"Ο ΛΟΓΟΣ,,
ΧΡΟΝΟΣ Α΄. ΦΥΛΛΟ 9

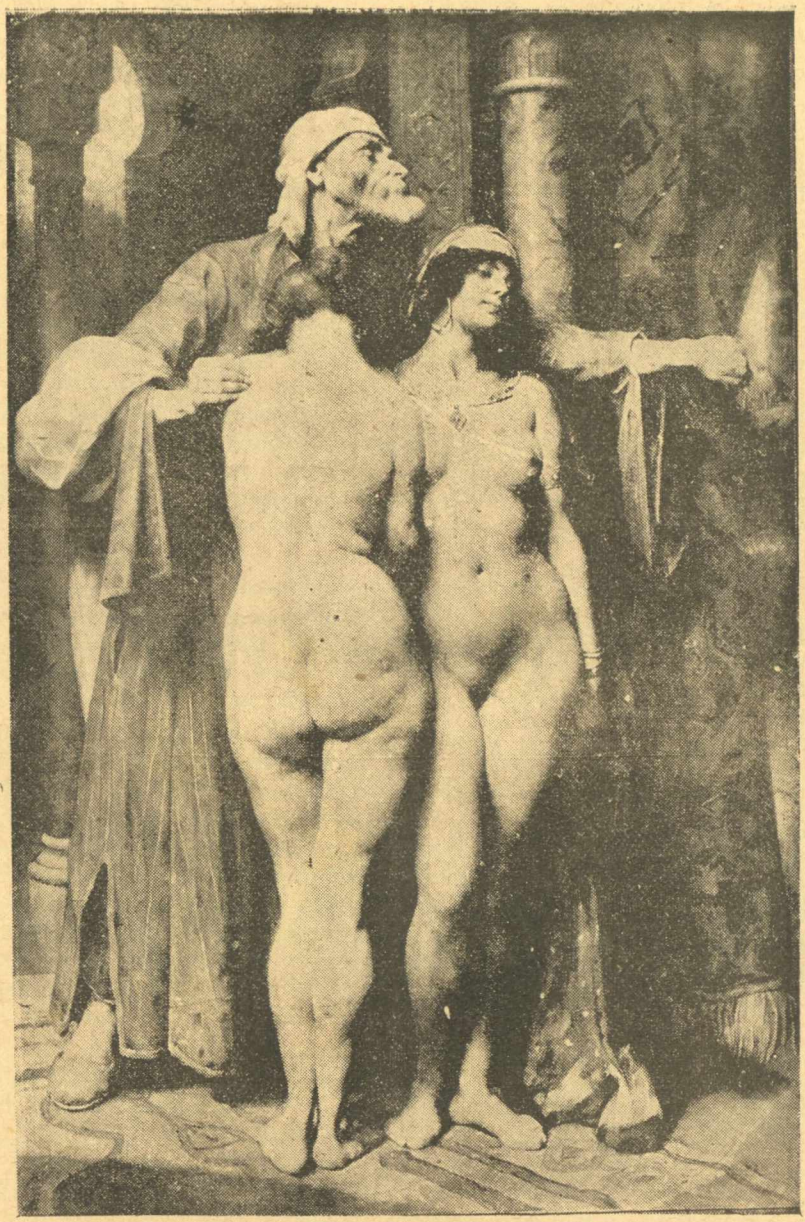

FANOUX "NAMOUNA,,

SINCLAIR LEWIS

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ 1630

ΓΥΡΩ ΣΕ ΜΙΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

Ὁ Ἔλιοτ Χόπκινς ἦταν ἕνα ὄμορφο παλληκάρι σαρανταδυὸ χρόνων, κι' εἶχε κάνει μ' ὄμορφο τρόπο ὅλα τὰ ὄμορφα πράματα.— Πρῶτα πρῶτα τὸ Οὐίλλιαμς Κόλλιτζ, ὕστερα ἕνα νιουυορκέζικο μεσιτικὸ γραφεῖο, τὸ πρῶτο του ἑκατομμύριο, ἔπαιξε πόλο στὸ Ντὲλ Μόντε, ἀνακάλυψε ὅτι ἦταν πολὺ chic ν' ἀγαπᾶ τὸ μελόδραμα κι' ἀκόμα πιὸ chic νὰ τὸ εἰρωνέβεται. Μόλις ἀπόχτησε μιὰ καλύβα στὸ Πὰρκ Ἄβνιου, ὁ Ἔλιοτ ἀντιλήφτηκε τὴ θεωρία τῆς σχετικότητας ὅπως ἐφαρμοζόταν στὸν καλὸ κόσμο — δηλαδὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν διακρίνεται ἀπ' ὅτι τοῦ ἀρέσει, ἀλλὰ ἀπὸ ὅτι εἶναι ἀρκετὰ ἔξυπνος νὰ συχαίνεται.

Ὅσο γιὰ τὴν Ἐλληνορ, τὴ γυναῖκα του, αὐτὴ ἦταν ἀπὸ τὸ Τσικάγκο, καὶ φυσικὰ εἶχε μιὰ ξαδέρφη παντρεμμένη μ' ἕνα Γάλλο κόμη, καὶ ἄλλη μιὰ ξαδέρφη ποὺ θάπαιρνε ἕνα Ἰταλὸ μαρκήσιο ἂν δὲν ἀνακαλύπτανε πὼς ἦταν κι' ὅλας παντρεμμένος καὶ δὲν ἦταν μαρκήσιος Ἦταν ὅμως πραγματικὰ Ἰταλός.

Ἡ πρώτη τους χρονιὰ στὸ σπίτι ὑπῆρξε θελκτική: στὸ τριακοστὸ πάτωμα τοῦ χτιρίου Πὰρκ Ἄβνιου 9999, ἀνοιχτὸ στὴν ἀνατολή, στὸ βορριὰ καὶ στὴ νοτιά, εἶχε μιὰ πομπώδικια ταράτσα μὲ ἄλικες ψάθινες καρέκλες, μπάγκους ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πομπηΐας, κι' ἕνα ἀληθινὸ κῆπο ἀπὸ τριανταφυλλιὲς ποὺ τὸν περιποιόταν ἕνας ἀληθινὸς κηπουρὸς — πληρωνόταν τρία τάλλαρα τὴν ὥρα, ἀπὸ τὸν πλαϊνὸ ἀνθοπώλη. Στὴν ταράτσα ἀνοιγόταν τὸ σαλόνι, πενῆντα πόδια μακρύ, μὲ τοὺς τοίχους του ἀπὸ πέτρα τοῦ Κὰν καὶ μὲ τὰ τεράστια παράθυρα ποὺ ὑψωνόντουσαν ἴσα μὲ τὸ σκαλιστὸ ταβάνι ἀπὸ ἐγγλέζικη βαλανιδιά. Μὰ γιὰ ἕνα ἔξυπνο καὶ νοικοκυρεμένο μυαλό, ποὺ νὰ εἶχε γνωρίσει τὴν Ἐλληνορ ὅταν ζοῦσε σ' ἕνα μικροῦλι σπιτάκι στὸ Οὐΐλμετ, αὐτὴ ἡ ταράτσα ποὺ ὑψωνόταν περήφανα πάνω ἀπ' τὴν πόλη καὶ τὸ χῶλλ ποὺ θὰ νόμιζε κανένας ὅτι ἦταν τὸ χῶλλ ἑνὸς πύργου, ἦσαν λιγώτερο ἐντυπωσιακὰ ἀπὸ τὶς μικρὲς πολυτέλειες τοῦ διαμερίσματος. Ἡ κουζίνα πούμοιαζε λιγάκι σὲ ἐργαστήριο χημικοῦ καὶ πιότερο σὲ καμπίνα ἠλεκτρικῆς ἀτμομηχανῆς· τὰ δωμάτια τοῦ λουτροῦ μὲ γιαλὶ καὶ πορφυρένια κεραμύδια.

Δῶ μέσα ἡ Ἐλληνορ ἕνα χρόνο ὁλάκερο πηγαινοερχόταν, γλυστρῶντας ἔξω γιὰ νὰ σεργιανίσει τὰ μακρυνὰ βουνὰ τοῦ Λὸγκ Ἄϊλαντ, ὁρμῶντας μέσα ν' ἀνοίξει τὸ αὐτόματο ὄργανο, πέφτοντας πάνω στὸ μοντέρνας τέχνης γραφεῖο της ἀπὸ ἀσῆμι, ἀλουμίνιο καὶ μαῦρο γιαλί, γιὰ νὰ γράψει προσκλήσεις σὲ γεῆμα. Δεχόντουσαν κόσμο. Πάρα πολύ. Αὐτὰ τὰ τεράστια δωμάτια ζητοῦσαν κόσμο καὶ κάποτε ὑπῆρχαν σαράντα προσκαλεσμένοι γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι σὲ σχῆμα καρροῦ, μὲ πέντε γέρους ὑπηρέτες ποὺ τοὺς εἶχε στείλει ὁ προμηθευτής. Μ' ἕνα τέτοιο ἀριθμὸ προσκαλεσμένων, δὲν ὑπῆρχαν πάντα ἀρκετοὶ ὑποδιευθυντὲς τραπεζῶν καὶ Ἐγγλέζοι συγγραφεῖς καὶ βαρονέτοι καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀξίας στὴν πιάτσα, κι' ἔτσι ἡ Ἐλληνορ ἀναγκαζόταν νὰ ἀποτείνεται σὲ πρόσωπα ποὺ δὲν ἦσαν τίποτα ἄλλο ἀπὸ παληοὶ φίλοι, πράγμα ἀρκετὰ δύσκολο γιὰ ἕνα κορίτσι. Γι' αὐτό, δὲν ἦταν καὶ πολὺ εὐχαριστημένη, προτοῦ ἀκόμα συμβοῦν αὐτὰ ποὺ συμβῆκαν.

Συμβῆκαν σπουδαῖα πράματα. Ὁ Ἔλιοτ πούλησε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ χρηματιστηριακὸ ἐκπεσμό. Τὸ πρῶτο του ἑκατομμύριο ἤρθανε νὰ τὸ συντροφέψουν ἄλλα δυό, κι' ἀμέσως αὐτὸς ἄρχισε νὰσχολεῖται μὲ τὸ διάβασμα, τὴν τεχνοκριτικὴ καὶ τοὺς λεπτοὺς τρόπους. Ἀγόρασε καὶ καινούρια jodhpurs. Δὲν ξέρω ἀκριβῶς τὶ εἶναι αὐτὰ τὰ jodhpurs, ἀλλὰ τότε κι' ὁ Τέλιοτ, ἕξ χρόνια πρὶν ἀπὸ μένα, δὲν τάξερε. Ἔχουν κάποια σχέση μὲ τὸ πόλο, ἀλλὰ δὲν ἔμαθα ἂν τὰ φοράει κανένας ἢ χτυπάει μ' αὐτὰ τὴ μπάλλα. Ξέρω μόνο ὅτι μιλῆσαν πολὺ γιὰ τὰ jodhpurs τοῦ Ἔλιοτ στὸ Μίντουμπρουκ καί, ὅτι κι' ἂν ὑπῆρξαν, κανένας δὲν τὰ περιφρόνησε σὰν ἀμερικάνικα. Ἦσαν τυπικὰ ἐγγλέζικα, ὅπως οἱ κρῦες φρυγανιές.

Καὶ λοιπόν, ἡ Ἐλληνορ συμφώνησε μὲ τὸν Ἔλιοτ ὅτι ἦταν ἀπαίσιο— ἦταν χειρότερο ἀπὸ ἀπαίσιο, ἦταν φριχτὸ— νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ σκλαβώνονται μέσα σ' ἕνα κόσμο χοντρανθρώπων, ἐνῶ, στὴν Ἀγγλία, π.χ. ἄνθρωποι τῆς τάξης τους περνοῦνε ζωὴ χαρισάμενη, ὅλο ὀμορφιά, χάρη, ἄνεση καὶ ὑπηρέτες ποὺ δὲν ἀναποδογυρίζουν τὸ δίσκο μὲ τὸ τσάϊ.

Τὸ σπίτι τῆς φαινόταν λιγάκι φανταχτερό, λιγάκι δύσκολο. Μὲ τὴν ἠλιθιότητα τῶν ὑπηρετῶν τῆς χρειαζόντουσαν πολλὲς ὧρες γιὰ νὰ ἑτοιμάσει καὶ τὸ πιὸ ἁπλὸ τραπέζι. Ἦταν σὰν τὸν φτωχὸ τὸν Ἔλιοτ ποὺ ἀναγκαζόταν νὰ τρέχει στὸ γραφεῖο του ἀπὸ τὰ ξημερώματα, στὶς δέκα, καὶ συχνὰ νὰ παρατάει τὸ ἀπογευματινό του γκόλφ ἐπειδὴ οἱ ὑπάλληλοί του ἦσαν τόσο ἠλίθιοι ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ τοὺς ἐμπιστευτεῖ τίποτα.

Ὅταν εἶχαν πάρει αὐτὸ τὸ σπίτι ἕνας φίλος τῆς Ἐλληνορ βρέθηκε τόσο συντηρητικὸς ὥστε ν' ἀγοράσει ἕνα ἥσυχο σπιτάκι στὸ Τάρτλ Μπαϊ καὶ νὰ τὸ ἐπιπλώσει μὲ ἐγγλέζικες ἀρχαιολογίες. Μαόνι. Ἄσπρα τζάκια.. Ἀληθινὴ καλυβοῦλα. Ἀλλὰ τώρα ἡ Ἐλληνορ εὕρισκε τὴ καλυβοῦλα ἀναπαυτική. Τὸ σαλόνι δὲ θὰ φαινόταν ἄδειο μὲ τοὺς δυό τους μόνο στὸ τσάϊ κι' ἡ μικρὴ καμαριεροῦλα δὲ θἄταν τόσο ταπεινὴ ὅσο στὶς ἀπέραντες σάλες τοῦ μεγάρου.

Γυρίζοντας στὸ σπίτι τους, ἡ Ἐλληνορ κύτταζε σκεφτικὴ ἀπὸ τὴ λιμουζίνα. Ἐπιθυμοῦσε νὰ μὴν ὑπῆρχε κανένας περιορισμὸς στὸ νὰ περπατήσει λιγάκι, τὸ ζεστὸ ἐκεῖνο βράδυ τοῦ Γιούνη. Ἀλλὰ θἄθελε νὰ περπατεῖ ὄχι σὲ μιὰ λεωφόρο, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἀληθινὴ ἐγγλέζικη δενδροστοιχία — κοκκινωπὲς βίλλες, εὐγενικὲς γρίτσες, ἀηδόνια κουρνιασμένα στοὺς φράχτες, ἢ ὁπουδήποτε ἀλλοῦ ὅπου κουρνιάζουν τ' ἀηδόνια. Πνευματώδικια κουβέντα μὲ τὸ γείτονά της, τὸν στρατηγὸ Οὐϊμπλεντόμ, τέως ἀρχηστράτηγο στὴν Ἰνδία. Νὰ μὴ βλέπει κανένα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀπαίσιους Νιουϋορκέζους ποὺ ὅλο μιλᾶν γιὰ καινούργιες ἔκδοσες μετοχῶν.

Ὅταν ὁ Τέλυοτ γύρισε, ἱδρωμένος, τὰ μάτια κομμένα ἀπὸ τὴν κούραση, γκρίνιασε. —«Χαίρουμαι ποὺ δὲ θὰ βγοῦμε σήμερα· ἂς φᾶμε στὴν ταράτσα.»

«— Μὰ θὰ βγοῦμε, χρυσέ μου! Δὲ μπορῶ νὰ ἡσυχάσω ἐδῶ. Πᾶμε στὸ ὄμορφο κεῖνο γαλλικὸ speak-easy (*) στὸ 49το δρόμο κι' ἂς προσπαθήσουμε νὰ πιστέψουμε ὅτι εἴχαμε ἀρκετὴ λογικὴ νὰ πᾶμε στὴν Εὐρώπη.»

«— Καλά. Κι' ἐγὼ θάθελα νάχαμε πάει κιόλας. Ἂν τίποτα δὲ συμβεῖ στὴν πιάτσα— μπορεῖ νάμαστε κεῖ προτοῦ βγεῖ τὸ καλοκαῖρι.»

Τὸ «Chez Edouard» ἔχει ὅπως ὅλα τὰ καλὰ γαλλικὰ ἑστιατόρια, διευθυντὴ Ἑλβετό, γκαρσόνια Τσέχους, μάγερα Βαυαρό, Ἕλληνα φύλακα τῆς γκαρνταρόμπας καὶ σκηνὲς ἀπὸ τὴ Βενετία ζωγραφισμένες στοὺς τοίχους κι' ἀντίθετα ἀπὸ τ' ἄλλα, ἔχει γερμανικὰ κρασιά. Ἡ Ἐλληνορ συγκινήθηκε στὴ σκέψη ἑνὸς γεύματος ἀπὸ κρεμυδόσουπα, κοτολέτες ἀπὸ κοτοπούλο ἀλὰ Pojaski κρὲπ Suzette καὶ Oppenheimer Kreuz Spätlese.

«— Ἡ Ἀμερικὴ— ἡ Νέα Ὑόρκη δὲν εἶναι στὸ κάτω κάτω τόσο ἄσχημη, φτάνει νὰ ξέρει κανεὶς ποῦ θὰ πάει» ἀνασ-

(*) Κέντρα ὅπου πουλιοῦνται λαθραῖα κρασιὰ καὶ σπίρτα. (Σημ. τοῦ Μετ.)

κίρτησε ἡ Ἔληνορ.

Τὸ γκαρσόνι δὲν ἐρχόταν.

Ἡ Ἔληνορ σήκωσε μὲ χάρη τὸ δάκτυλό της, ἡ Ἔληνορ σήκωσε μὲ ἐρεθισμὸ τὸ χέρι της, ὁ Ἔλιοτ ξέπεσε τόσο ὥστε νὰ κροταλίσει τὰ δάχτυλά του, καὶ τὸ γκαρσόνι τοὺς στραβοκύτταξε ἀλλὰ δὲν ἦρθε. Περιποιόταν μιὰ θορυβώδικια παρέα ἀπὸ ἕξ ἐπιχειρηματίες ποὺ ἄρχισαν τὸ γεῖμα τους μὲ ἕξη κοκτέϊλζ ὁ καθένας—ἕνα πουρμπουὰρ κάθε φορά.

«— Εἶναι φοβερὸ πῶς καταντᾶ ἡ Ἀμερικὴ τοὺς καλύτερους ξένους ὑπηρέτες!» νεύριασε ἡ Ἔληνορ. «Γίνονται τόσο αὐδικοι καὶ ἀκαμάτηδες! Θὰ τώχει ὁ ἀέρας αὐτοῦ τοῦ ἀπαίσιου τόπου! Εἶναι τόσο ἐγωϊστὲς κι' ἀπερίσκεπτοι—καὶ τόσο καλοὶ ὅταν βρίσκονται στὸ ἐξωτερικό. Θάθελα νάμαστε ἐκεῖ—στὴν Εὐρώπη—ὅπου θὰ μπορούσαμε νὰ ζήσουμε μιὰ πολιτισμένη ζωή.»

«— Ναί, εἶπεν ὁ Ἔλιοτ. Μικρὰ ξενοδοχειάκια. Εἶναι τόσο ὄμορφα.»

Ὅταν τέλος πάντων ἦρθαν οἱ κοτολέτες ἀπὸ κοττόπουλο ἀλὰ Pojarsky, κι' ἡ Ἔληνορ ἄρχισε νὰ πιστέβει ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ συμβιβαστεῖ μ' αὐτὴν τὴν ἀπαίσια ζωή, τότε συνάντησε τὴ μεγαλύτερη ἀπαγοήτεψη. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἕξη γλεντζέδες ποὺ κάναν φασαρία τὴν πλησίασε καὶ τῆς εἶπε:

«— Ἀδερφοῦλα μου, μόλις τώρα παρατήρησα πῶς κρατᾶμε τὸ γκαρσόνι περισσότερο ἀπ' ὅτι θάπρεπε. Ἔπρεπε νὰ τοῦ πατήσεις μιὰ φωνὴ προτοῦ σᾶς φέρει τοὺς κεφτέδες σας. Ἂν θές, ἐσὺ κι' ὁ κύριος νἀρθῆτε νὰ τὰ τσούξουμε μαζὶ —Συγγνώμη, γιὰ τὴ τόλμη, ἀλλὰ ἔχουμε μαζί μας παληό, πρώτης τάξης συκαλόζουμο (*) κι' ἂν μᾶς κάνετε τὴ χάρη...»

Ὅσο κρατοῦσε αὐτὴ ἡ τρομερὴ προσβολὴ ἡ Ἔληνορ εἶχε στυλωμένα τὰ μάτια της μὲ τρόμο στὸν Ἔλυοτ. Αὐτὸς τὴν βοήθησε μὲ τρόπο γενναιόφρονα κι' ἀριστοκρατικό. Εἶπε ξερὰ στὸν ὀχληρό: «Εἶστε πολὺ καλοί, μὰ ἔχουμε ἀρκετὰ νὰ πιοῦμε, κι' ὕστερα πρέπει νὰ φύγουμε ἀμέσως.»

(*) Εἶδος μπύρας (Σημ. τοῦ μετ.)

«— Γιὰ σκέψου νὰ συμβεῖ ἕνα τέτοιο συχαμερὸ πράμα σ' ἄλλο τόπο! Στὴν Ἀγγλία, λόγου χάριν! ψιθύρισε ἡ Ἔληνορ. Τέτοια οἰκειότητα! Φριχτό! Ἂς φύγουμε ἀπ' αὐτὸ τὸ φριχτὸ ἑστιατόριο!»

Δὲν ἔμεινε περισσότερο εὐχαριστημένη ὅταν τὸ κορίτσι τῆς καρντάρόμπας, δίνοντάς της τὸ ἄσπρο φανελένιο πανωφόρι τῆς εἶπε:

—«Νά το, χρυσοῦλα μου.»

Καὶ κανένας σεβασμὸς γιὰ τοὺς ἀνωτέρους τους! Ἀληθινοὶ Μπολσεβίκοι.»

Εἶχαν στείλει τὸ αὐτοκίνητό τους. Ἡ Ἔληνορ — ὅταν ἦταν κόρη εἶχε συχνὰ κάνει ἕξη μίλλια σὲ ἐκδρομὲς μὲ τὰ πόδια —πρότεινε στὸν Ἔλιοτ: «Θὰ ἦταν πολὺ ὄμορφο καὶ περιπετειώδικο ἂν πηγαίνα με πεζοὶ σπίτι.»

Φτάσαν μπροστὰ στὸν ὁμιλοῦντα κινηματογράφο Τιτάνικ—Κατεψυγμένος Ἀέρας— Χωρητικότητα 4000. Ὁ Ἔλυοτ χασμουρήθηκε: «Πῆγες ποτὲ σὲ κανένα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τεράστιους κινηματογράφους; Ἐγὼ ποτέ. Γιὰ νὰ δοῦμε πῶς εἶναι.»

«— Ξέρεις πὼς θἆναι. Ἀπαίσιος. Χυδαῖος. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε.»

Ἡ εἴσοδος ἦταν ἕνα ἀντίγραφο λιγάκι πιὸ μικρό, τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Σεβίλλης. Ἕνας θυρωρὸς ὅλο ὑπόκλισες, μὲ χρυσὰ σερίτια κι' ἄλικ' ροῦχο τοὺς ὁδήγησε μέσα ἀπὸ μπρούντζινες πόρτες σὲ μιὰ αἴθουσα ταπετσαρισμένη μὲ μετάξι, μὲ τὰ μεγαλείτερα ἀνατολίτικα χαλιὰ τοῦ κόσμου στὸ πάτωμα, κατάστικτα ἀπὸ ἀσημένια ἀγάλματα κυριῶν ὄχι πολὺ σεμνῶν, στὴ μέση ἕνα συντριβάνι ποὺ χρωματιζόταν ἀπὸ περιστρεφόμενα φῶτα, λεμονιὰ καὶ πράσινα καὶ βυσσινιά, καὶ φαρδιὲς κόκκινες πολυθρόνες πλάϊ στὶς ὁποῖες, γιὰ νὰ ρίχνουν τὴ στάχτη τῶν τσιγάρων, βρισκόντουσαν φλωρεντινὰ κρασοπίθαρα.

«— Ω! Γοῦστο μιὰ φορά, θρήνησε ἡ Ἔληνορ.»

Μιὰ διμοιρία ἀπὸ γκρούμ, νέοι μὲ στολὴ δοκίμων τοῦ Οὐέστ Πόϊντ, στεκόντουσαν σὲ προσοχή. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ὅρμησε καὶ μὲ μιὰν ὑπόκλιση ἔτεινε τὸ γαντοφορεμένο του χέρι γιὰ τὰ εἰσητήρια.

«— Μούδιασα! αὐτὸ μοιάζει στὴν παράσταση ποὺ μπορεῖ νάχει ἕνας χασικλῆς ἀπὸ ἕνα Βικτωριανὸ βασιλικὸ παλάτι. Νὰ μποῦμε; ρώτησε ἡ Ἔληνορ.

«— Ὄχι. Πᾶμε σπίτι. Σκέψου τὶ ὄμορφο θᾶναι ἕνα κρῦο οὐίσκι στὴν ταράτσα.» εἶπεν ὁ Ἔλυοτ καὶ στὸν γκρούμ: «Εὐχαριστῶ. Εἴδαμε ἀρκετά.»

Ἡ ἀξιοπρέπεια κι' ἡ ἀριστοκρατικότητα τῆς ἐξόδου τους χάλασαν λιγάκι ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ βῆμα τοῦ γκρούμ πίσω τους. Καὶ στὴν πόρτα ἄκουσαν μιὰ χοντρογυναῖκα, θρονιασμένη σὲ μιὰ ψηλὴ σπανιόλικια καρέκλα νὰ λέει σὲ μιὰ φιλενάδα της. «—Πάντοτε μ' ἄρεζε ἕνα καλὸ καλλινεχνικὸ παρλὰν μὲ τὸν Ντούγκ Φαίρμπανκς καὶ μερικὰ ἀρχαῖα κάστρα, κι' ἄλλα τέτοια. Δὲ μπορῶ νὰ χωνέψω τὰ χυδαῖα ἐκεῖνα ἐρωτικὰ φίλμ. Ἢ νάχουμε τέχνη ἢ τίποτα.»

Ἡ Ἔληνορ εἶχε τόσο ζήσει στὴ Νέα Ὑόρκη ὥστε δὲν τὴν ἤξερε. Τὴν εἶδε κείνη τὴ νύχτα, μὲ ζωηρότητα καὶ μῖσος.

Τὸ Μπρόντγουαΐ εἶχε μεταμορφωθεῖ σὲ χωριάτικο πανηγῦρι, μὲ περίπτερα ὅπου πωλοῦσαν πορτοκαλλόζουμο καὶ ἀνανᾶδες, καρύδια στιβαγμένα σὲ κύκλους, μὲ μαγαζάκια ὅπου οὔρλιαζαν ραδιόφωνα, μὲ καταστήματα παραγεμισμένα ἀπὸ μανεκὲν ντυμένα καφετιὰ ροῦχα, μὲ πράσινα πουκάμισα, πράσινες γραβάτες, καὶ μαντίλια μὲ πράσινη οὔγια. Τὸν κόσμο τοῦ Μπρόουντγουαΐ ἡ Ἔληνορ τὸν χαραχτήρισε ὡς «τρομερό»—ἀγριόπρόσωπα ἀλάνια, Οὐγγαρέζοι καὶ Σικελοὶ καὶ Πολωνοεβραῖοι ποὺ χοντρογελοῦσαν στὶς γωνιές, ἀγριόμουτρα μὲ γκρίζες τραγιάσκες ποὺ κρύβαν τὰ μάτια τους, κορίτσια μὲ μεταξωτὲς κάλτσες, κουνιστὰ καὶ τσακιστά.

«—Ἀπαίσια» Εἶπεν ἡ Ἔληνορ.

Κύτταξαν ἕναν οὐρανοξύστη ποὺ λὲς καὶ ἦταν ἕνα χέρι ποὺ φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τὸν ἀσημένιο του ὄγκο.

«— Τὰ κτίριά μας εἶναι τόσο πελώρια καὶ ἐπιτεδευμένα. Δὲν ἔχουν καμιὰ χάρη, τίποτα τὸ πολιτισμένο. Εἶναι —ὦ, εἶναι τόσο νέα» παραπονέθηκε ἡ Ἔληνορ.

«— Χμ-ναὶ» εἶπεν ὁ Ἔλυοτ.

Σπίτι τους, ἀπὸ τὴν ταράτσα, κύτταζαν πέρα ἀπὸ τὸ Ἥστ Ρίβα, ὕστερα στὸ νότο καὶ τὴν ἀνατολή, τὰ ἠλεκτρικὰ τοῦ Μπρόντγουαϊ ποὺ τρεμοσβύναν, κι' ὅπου φωτεινὲς ρεκλάμες ψηλὰ πάνω στὰ ξενοδοχεῖα ἄλλαζαν μὲ ὑστερικὴν γρηγοράδα ὅλα τὰ χρώματα, ἄλικες καὶ χρυσὲς καὶ τυφλωτικὰ ἄσπρες. Ἕνας προβολέας πλήγωσε τὸ ἄναστρο σκοτάδι. Κι' οἱ κρότοι τσουγκράνισαν τὰ νεῦρα της. Κάποτε ἔνοιωθε ὅτι ὅλοι μαζὶ ἀποτελοῦν μιὰ συμφωνία: τώρα τοὺς ξεχώριζε καὶ τοὺς μισοῦσε. Τὰ βαποράκια οὔρλιαζαν στὸ ποτάμι. Τὰ τραῖνα, στὶς τρεῖς ἐναέριες γραμμὲς ἀντιβοοῦσαν σὰν τερατώδικες ἁλυσσίδες ποὺ τὶς κουνᾶς, καὶ τὰ αὐτοκίνητα στοὺς δρόμους βογγοῦσαν μὲ μιὰ μονοτονία ποὺ σὲ μάνιαζε. Ἕνα ἑκατομμύριο κινητῆρες μούγγριζαν, τέσσερα ἑκατομμύρια λάστιχα ἑνωνόντουσαν, σ' ἕνα τεράστιο σφύριγμα, σὰν σχισμένο μετάξι, καὶ μέσα σ' ὅλο τοῦτο τὸ βουητὸ ξεχώριζε ἡ τρόμπα ἑνὸς αὐτοκινήτου φορείου.

«— Νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ! Νὰ πάρουμε σπίτι στὴν Ἀγγλία! Ἡσυχία! Κοινωνία πολιτισμένη! ὑπηρέτες τέλειοι! Παλιὰ παράδοση! Νὰ φύγουμε!»

Στὰ γραφεῖα τῶν κ.κ. Τρότριγγαμ καὶ Σιας κτηματομεσιτῶν στὸ Λονδῖνο, ἀφοῦ πρῶτα καταπείσανε μιὰ σοβαρὴ ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς ὑπάλληλο ὅτι ἂν καὶ Ἀμερικάνοι, ἤθελαν πραγματικὰ νὰ νοικιάσουν σπίτι στὴν Ἀγγλία, ὁ Ἔλυοτ κι' ἡ Ἔληνορ ἐξέτασαν τὶς περιγραφές, τόσων σπιτιῶν μὲ κάτι τείχους γεμάτους κισσὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Τιοῦντορ, μὲ κάτι κήπους ἀπὸ τριανταφυλλιές, μὲ κάτι κλυτίες γεμάτες χλόη ἀνάμεσα σὲ βαλανιδιὲς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρόμπεν Χούντ ποὺ ἐνθουσιαστήκαν σὰν παιδιὰ σὲ ζαχαροπλαστεῖο. Ὁ ἴδιος ὁ νεαρὸς κ. Κλὼντ Μπήλ, συνεταῖρος τοῦ κ. Τρότιγγαμ τοὺς ὁδήγησε μὲ τὸ αὐτοκίνητό του στὸ Ταϊμπίριας Χώλλ, στὸ Σάσεξ.

«—Ὁ Πῦργος ἀνήκει, εἶπεν, στὸν Σὲρ Χόρας καὶ στὴ Λαίντυ Μίγκο. Θὰ θυμᾶστε ὅτι ὁ Σὲρ Χόρας εἶνε τέως γενικὸς εἰσαγγελεύς.»

(Ἔχει συνέχεια)

Μετάφραση ἀπὸ τ' Αμερικάνικα

Λ. ΠΙΝΙΑΤΟΓΛΟΥ

ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Συχνὰ μοῦ κάνουν τὸ ἐρώτημα αὐτό: «Ποιός συγγραφέας ἐστάθηκε ὁ δάσκαλός σου;» Λέω: ὁ Κνούτ Χάμσουν, ὁ Τζὰκ Λόντον, ὁ Τολστόϊ, ἀλλά, γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινέστερος, κανένας ἀπ' ὅλους αὐτούς! Ἄλλωστε, ἐκεῖνο ποὺ προέχει θαρρῶ, εἶνε λιγώτερο τὸ νὰ μαθητεύσεις πλάϊ σὲ κάποιον, ὅσο τὸ νὰ βρεῖς τὸν ἑαυτό σου, νὰ ἐκφράσεις τὴν ἰδιοσυγκρασία σου τὸν τρόπο σου ν' ἀποδέχεσαι τὴν πραγματικότητά καὶ τὴ ζωή. Θὰ ἦταν δυνατὸ ἄραγε σήμερα γιὰ μᾶς ν' ἀποδεχόμαστε τὴ ζωὴ ὅπως ὁ Τολστόϊ κι' ὁ Ντοστογιέφσκι; Ἀσφαλῶς ὄχι! Φανερὸ εἶνε πὼς πρέπει νὰ μελετᾶμε τοὺς κλασσικούς, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὅρο ἡ ἰδεολογική μας βάση νὰ μένει ἀπαρέγκλητα διαλεκτικο-ματεριαλιστική. Στὸν Τολστόϊ, καθὼς καὶ στὸν Ντοστογιέφσκι, ὅλα πηγάζουν ἀπὸ ἠθικὰ κινήματα ἀποκρυσταλλωμένα, ἐνῶ ἐμεῖς ριψοκινδυνεύουμε πολὺ πιὸ μακρυά, κατεβαίνουμε βαθύτερα, βάζοντας γιὰ βάση τὴν ἀδιαφιλονίκητη ἀρχὴ πὼς ὅλες οἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν ἀνθρώπων διέπονται ἀπὸ συνθῆκες αὐστηρὰ οἰκονομολογικὲς καὶ πὼς δὲν ἔχουν πραγματικὴ ὑπόσταση, ποτὲ ἔξω ἀπὸ τὸ ἄλφα ἢ βήτα περιβάλλον, ἀπομονωμένες ἀπὸ τούτη ἢ ἐκείνη τὴν κοινωνικὴ τάξη.

Κατηγοροῦνε τὴν προλεταριακὴ φιλολογία ὅτι δεν εἶχε ὡς τὰ τώρα συγγραφεῖς τῆς ὁλκῆς τοῦ Τολστόϊ καὶ τοῦ Ντοστογιέφσκι. Ἐγὼ ὅμως, προσωπικά, δὲν βλέπω σ' αὐτὸ τίποτα τὸ ἀνησυχητικό Ἄραγε χρειαζόμαστε ἀπόλυτα τέτοιους; Στὸ μεταξύ, αὐτὰ ὅλα δὲν ἔχουν μεγάλη σημασία. Δὲν θέλω νὰ στραφῶ πρὸς τὸ μέλλον καὶ νὰ ρωτήσω ἂν τὸ προλεταριάτο θ' ἀποχτήσει ἢ ὄχι τοὺς Σαίξπηρ του, τοὺς Μπάϋρον, τοὺς Βικτὸρ Οὐγκώ του ἢ τοὺς Τολστόϊ. Σίγουρα ποὺ θὰ τοὺς ἀποχτήσει. ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε ἐπεῖγον. Σήμερα δὲν μᾶς χρειάζονται οἱ θορυβώδεις πρωταγωνισταί, γιατί, πρὸς τὸ παρόν, δὲν ἔχουμε ἀνάγκη κορυφαίων. Τώρα δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ τὴ φιλογίατῶν μαζῶν, δηλαδὴ ἐνδιαφερόμαστε μονάχα γιὰ τὴν τέχνη ποὺ οἱ μάζες θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς δώσουν. Ὀφείλουνε νὰ ἐξετάσουνε ἐπισταμένα τί πασχίζουνε νὰ κάνουν ἐργάτες πού, μολονότι μένουν πλάϊ στὶς μηχανές, ἀσχολοῦνται μαζὶ καὶ μὲ τὴ φιλολογία. Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ δώσουμε τὴν πιὸ μεγάλη προσοχὴ στὶς τοιχοκολλημένες ἐφημερίδες καὶ στὰ ἔντυπα τῶν ἐργοστασίων.

Ἡ περίφημη φράση τοῦ Μπιελίνσκυ: «Ἔχουμε συγγραφεῖς ἀλλ' ὄχι καὶ φιλολογία», σημαδεύει ἀκριβῶς τὴν ἀστικὴ περίοδο τῆς ρωσσικῆς φιλολογίας. Ἴσα-ἴσα μὲ τὸ νὰ παραφορτωθοῦμε ἀπὸ τοὺς Πούσκιν, τοὺς Γκόγκολ, τοὺς Ντοστογιέφσκι, τοὺς Τουργκένιεφ, κατάντησε νὰ μὴν ἔχουμε φιλολογία. Στὸ ἑξῆς θὰ ἔχουμε καὶ φιλολογία καὶ συγγραφεῖς.

Πρέπει νὰ συνενοούμαστε. Μερικοὶ θέλουν νὰ πιστεύουν πὼς ὁ κομμουνισμὸς εἶνε μιὰ ἐφεύρεση τῶν μπολσεβίκων καὶ πὼς ἡ προλεταριακὴ φιλολογία εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς νόμου ποὺ ἀπαιτεῖ ὕστερα ἀπὸ μιὰ φιλολογικὴ σχολὴ ν' ἀκολουθεῖ μιὰ ἄλλη περισσότερο τῆς μόδας. Ὄχι, δὲν εἶνε ἔτσι ποὺ θάπρεπε νὰ σκεφτόμαστε. Ἡ προλεταριακὴ φιλολογία εἶνε μιὰ σχολή, βέβαια, ἀλλὰ ἀκόμη εἶνε κι' ἕνα ὅπλο τρομερὸ τῆς ἐργατικῆς τάξης ποὺ συναισθάνονται τὶς δυνάμεις της, μ' ἄλλα λόγια εἶνε ἕνα πολεμικὸ ὅπλο τοῦ προλεταριάτου.

Ἡ φιλολογία μας ἔχει γιὰ σκοπὸ τὸ τέλειο ξερίζωμα τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς τέχνης κι' ἐδῶ εἶνε, σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο, ποὺ οἱ τάχα «συνοδοιπόροι» μας κι' ἐμεῖς ἔχουμε ἰδέες ποὺ διαφωνοῦν. Οἱ συνοδοιπόροι, ἔχουνε πάντα μέσα τους σπέρματα τῆς παληᾶς τάξης τῶν ρώσσων «διανοουμένων». Ἔτσι ὅπως πολλοὶ διανοούμενοι καταδέχτηκαν ν' ἀποδεχτοῦν τὴν ἐπανάσταση, οἱ συνοδοιπόροι μας συμφωνοῦν τὴν προλεταριακὴ φιλολογία. Εἶνε μιὰ μεγάλη ἀπόδειξη αὐτὸ ὅτι αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ρωσσικῆς μπουρζουαζίας στεροῦνται ἐντελῶς τὴν αἴσθηση τῆς πραγματικότητας. Μοῦ φαίνεται βέβαιο πὼς δὲν εἶνε οἱ συνοδοιπόροι μας ποὺ θὰ διδάξουν τὴ φιλολογικὴ τέχνη στοὺς ἐργάτες-συγγραφεῖς, ἀλλά, πώς, τουναντίον, εἶνε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ποὺ θὰ σαρωθοῦν, ποὺ θὰ παραμεριστοῦν ἀπὸ τὸν μεγάλο δρόμο τῆς φιλολογίας, ἀπὸ τὸ τρομερὸ ρεῦμα τῆς φιλολογικῆς παραγωγῆς τῶν μαζῶν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας εἶνε τὸ ἀκόλουθο: κάθε συγγραφέας εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ στέκεται πολὺ κοντά, ὄχι μόνο στὴ σημερινὴ ζωή ἀλλὰ κυρίως στὴ βιομηχανικὴ παραγωγή, καὶ τὴν σοσιαλιστικὴ ἀναμόρφωση. Βρισκόμαστε μάρτυρες βιομηχανικῶν μεθόδων ὁλότελα νέων· βρισκόμαστε μάρτυρες τοῦ γκρεμίσματος ὅλων τῶν παληῶν συστημάτων καὶ τῆς κολοσσιαίας δημιουργίας ἑνὸς καινούριου κόσμου— κι' ὡστόσο βρίσκονται ἀκόμη στὴ χώρα μας ὄχι λίγοι συγγραφεῖς ποὺ διστάζουν, ἀμφιβάλλουν, βασανίζονται, μὴ ξέροντες πιὸ δρόμο ν' ἀκολουθήσουν.

Προσέξτε τὸ γεγονὸς πὼς οἱ ἀστικοὶ συγγραφεῖς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, ἀρχίζουν ν' ἀντιλαμβάνονται ὅλη τὴν ἔκταση τῆς σοσιαλιστικῆς μας ἀναμόρφωσης καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κολλεκτιβισμοῦ. Ἀκόμη κ' ἡ ἀστικὴ τάξη ἀρχίζει νὰ συζητεῖ γιὰ τὴν κρίση ποὺ περνᾶνε οἱ ἀστικὲς ἰδέες, γιὰ τὴν κρίση τῆς ἀστικῆς κατάστασης τῶν πραγμάτων. Ἡ προλεταριακὴ φιλολογία ἀρχίζει νὰ τραβάει τὴν προσοχὴ καὶ νὰ γεννάει ἀνησυχίες. Οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ τῶν ἀστικῶν κρατῶν ἀσχολοῦνται κιόλα μὲ τὴν πάλη τῶν τάξεων, τὸν μαρξισμό, τὸ ρόλο τοῦ προλεταριάτου κτλ. Στὴ Γαλλία, νὰ ποῦμε, βλέπουμε κιόλα νὰ παρουσιάζεται μιὰ τέλεια σειρὰ μυθιστορημάτων ποὺ πραγματεύονται ζητήματα σοσιαλιστικῆς μορφῆς, ἀλλὰ δὲ γελοιόμαστε βέβαια ἀπ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο, καταλαβαίνουμε πὼς ἀκόμη κι' αὐτὰ τὰ μυθιστορήματα δὲν εἶνε παρὰ παληὰ ἀστικὰ τεχνάσματα, Μπαγκατέλλες! Οἱ ἀστοὶ συγγραφεῖς δὲν εἶνε ἱκανοὶ καὶ δὲν θὰ κατορθώσουν ποτὲ νὰ καταλάβουν τὴν διαλεκτικὴ φύση τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ ὑλισμὸς ἐμποδίζει ὁλάκερη τὴ ζωή, ὅλο τὸν μηχανισμὸ τοῦ σύμπαντος. Σ' ἐμᾶς, τὰ πράγματα εἶνε πολὺ διαφορετικότερα. Στὴν πόλη καθὼς καὶ στὴν ἐξοχή, ἄλλες μορφὲς βιομηχανικῶν σχέσεων παρουσιάζονται καὶ δίνουν ἔδαφος σὲ μιὰ καινούργια μόρφωση, ποὺ δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴν μόρφωση τῆς Δύσης. Πᾶρτε, παράδειγμα, τὸν ἐργάτη ποὺ συνεργάζεται στὶς κολλεχτίβες. Δὲν σᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση πὼς ἔχει προσπεράσει κατὰ διακόσια χρόνια τὴν ἐποχή του; Ὁ μουζίκος μας βασιζόμενος στὴν τέλεια ἀλλαγὴ τῶν ἀγροτικῶν μεθόδων ὅπου ἡ μονάδα ἐξαφανίζεται μπροστὰ στὸ σύνολο, ἀλλάζει κι' αὐτός, θελληματικὰ ἢ ἀθέλητα τὴν τέχνη του καὶ τὶς μεθόδους του. Ἀνασκευάζει τὸν τρόπο ποὺ ζεῖ καὶ μεταβάλλει ριζικὰ τὶς προαιώνιες παραδόσεις του καὶ κατὰ πρῶτο λόγο τὶς οἰκογενειακές του συνήθειες. Ἔτσι γεννιέται μιὰ καινούργια μόρφωση κι' ἀκριβῶς πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶνε ποὺ ἡ λογοτεχνία μας ἔχει καθῆκον νὰ συγκεντρώσει ὅλη της τὴν προσοχή. Γιὰ πέστε μου λοιπὸν, σὲ τὶ θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς χρησιμέψει ἡ ἀστικὴ ποὺ διαρκῶς προσθέτει στὶς παληὲς προλήψεις ντουζίνες ἀπὸ καινούργιες καὶ ποὺ μᾶς δίνει τὸ καταπληκτικὸ παράδειγμα τῶν Ἀμερικάνων πού, σὰν ἄγριοι, ἀρνιόνται τὸν δαρβινισμὸ καὶ δὲν δοκιμάζουνε κὰν νὰ τὸν καταλάβουν; Καὶ τοῦτο δὲν εἶνε παρὰ μιὰ ἀπομονωμένη περίπτωση ποὺ ἐνισχύει τὴν παρατήρηση. Ἡ ἀστικὴ μόρφωση βρίσκεται σὲ κατάπτωση ἐνῶ ἡ δική μας περνάει μιὰ περίοδο ἀληθινῆς ζύμωσης, πλούσιας ἀπὸ δυνατότητες ὁλότελα ἀπρόοπτες. Πόσες ἀλλαγὲς δὲν ἔγειναν στὶς συζυγικὲς καὶ τὶς οἰκογενειακές μας σχέσεις μέσα στὶς κολλεχτίβες μας!

Ἡ ἀστική κριτική μᾶς κατηγορεῖ ὅτι στὰ ἔργα μας δὲν ἐγγίζουμε τὸ ζήτημα τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς ζήλειας καὶ μᾶς ἀναφέρει, κάθε τόσο, τὸν Τολστόϊ. Ἀλλά, ἀκοῦστε με, σύντροφοι, δὲν μποροῦμε μεῖς νὰ μιλᾶμε γιὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὴ ζήλεια μὲ τὸν τρόπο ποὺ μιλάει ὁ Τολστόϊ στὴν «Ἄννα Καρένινα». Ἐμεῖς, οἱ σοβιετικοὶ συγγραφεῖς, ἔχουμε ἀποστολὴ νὰ χειριζόμαστε, αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τέτοιον τρόπο ποὺ ὁ ἀναγνώστης νὰ ντρέπεται γιὰ τὸ συναίσθημά του τῆς ζήλειας καὶ νὰ τὸ ξεριζώνει ἴσα-ἴσα πάνω στὴ στιγμὴ ποὺ κάνει νὰ ἐμφανιστεῖ.

Ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς ἀστοὺς συγγραφεῖς, δὲν καταπιανόμαστε μὲ μελέτες ἀδιάφορες καὶ μὲ μιὰ παθητικὴ ἐνατένιση τῆς ζωῆς, ἀλλὰ μπαίνουμε οἱ ἴδιοι στὸ παιγνίδι, δινόμαστε ὁλότελα στὴν ὀργάνωση, τὴ δημιουργία τοῦ καινούργιου κόσμου. Ἡ ἀντίληψή μας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ φιλολογία εἶνε ἐντελῶς ρεαλιστική. Συντρίβουμε χωρὶς οἶκτο καὶ λύπη ὅλους τοὺς παληοὺς κανόνες, πετᾶμε μακρυὰ ὅλες τὶς πατροπαράδοτες παὶ ἀπαρχαιομένες φόρμες ἀπὸ παντοῦ ὅπου τὶς συναντᾶμε στὸ δρόμο μας. Τόποτε τὸ παράδοξο ἄν, μιὰ καὶ καταπιανόμαστε μὲ μιὰ τόσο τεράστια δουλειά, κάνουμε λάθη σὲ κάθε σχεδὸν βῆμα. Τὸ καταλαβαίνουμε πολὺ καλὰ καὶ προσεχόμαστε ἀλύπητα, προσπαθῶντας νὰ κάνουμε τὸ ἀδύνατο γιὰ νὰ ὑπερπηδήσουμε ὅλα τὰ ἐμπόδια κι' ὅλες τὶς δυσκολίες ποὺ προέρχονται ἀπὸ μᾶς προσωπικὰ καὶ τὶς ἐξαιρετικες συνθῆκες ὑπὸ τὶς ὁποῖες ἐργαζόμαστε.

Τί εἶνε ἕνας σοβιετικὸς συγγραφέας; Πρέπει νὰ δώσουμε ἕναν ὁρισμό, μιὰ γιὰ πάντα. Εἶνε πρώτ' ἀπ' ὅλα ἕνας ἐμπειρικός. Εἶνε μαζὶ κι' ἕνας καθαρὸς οἰκονομολόγος ποὺ προτοῦ μοντάρει τὸ καλλιτεχνικό του ἔργο, μελετάει γιὰ πολὺ καὶ φανατικὰ τὸ οἰκονομικὸ καὶ μαρξιστικὸ ὑπόβαθρο, στήριγμα ἀπαραίτητο κάθε δημιουργίας τῆς προλεταριακῆς τέχνης. Ζοῦμε στὶς κολλεχτίβες. Ἐργαζόμαστε στὰ ἐργοστάσια, παίρνουμε μέρος σ' ὅλες τὶς πραγματοποιήσεις τῶν σχεδίων ποὺ ἐπεξεργάζεται ἡ κυβέρνηση. Φυσικά, οἱ ἀστοὶ συγγραφεῖς δὲν μᾶς καταλαβαίνουν καὶ ἀπὸ μέρους μας τοὺς εἴμαστε ὁλότελα ξένοι. Αὐτοὶ εἶνε ἄνθρωποι πολὺ μορφωμένοι, πολὺ βαθυοί, ποὺ διαβάζουν καὶ ξέρουν πολλά, ποὺ τὰ βγάζουν πέρα θαυμάσια μὲ τοῦ κόσμου τὶς θεωρίες, τὶς ψιλοδουλιὲς καὶ τὶς φιλολογικὲς φινέτσες ποὺ ἐμᾶς μᾶς ἀφίνουν ὁλότελα ἀδιάφορους. Ἀντίθετα, τὸ ἐλπίζω τοὐλάχιστον, ἡ μαρξιστική μας κριτικὴ ποὺ ἔχει χειραφετηθεῖ ἀπὸ κάθε λογῆς προλήψεις, θαὔρει ἄλλους τρόπους νὰ κρίνει τὴ νεαρή μας προλεταριακὴ φιλολογία, τὴ φιλολογία τῶν μαζῶν, ποὺ στηρίζεται σὲ καινούργιες ἀρχὲς καὶ σ' ἀντιλήψεις ἄγνωστες ὥς τώρα. Πᾶρτε, γιὰ παράδειγμα, τὸν τρίτο μου τόμο τοῦ «Μπρούσκι» (*) τοῦ ὁποίου τὸ θέμα εἶνε τὸ ἀκόλουθο: ἀναρίθμητα φυσικὰ πλούτη χάνονται ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυγχώρετής μας ἄγνοιας. Ὥς τὰ τώρα δὲν ἐμάθαμε ἀκόμη νὰ χρησιμοποιοῦμε τὰ ἀνθρακωρυχεῖα μας ἱκανὲς νὰ δημιουργήσουν μιὰ θαυμαστὴ ἀναστάτωση στὸ πεδίο τῶν οἰκονομικῶν μας πόρων. Προτοῦ καθήσω στὸ γραφεῖο μου, ἐμελέτησα ἐπὶ πολλοὺς μῆνες τὸ καθεστὼς τῶν ἀνθρακωρυχείων, τὶς ἰδιότητες τοῦ γαιάνθρακος ὅπως ἀκριβῶς προτοῦ γράψω καὶ τοὺς δυὸ πρώτους τόμους τοῦ μυθιστορήματός μου ἐμελέτησα τὴν καινούργια μας ἀγροτικὴ ζωὴ καὶ τὶς νέες κατευθύνσεις τῆς ἀγροτικῆς μας πολιτικῆς. Λέω πὼς ὁλάκερη ἡ φιλολογία μας βασίζεται τώρα πάνω σὲ μιὰ βάση πρακτικὴ καὶ ρεαλιστικὴ καὶ ποὺ εἶνε στενὰ δεμένη στὶς ἀρχὲς ποὺ ἔχει θέση τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα. Ἡ προλεταριακὴ τέχνη βρῆκε τὸ δρόμο της καὶ κανείς, κανένα ἐμπόδιο δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ μᾶς κάνουν νὰ παρεκκλίνουμε ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ θὰ μᾶς φέρει σὲ σκοποὺς ὡρισμένους καὶ ὑπολογισμένους ψύχραιμα.

«Φιλολογικὴ Ἐφημερίδα» τῆς Μόσχας

Φ. ΠΑΝΦΕΡΩΦ

(*) Τὸ κυριώτερο μυθιστόρημά του ποὺ ἔχει ξεπεράσει τὰ 500.000 ἀτίτυπα.

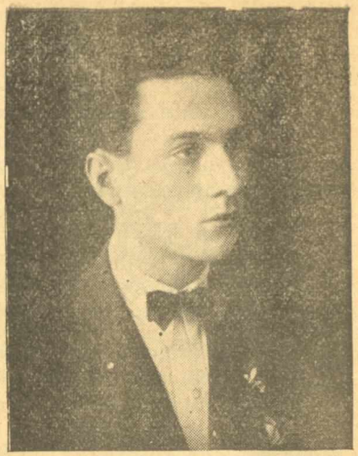

ΟΙ ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΥΛΗ ΑΛΕΠΗ

ΠΑΛΗΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

Παληές μου ἀγάπες ποὺ δειλὰ σὲ κάποιο σούρουπο
σὰν ἴσκιων λιτανεῖες ἔχετε φύγει
πόσο ἡ ψυχή μου σᾶς ζητᾶ!...
Ὡραῖες ξανθές, μελαχροινὲς μὲ σῶμα εὐλύγιστο,
κορδέλλες, ἄνθια στὰ μαλλιά σας,
μάτια γλυκά, μυγδαλωτά.

Κι' ἔτσι θυμοῦμαι σ' ἕνα πάρκο μιὰ ἀνοιξιάτικη
βραδυὰ τὸ πρῶτο ραντεβοῦ μας
κι' ἕνα ἀπ' τὸ στόμα σου φιλὶ
κι' ἄλλοτε πάλι στὸ νερὸ τὸ ὡραῖο πορτραῖτο σου
φέρνω στὸ νοῦ μου ἐκεῖ στὴ λίμνη
ξανθὴ ἀγαποῦλα μου τρελλή.

Ὅμως κι' ἐσὺ μελαχροινὴ ξωθιὰ ποὺ ἀντίκρυσα
— ὄνειρο πλᾶνο μιᾶς ἑσπέρας,
ἄσπρη κολόμπα στὸ χορό,
ποιὰ γλύκα τώρα στὴν πικρὴ φέρνεις τὴ σκέψη μου
χαρὰ ποὺ σ' ἔχασα πρὶν σ' εὕρω
μ' ἕνα στὰ χέρια γιοῦλι ὠχρό.

Ὡραῖες ξανθές, μελαχροινὲς μὲ σῶμα εὐλύγιστο,
κορδέλλες, ἄνθια στὰ μαλλιά σας,
μάτια γλυκά, μυγδαλωτά,
παληές μου ἀγάπες ποὺ δειλὰ σὲ κάποιο σούρουπο
σὰν ἴσκιων λιτανεῖες ἔχετε φύγει
μάταια ἡ ψυχή μου σᾶς ζητᾶ...

ΙΔΕ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ὦ μὴ θαρρῆτε, ἐγωϊστικὰ κάποτε ἂν κάποιοι σᾶς φερθοῦν
πὼς τάχα σᾶς περιφρονοῦν ἢ πὼς δὲ σᾶς προσέχουν·
οἱ ἄμοιροι αὐτοὶ πολλὲς φορὲς, κάνοντας ἔτσι, προσπαθοῦν
νὰ προστατέψουνε τὸ ἐγὼ ποὺ νοιώθουν πὼς δὲν ἔχουν.

Ἔτσι ἡ ζωὴ ἕνας γαληνὸς καὶ ἄσπιλος γίνεται οὐρανός·
κι' ὅ,τι νομίζουμε ὄχτρητες, ζηλοτυπίες καὶ μίση
δὲν εἶναι παρὰ τὸ βαθὺ παράπονο τοῦ καθενός
γιὰ κάτι ποὺ κι' αὐτὸς ποθεῖ μὰ δὲ μπορεῖ νὰ ζήσῃ.

Κι' ὁ ἴδιος ἐγὼ ματαιόδοξα τὶς κάποιες μου καμμιὰ φορὰ
γίνεται σὲ μιὰ συντροφιὰ γνώσεις νὰ ξετυλίγω
κι' ἂν τύχῃ κάτι ζηλευτό, μὰ ποὺ μιὰ ξένη εἶναι χαρά,
ν' ἀκούσω, ἀνάξιο νὰν τὸ εἰπῶ κι' ἀσήμαντο καὶ λίγο.

Ναί, μὰ στὸ τέλος, μόνος μου κι' ἔρμος σὰ μείνω, μὲ χτυπᾶ
ἡ ἀλήθεια μὲ τὰ πιὸ πικρὰ βέλη τοῦ μυστικοῦ μου,
τὸ ψέμα ποὺ ἀπ' ἀντίδραση στὸν πόνο μου ἔπλαθα σκορπᾶ
καὶ μὲ τρομάζει ὁ ξεπεσμὸς κι' ἡ γύμνια τοῦ ἑαυτοῦ μου.

ΑΠΟΛΟΓΟΣ

Ἔφυγες πιά ... Καὶ τίποτε σ' ἐμὲ δὲν ἀπομένει
ἀπ' τὸ δροσᾶτο στόμα σου, τὰ χείλη, τὴ λαλιά,
τίποτε ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ μέσα μου βαραίνει,
ἀπ' τὰ σγουρά σου, τὰ ὄμορφα μαλλιά.

Τίποτε ἀπὸ τ' ἀερένιο σου περπάτημα, ἀπ' τὸ σφρῖγος
τοῦ ὡραίου κορμιοῦ σου, τὴ γλυκειά του ἐκείνη μυρουδιά,
τίποτε· μόνο κάποτε στὰ στήθεια μου ἕνα ρῖγος
καὶ μέσα πάντα ἡ ἔνοχη καρδιά.

Ἡ ἔνοχη ἀλήθεια! Ἐδόθηκες σ' ἐμὲ σὰν περιστέρι
μικρὸ κι' ἀθῶο ποὺ ἐπλάνεψε μιὰ νύχτα ἡ συμφορὰ
κι' ἐγὼ ἄπλωσα ὁ πανάθλιος τὸ βέβηλό μου χέρι
καὶ τὰ λευκά σου ἐμόλυνα φτερά.

Ἀλλοίμονό μου! Ἐνῶ ἔλυωνα σὰν τὸ κερὶ κοντά σου,
ἐνῶ ἀπ' τὰ μάτια σου ἔπινα βουβὰ τὴν ἡδονή
νὰ ξεγελιέμαι ὀρέγομουν μὲ τὰ καμώματά σου
καὶ νὰ νομίζω, λέει, πὼς εἶναι ἁγνή,

Ἁγνὴ γιὰ σὲ ἡ ἀγάπη μου παρθενικὴ καὶ ὡραία
βωμὸς ἱερὸς ποὺ ἐδόθηκε στὴ γῆ νὰ στηλωθῆ,
μὰ τὸ σαράκι ἐδούλευε τοῦ πόθου κι' ἡ μοιραία
μέρα πολὺ δὲν ἄργησε νὰ ρθῆ.

Ὦ νὰ μποροῦσα σήμερα μονάχη καὶ ἀκριβή μου
στὸ ἄτρεμο τῆς μετάνοιας μου νὰ σ' ἀναστήσω φῶς!

Θάσουνα ἐσὺ σὰ μιὰ ἀδερφὴ τοῦ ἐλέους στὴ συντριβή μου
καὶ θάμουνα ὁ καλός σου ἐγὼ ἀδερφός.

Ἀλλ' ὄχι· ἡ Μοῖρα ἐπίβουλη μακρυὰ ἀπ' τὰ βήματά μας
διώχνει ὅ,τι θὰ μᾶς ἔσωζε· καὶ μάλιστα σφιχτὰ
μᾶς δένει κάποια δύναμη μὲ τ' ἁμαρτήματά μας
καὶ τ' ἀγαποῦμε, ἀλλοίμονο, κι' αὐτά.

Γι' αὐτὸ τὸ ξέρω· τίποτε δὲν ἔχω πιὰ νὰ ἐλπίζω
πὼς θὰ γυρνοῦσε ὅ,τι ἔγινε μιὰ μέρα στὸ καλό·
μοῦ μένει μόνο κάποτε στὸν κόσμο ὅσο γυρίζω
καὶ σὲ θυμοῦμαι νὰ παραμιλῶ:

Ἔφυγες πιά... Καὶ τίποτε σ' ἐμὲ δὲν ἀπομένει
ἀπ' τὸ δροσᾶτο στόμα σου, τὰ χείλη, τὴ λαλιά,
τίποτε ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ μέσα μου βαραίνει,
ἀπ' τὰ σγουρά σου, τὰ ὄμορφα μαλλιά.

ΣΟΥΡΟΥΠΟ

Σούρουπο. Ἡ ὥρα ἡ πένθιμη ποὺ θέλω νἆμαι μόνος·
ποὺ ζῶ μακρυὰ ἀπὸ χίμαιρες, μακρυὰ ἀπὸ ὀνειροπλᾶνες,
ποὺ μεγαλώνει μέσα μου τὸ χάος τῶν περασμένων,
ποὺ τίποτα δὲ θάθελα καὶ ποὺ θὰ τἄθελα ὅλα.

(Πικρὴ ζωὴ μὲ κούρασες προτοῦ σὲ ζήσω ἀκόμα.)

Ποὺ θἄθελα νἆμουν παιδὶ—τέτοιο ποτὲ δὲν ἤμουν,
ἢ ἕνας πικρὸς κι ἀδιάφορος γιὰ ὅ,τι δὲν εἶμ' ὁ ἴδιος·
γιὰ ὅ,τι χαρὰ δὲν πρόκειται ἢ λύπη νὰ μοῦ φέρῃ,
ἕνας ἀκόμη ἐγωϊστὴς κλεισμένος στὸν ἑαυτό μου.

Ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ σκέπτομαι πὼς βρίσκονται στὸν κόσμο
στόματα ποὺ δὲ γέλασαν ἐνθουσιασμοὶ ποὺ ἐσβύσαν,
ὡραῖες προσπάθειες ποὺ ἔφυγαν δισταχτικὰ ἕνα βράδυ
στὴν κόμη τοῦ ἀνεκπλήρωτου τὸ στέφανο φορνώτας.

Ρόδα ποὺ δὲν ἐπρόφτασαν τὴ χαραυγὴ νὰ ἰδοῦνε
κι' ἡ μυρωδιά τους ἔμεινε στὸν κόρφο τους κλεισμένη,
πλοῖα ποὺ ἐνῶ μὲ ἀλαλαγμοὺς χαρᾶς εἶχαν σαλπάρει
κοίτονται τώρα σὲ μι' ἀκτὴ σπασμένα, συντριμμένα.

Ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ σκέπτομαι καὶ κάποιους ποὺ ἀγαπᾶνε
οἱ ἄμοιροι—μὰ τὴ γλώσσα τους δένει ἡ ἀσημότητά τους
ποὺ ἂν τὴν καρδιά τους δόσουνε τοὺς τὴ γυρίζουν πίσω
ἴσως γιατὶ... δὲν ἔχουνε περγαμηνὲς καὶ τίτλους.

(Μιὰ τέτοια ἀγάπη οὔτε χαρὰ, οὔτε τιμὴ τοὺς κάνει.)

Σούρουπο. Ἡ ὥρα ἡ πένθιμη ποὺ θέλω νἆμαι μόνος·
ποὺ ζῶ μακρυὰ ἀπὸ χίμαιρες, μακρυὰ ἀπὸ ὀνειροπλᾶνες,
ποὺ μεγαλώνει μέσα μου τὸ χάος τῶν περασμένων,
ποὺ τίποτα δὲ σκέπτομαι, μὰ ποὺ τὰ σκέπτομαι ὅλα.

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

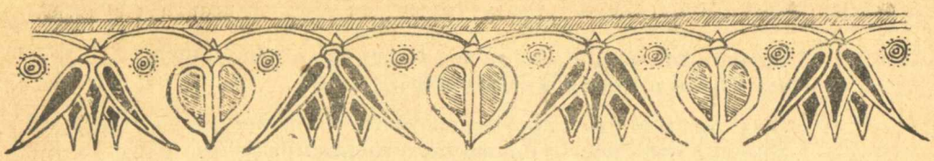

ΔΗΜΗΤΡΗ Χ. ΜΕΝΤΖΕΛΟΥ

Ο ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΙ' Η ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ (*)

Μόνη της, ἡ παράγραφος αὐτή, δίνει μιὰ ἰδέα τοῦ ὑπερρ. στύλ.

Ἀλλοῦ φράσεις, ἐντελῶς ἀντάξιες τῆς παλῆς Σπάρτης. Ἀλλοῦ σελίδα ὁλόκληρη, τραβηγμένη ἀπὸ τὰ μαλλιά, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἄδεια ἀναπνοῆς, χωρὶς ἀκολουθία, ἔτσι, ποὺ ἀναγκάζεσαι νὰ τὴν τρέχης πένιε-ἕξη φορὲς ἀπ' τὴν ἀρχή. Συνταχτικὰ λάθη τεράστιαν. Ὑποκείμενα στὸν ἑνικό, ρήματα στὸ πληθυντικό.

Ἔπειτα, πολλὲς φορές, πέφτει ὁ ἀναγνώστης πάνω σὲ κάποιες περικοπές, ἀπ' ὅπου δὲ βγαίνει καμμιὰ ἔννοια. Εἶναι ὅλες γράφονται σύμφωνα μὲ τὴν ὑπερρεαλιστικὴ «αὐτόματη γραφή», ποὺ ἐφάρμωσαν ὁ Breton κι' ὁ Soupault μὲ σκοπὸ νὰ πετύχουν τὴν ἀπόσπαση τῆς πραγματικῆς κι' ἀνεπιρρέαστης λειτουργίας τῆς σκέψης. Πέρνετε χαρτὶ καὶ μολύβι, ἀφίνετε στὴ μπάντα κάθε ταλέντο, δικό σας ἢ ξένο, ἐγκαταλείπεστε στὸ μουρμούρισμα ποὺ δὲν παύει ποτὲ μέσα σας, κι' ἀρχίζετε νὰ γράφετε ὅτι σᾶς κατέβη, χωρὶς καμμιὰ φροντίδα γιὰ κεῖνο ποὺ γράφετε καί, πρὸ πάντων, χωρὶς νὰ ξαναγυρίσετε στὰ γραμμένα σας γιὰ νὰ τὰ διορθώσετε .. Γράφετε ἐξακολουθητικά. Ἂν σκουντάψετε πουθενά, βᾶλτε ἕνα γράμμα, στὴν τύχη, τὸ λ π.χ. ἐκεῖ ποὺ σκουντάψατε. Ἀφῆστε μιὰ χοντρὴ ἄσπρη γραμμὴ καὶ ξαναρχίστε τὰ ἴδια, πέρνοντας γι' ἀρχικὸ γράμμα τῆς ἑπόμενης λέξης κεῖνο ποὺ διαλέξατε στὴν τύχη.

Ἡ πλοκή, φυσικὰ συμβαδίζει μὲ τὸ ὕφος. Ὁ συγγραφέας ἀρχίζει νὰ μιλάη κι' ὅπου τὸν βγάλη ἡ ἄκρη! Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς μερικὰ σημεῖα εἶναι πραγματικὰ ἀριστουργηματάκια. Μὰ ἡ καταπόνεση ποὺ παθαίνει κανένας στὰ ὑπόλοιπα μέρη σφαιρεῖ συχνὰ τὴ λάμψη τους.

Στὴ «Nadja», τὸ ρωμάντζο τοῦ Breton ποὺ κυκλοφόρησε πρόπερσυ ὁ συγγραφέας ἀρχίζει τὸ βιβλίο του μ' ἄλλο σκοπὸ καὶ καταλήγει νὰ τ' ὀνομάση «Nadja»» γιατὶ στὸ μεταξὺ γνώρισε μιὰ νέα, μ' αὐτὸ τ' ὄνομα, ποὺ ἀπασχόλησε, κεῖνο τὸν καιρό, τὴ ζωή του. (Natja σ. 25)

Ὁ Crevel στὸ θαυμάσιο βιβλίο του «ETES-VOUS FOUS?» μιλάει γιὰ κάτι τύπους ἀλλόκοτους, ὅπως ἡ Γιολάντη ποὺ πρὶν γίνη Γιολάντη ἦταν Μυρτὼ-Μυρτά. χορεύτρια, ἐρωμένη ἑνὸς ἀξιωματικοῦ, τοῦ Ἰντέλλιτζαν Σέρβις ποὺ τουφεκίστηκε ἀπτοὺς Γάλλους γιατὶ πούλησε τὰ μυστικὰ τοῦ ἐραστή της μὰ ποὺ ξαναναστήθηκε ἀπτὸ φίλο της μὲ τὴ βοήθεια κάποιου φακίρη-νάνου ἀπτὰς Ἰνδίας. Γιὰ τὸ φακίρη αὐτὸ μιλάει ὁ συγγραφέας σὰ γιὰ ἕνα ἄψυχο ἀντικείμενο, ποὺ σουλατσάριζαν στὸ κορμὶ τῶν πεθαμένων καὶ τοὺς ἔδιναν ζωή. Ὅσο γιὰ τὴ Γιολάντη, αὐτή, πρὶν γίνη ... Μυρτὼ-Μυρτὰ χορεύτρια, ἦταν Καμίλλη, κοριτσάκι γεμᾶτο καπρίτσια, κόρη ἑνὸς ἁμαξᾶ καὶ μιᾶς μέλλουσας μάγισσας. !

Τέτοια εἶναι ἡ πλοκή (;) καὶ οἱ ἥρωες στὸ ὑπερρ. ρωμάντζο.

Στὰ θεατρικὰ ἔργα, καθὼς καὶ γενικά, στὴν πρόζα, ὑπάρχει κάποιο ἄλλο ὑπερρεαλιστικὸ παράδοξο: ὁ ἄσχετος διάλογος. Ἕνος διάλογος στὸν ὁποῖο ὁ συνομιλητὴς ἀκολουθεῖ τὴν ἰδέα του, τὸ σολιλόκο του.

Ὁ Péret μᾶς δίνει συχνὰ τέτοιους διαλόγους καθὼς κι' ὁ Soupault (Les champs magnetiques : Barrières) Ἡ ἀξία τους ἔγκειται στὸν ἀπότομο συνδυασμὸ τῆς ἄσχετης ἐρωταπόκρισης.

Στὰ θεατρικὰ ἔργα πρωταγωνίστησε ὁ Artaud (1928).

Γιὰ ὅσους θέλουν περισσότερες λεπτομέριες γιὰ τὴν ὑπερρ. λογοτεχνία, ἂς γράψουν στὸ βιβλιοπωλεῖο José Corti, 6, rue de Clichy, Paris (9e) ἢ στὸ Gallimard, Bd.-Raspail, 15. Paris (7e) καὶ θὰ λάβουν, δωρεάν, λεπτομερῆ κατάλογο τῶν ὑπερρ. ἐκδόσεων (περιοδικῶν, βιβλίων κτλ).

Καὶ φτάνουμε τέλος στὴν ἐπίδραση τοῦ Ὑπερρ. πάνω στὴν ***Τέχνη.*** Παίρνω πρῶτα τὴ ***Ζωγραφική.***

Ποιός δὲν ἄκουσε νὰ μιλοῦν καὶ στὴν Ἑλλάδα, γιὰ ἕνα Chirico, ἕνα Klee, ἕνα Ἔρνστ, ἕνα Picasso ; κτλ.

Ὅλοι αὐτοί, καλλιτέχνες ἀγγοί, ἀσφυχτικὰ πιεσμένοι ἀπτοὺς διάφορους περιορισμούς, παρ' ὅλη τὴν ἐπιτυχία ποὺ ἀπόδινε ἡ κριτικὴ στὰ ἔργα τους, δέχτηκαν μ' ἀληθινὴ ἀνακούφιση τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ὑπερρ. Καὶ δὲν ἄργησαν τὰ τοῦ ἀφιερώσουν τὴ δράση τους καὶ τὴν παραγωγή τους.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν παρόμοιο μὲ κεῖνο ποὺ εἶχε ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ὑπερρ. στὴ φιλο-

*) Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

λογία : μιὰ γενικὴ ἀναστάτωση.

Κατάργηση κάθε ἀπάτης. Μιλάει τὸ πνεῦμα. Ὅλα τ' ἄλλα σωπαίνουν. Κι' ἂς μὴ σκεφτῆ κανένας νὰ ρωτήση γιατὶ αὐτὸ τὸ κεφάλι εἶναι δυὸ φορὲς μεγαλείτερο ἀπ' αὐτὸ τὸ κορμί. Κανένας ρόλος δὲν ὑπάρχει ζυμωμένος μὲ τὴν ἔμπνευση. Κανένας ἐπιστημονικὸς φωτισμός, φαμφαρονικὸς μὰ ψεύτικος. Κανένα κόλπο ἐμπρεσιονικό, διδαγμένο ἀπτὴν ἕδρα καὶ μαθημένο στὰ θρανία τοῦ Πολυτεχνίου, μὰ κούφιο στὴν πραγματικότητα ποὺ ἀτενίζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἐχτελεστή Τέλος, μ' ἕνα λόγο' κανένα μέτρο, κ νένα ζῦγι ἀπὸ κεῖνα ποὺ τὸ μάτι ἔχει συνηθίσει νὰ πίνη, ὑπάκουο, μὰ ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ τὴν πραγματικὴ διάθεση τῆς ψυχῆς ἐκφράζουν.

«—Ἕνα ὑπερρεαλιστικὸ tableau εἶναι τοῦ ὄνειρου τὸ μουσεῖο. Τὸ μόνο μουσεῖο χωρὶς σκόνη» (Crevel, «Paul Klee» σ. 9).

Μέσα στὰ τέτοια ἔργα ὁ καθένας, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύετσι, μπορεῖ νὰ συναντήση πράγματα ποὺ θὰ μιλήσουν, στὸ ψυχικό του ἐγώ, πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἀριστουργήματα ...

Δὲ λείπει καὶ στὴ ζωγραφικὴ ἡ ἀνάλογη μὲ τὴν αὐτόματη γραφὴ μέθοδος. Εἶναι papiers-collès τοῦ Picasso καὶ τοῦ Braque. Ὁ Breton δίνει ἀρκετὰ τέτοια καμωμένα ἀπὸ τὴ Nadja.

Ἡ ***Γλυπτικὴ*** ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὴ ζωγραφική. Δυστυχῶς, ἐξαιτίας τῆς ἀνατύπωσης τῶν ὑππερρεαλιστικῶν βιβλίων, δὲ μπόρεσα νὰ ἔχω τὰ σχετικὰ συγράμματα. Δὲ θὰ ἐχταθῶ λοιπὸν ἐδῶ σὲ ὀνόματα καὶ περιγραφὲς ποὺ δὲ μπορῶ νὰ σηκώσω τὴν εὐθύνη τους.

Γενικά, θὰ μποροῦσα νὰ πῶ, πὼς λ.χ. τὰ εἴδωλα τῆς Ὠκεανίας, μὲ τοὺς ἀπρόοπτους συνδυασμούς, βρίσκονται πολὺ κοντὰ στὴν Ὑπερρ. γλυπτική.

Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, δὲν παραλείπω νὰ τραβήξω τὴν προσοχὴ τῶν ἀναγνωστῶν σ' ἕνα ἔργο τοῦ Ἄγγλου ζωγράφου Ἐπστάϊν, ποὺ φαίνεται ἐπηρεασμένο ἀπ τὸν Ὑπερρεαλισμό, Τὸ ἔργο αὐτὸ (Ἔλα ... Θέ μου) δημοσίευψε ἡ «Ἑστία» σ' ἕνα της φῦλλο τοῦ Φλεβάρη, νομίζω.

Τέλος, στὸν κινηματογράφο, γυρίστηκαν μερικὰ ὑπερρεαλιστικὰ φίλμ, ὅπως τὸ «Ἕνα σκυλὶ ἀνταλουζιάνικο» (δὲ θυμᾶμαι τίνος) καὶ τὸ «Ἡ ἐποχὴ τοῦ χρυσοῦ» τοῦ Salvator Dali, κι' ἄλλα.

Σκόρπια ὑπερρ. φιλολογία ὑπάρχει σὲ πολλὰ γαλλικὰ καὶ ξένα περιοδικά. Κυρίως στὸ «Revolution Surrealiste», ποὺ ἀποτελεῖ σπουδαῖο ντοκουμέντο, ἀφοῦ βγαίνει ἢ καλλίτερα ἔβγαινε ἀπτὰ 1923 ὡς τὰ 1929 ἐξακολουθητικά. Τώρα βγαίνει τὸ «Le Surréalisme au Service de la Revolution» διευθ. ὁ Eluard.

Ὑπερρεαλιστικὰ tableaux κι' ἔργα βρίσκονται σήμερα στὰ καλλίτερα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ σὲ διάφορες ἰδιωτικὲς συλλογές.

III

Τελειώνοντας, ἂς πῶ μερικὰ γιὰ τὴν διάδοση τοῦ Ὑπερρεαλισμοῦ στὰ Βαλκάνια.

Ἀφίνοντας τὸ Βαλκανικὸ μέρος τῆς Ἰταλίας ποὺ ὁ Ὑπερρεαλισμὸς ἔχει συγχιστῆ μὲ τὸ φουτουρισμὸ (ἐθνικιστικὴ σχολή) ἂς ἔρθουμε στὰ κυρίως Βαλκάνια.

Πολλοὶ θὰ φαντάζονται πὼς εἶναι τόσο ἄγνωστος σ' αὐτά, ὅσο καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἔχουν ἄδικο. Κι' ἀπόδειξη, πὼς στὴ Σερβία, μιὰ ὁμάδα νέων διανουμένων καὶ καλλιτεχνῶν δημοσιεύει μανιφέστο μὲ μιὰ εἰκοσαριὰ ὑπογραφὲς, ὅπου δηλώνεται πίστη στὴν ἀνώτερη πραγματικότητα ἀκόμα κι' ἂν ἡ ἀκριβὴς καταγωγή της μένει διαλεκτικὰ ἀκαθόριστη. Ἀκολουθοῦν ἔργα ἀνέκδοτα τῶν Aragon, Breton, Eluard κτλ. Σέρβικα καὶ Γαλλικά.

Στὴν Τουρκία, ἂν πιστέψουμε τὸν κ. Καραπάκη. ὁ Ναζὶμ Χικμὲτ, ὅσο καὶ κακὸς μιμητὴς τοῦ Ὑπερρεαλισμοῦ καὶ νὰ εἶναι, κατόρθωσε νὰ προκαλέση ἀναστάτωση στὴν Τουρκικὴ νεολαία, σηκώνοντας σύγνεφο ἀπὸ μιμητὲς «ποὺ τὰ βιβλία τους πλημμύρισαν τὶς βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων τῆς Λεωφ. Ἀγκύρας,» (βλ. «ΛΟΓΟΣ» ἀρ. 4)

Στὴν Ἀλβανία, ἡ ἐμβρυακὴ κίνηση τῆς φιλολογίας δὲν ἀξίζει τὴν προσοχὴ κι' ἔχει πολλὲς ἄλλες πόρτες ἀκόμα νὰ περάση πρὶν φτάση στὸν Ὑπερρ.

Στὴ Ρουμανία, μ' ὅλο ποὺ μοῦ λείπουν ὡρισμένα στοιχεῖα, ἐν τούτοις μπορῶ νὰ πῶ γενικὰ πῶς, ὁ Ὑπερρ. κι' ἂν δὲ βρῆκε κολλεχτιβιστικὴ ἀκόμα διάθεση, ὅμως ἐπιρέασε σημαντικὰ τόσο τοὺς νέους ὅσο καὶ τοὺς παληοὺς συγγραφεῖς.

Τὴν ἴδια ἐπίδραση ἔχει ἡ σχολὴ αὐτὴ κὶ στὴν Ἑλλάδα.

Μιὰ δροσερὴ ὑπερρ πνοὴ ἁπλώνει τὸ ἀεράκι της στὸ λογοτεχνικό μας κόσμο.

Δὲ ξέρω ἂν αὐτὴ ἡ πνοή, ἡ διάφορες μιμήσεις, ποὺ ἔχει πάρει, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, τὸ μάτι μου τώρα τελευταῖα σὲ περιοδικὰ καὶ σὲ βιβλία νέων καὶ παληῶν, εἶναι ἁπλοὶ πιθηκισμοὶ ἢ πραγματικὰ ἀτομικὲς πρωτοβουλίες. Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ ἐξακριβωθῆ.

Ἂν πιστέψη κανένας τὸ Μὰρξ πού. στὴν ἱστορικὴ μέθοδό του, λέει πὼς ἡ κάθε ἐφεύρεση, προτοῦ ἀποκρουσταλλωθῆ σ' ἕνα μυαλό, πλανιέται ἐλεύτερη στὴν ἀτμόσφαιρα, πρᾶγμα ποὺ ἐπιτρέπει καὶ σ' ἄλλες διάνοιες νὰ τὴν κοντέψουν, τότες ἡ λέξη μου «πιθηκισμὸς» μπορεῖ νὰ καταλογιστῆ κάπως βαρειά.

Ὅπως καὶ νὰ ἔχη τὸ ζήτημα, ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ μίμηση αὐτὴ εἶναι ἀκόμα δειλὴ κι' ἀτελής.

Ὑπάρχουν ἴσως μερικὰ ἔργα νέων ποὺ ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις.

Ἂς ἀναφέρω τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ντόρρου (ποιήματα) ποὺ κυκλοφόρησε ἀπτὸ Παρίσι καὶ τὴ Ν. Ὑόρκη μὲ τὸ γνωστὸ καί, μὰ τὴν

ἀλήθεια, ἀληθινή ... ὑπερρεαλιστικὸ τρόπο, «*Στοῦ Γλυτωμοῦ τοῦ Χάζι*». Τὰ ποιήματα αὐτά, στὸ σύνολό τους, θεωρῶ ὑπερρεαλιστικά, ἂν καί, μερικά, δὲ φαίνονται ἀπαλλαγμένα ἀπὸ κάποια ἀρχιτεκτονικὴ προσπάθεια καὶ μιὰ «στομφώδη» ἀναζήτηση.

Ἐπίσης τὸ ἔργο τοῦ κ. Ντόρου Ντορῆ, «*τὸ Ἡμερολόγιο ἑνὸς τρελλοῦ δασκάλου*» εἶναι ἀρκετὰ ὑπερρεολιστικό, ἀφοῦ ἡ κεντρική του ἰδέα (ἡ ἀπορία ἑνὸς τρελλοῦ, ποὺ δὲν ξέρει γιατὶ οἱ «γνωστικοὶ» τὸν παίρνουν γιὰ τέτοιο) εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς ὑπερρ. θεωρίες καθὼς καὶ πολλοί του διάλογοι. Κάποια ὅμως φανερὴ ἀφηγηματικότητα τὸ συνδέει μὲ τα ὥς σήμερα δεκτὰ (πρωτότυπα πάντα) λογοτεχνικὰ δημιουργήματα.

Ὁ διηγηματογράφος κ. Σκαρίμπας μᾶς δίνει συχνὰ στὰ διηγήματά του ὡραῖες ὑπερρ. εἰκόνες, πάντοτε βέβαια μὲ τὴ συντηριτικότητα ποὺ ὑπαγορεύει στὴν ἀχαλίνωτη ἔκφρασή του ἡ σφυγμομέτρηση τοῦ κοινοῦ μας, σφυγμομέτρηση ποὺ τόσο καλὰ μπόρεσε καὶ βρῆκε.

Στὸν ἀρ. 2 τοῦ «ΛΟΓΟΥ» ὑπάρχει σὲ μιὰ γωνίτσα ἕνα ποίημα τοῦ κ. Δρίβα: «Ἡ φωνὲς ἑνὸς διαβάτη». Εἶναι τὸ μόνο ἀληθινὰ ὑπερρεαλιστικὸ ποὺ συνάντησα σὲ φετεινὸ περιοδικό.

Ἐκτὸς ἀπτὴ συστηματικὴ μίμηση τοῦ Ὑπερρ. πολλοὶ συγγραφεῖς, νέοι καὶ παληοί, ἔχουνε δεχτῆ στὸ ἔργο τους τὸν αὐτοματικισμό. Ὄχι μονάχα στὴν Ἑλλάδα, μὰ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Αὐτὰ εἶναι ὅσα θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανένας σύντομα, σχετικὰ μὲ τὸν Ὑπερρεαλισμό.

Ὑπάρχουνε φυσικὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα. Μὰ τὰ ὅσα μάζεψα ἐδῶ, νομίζω πὼς εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ δώσουν μιὰν ἰδέα κι' ἱκανὰ γιὰ νὰ προκαλέσουν μιὰν ἰδέα σωστή, ὀρθή.

Στάθηκα στὰ ὅρια ποὺ χαράζει ὁ Breton καὶ ποὺ μὲ ἐνυπόγραφο βέβαια δηλώνουν πὼς ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ ὑπερρεαλιστὲς ποὺ μένουν πιστοὶ στὶς ἰδέες τους. (Α! καὶ Β! Μανιφέστα).

Δὲ θὰ διακιτυνέψω βιολογικὲς προβλέψεις γιὰ τὸν Ὑπερρεαλισμό.

Κεῖνο ὅμως ποὺ θὰ ἤθελα νὰ τονιστῆ εἶναι πὼς ἡ ἐμφάνισή του χρησίμεψε γι' ἀποστομοτικὴ ἀπάντηση στὰ εἰρωνικὰ μειδιάματα τῆς κάθε χρυσωμένης ὑπερρεαλιστικῆς μασσέλας, σχετικὰ μὲ τὴ γονιμότητα τοῦ πνεύματος, ποὺ συνηθίσαμε ν' ἀποδίνουμε στὴ γρηά μας Εὐρώπη.

Κι' ἂς μὲ πιστέψουν οἱ Γιάγκηδες.

— Ἂν τὸ Εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα, γιὰ μιὰ ἔστω στιγμὴ ἔδειξε κάποια ἀδυναμία, ἡ ἀδυναμία του ἦταν αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου Nobel στὴν Ἀμέρικα !... Στὴν Ἀμέρικα βέβαια γιατὶ τὸ S. Lewis, ποιὸς τὸν λογαριάζει γιὰ συγγραφικὴ ἀτομικότητα;..

ΤΕΛΟΣ

Δ. Χ. ΜΕΝΤΖΕΛΟΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΗΣ ΚΡΙΜΑΤΙΣΜΕΝΗΣ

Παραστρατημένη,
ποὺ μὲ καίει τὸ κρῖμα ...
Τί νὰ μὲ προσμένη
πέρα ἀπὸ τὸ μνῆμα ;

Μ' ἔφτειραν οἱ τύψεις
ὅλο τὸν καιρό μου.
Θἄχω κι' ἄλλες θλίψεις
μὲ τὸ θάνατό μου ;

Δὲν φουντώνει χρόνια
ὁ κρυφὸς καημός μου
μὲς στὴν καταφρόνια
τοῦ ταρτούφου κόσμου ;

Ἀρκετὸς ὁ πόνος
ποὺ μοῦ τρώει τὴ ζήση
φτάνει ἐτοῦτος μόνος
νὰ μὲ τιμωρήση.

Παραστρατημένη,
Θύτισσα καὶ Θῦμα ...
Θἄμαι πληγωμένη
πάντα ἀπὸ τὸ κρῖμα ;

Νἄταν, μιὰ γαλήνη
— σὰν ἡ ζωή μου σβύση —
στὴ στερνή μου κλίνη
νὰ μὲ μηδενίση ! ...

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΚΑΤΙΝΑΣ Δ. ΜΠΑΓΛΑ

Η ΝΥΧΤΑ ΜΙΑΣ ΨΥΧΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ γειτονιὰ ἀνάστατη. Γεννήθηκεν ἕνα τέρας.

Ὁμάδες, ὁμάδες, στὶς πόρτες μὲ τὶς λουλουδισμένες αὐλές, οἱ γειτόνισες συζητοῦνε τὸ γεγονός.

Τὸ νέο βγῆκε ἀπ' τὸ κατώϊ τῆς κερὰ Καλῆς τῆς σαβανότρας, ποὺ ἡ κατσίκα της ἑτοιμογέννητη τώρα καὶ μέρες ἔδωσε στὴ ζωὴ μέσα ἀπὸ τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, ποῦναι τὸ ἴδιο ἔντονος σ' ὅλα τὰ θυληκά, ἕνα κατσικάκι ποῦχε χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπινα, μάτια, αὐτιά, μύτη.

Ἡ κερὰ Καλὴ σταυροκοπήθηκε κι' ἔτρεξε τρομαγμένη νὰ φωνάξη τὸν παπᾶ νἄρθη νὰ ξορκίση τὸ Σατανᾶ ποὺ φύτρωσε στὴ μήτρα τοῦ ζώου της. Κι' ἀντὶς νὰ κρύψη τὸ νεογέννητο, ποὺ νιαούριζε ἀνάμεσα στὰ ξαφνισμένα καὶ κουρασμένα μέλη τῆς μάννας του, γέμισε τὴ γειτονιὰ μὲ τὰ γογγυτά της.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, τὸ νέο ἄπλωσε στὴ μικρὴ πόλη κι' ὁ καθένας περίεργος διαζόταν νὰ γνωρίση τὸ θάμα αὐτὸ ποὺ βγῆκε στὰ χρόνια μας, ποὺ ὅλα κανένας μπορεῖ νὰ τὰ περιμένη, μὰ ὄχι ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο. Καὶ κάθε μιά, ἀπὸ τὶς πιὸ κοντινὲς στὸ περίεργο, ἔδινε τὶς ἐξηγήσεις σύμφωνα μὲ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας της, προσθέτοντας πὼς ἡ κερὰ Καλὴ εἶταν ἅγιος ἄνθρωπος καὶ μάλιστα τὸν ἕνα μοναχογυιό της τὸν ἔταξε στὴν Παναγιὰ καλόγερο γιὰ τοῦτο κι' ὁ Σατανᾶς τὴν πείραζε.

Εἶταν φυσικὸ νὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ οἱ εἰδικοὶ τῆς Ἐπιστήμης ἐρευνητὲς κι' ἔτσι φτάσανε κι' αὐτοὶ μὲ τὰ γυαλιά τους, τὰ κιτάπια τους, τὶς θεωρίες τους καὶ μ' ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γνώσεις των, ποὺ δὲν συμπεριλαμβάνονται μέσα στὰ κιτρινισμένα διπλώματά των.

Τὸ περίεργο τοῦτο φαινόμενον «ἀπόροιαν ἔχει τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ ἐν ἐγκυμωσύνῃ εὑρισκομένου θήλεως. Καθόλου παράξενον ὅπως συμβαίνει στὸ ἀνθρώπινο θῆλυ, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς δημιουργίας νὰ γεννηθῇ παιδίον μὲ ἰδιότητες καὶ χαρακτηριστικὰ ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὰς προσδοκομένας συνεπείας τοῦ ἀταβισμοῦ καί, πρὸ πάντων τῆς ἰδιαιτέρας μορφῆς τοῦ σπέρματος».

— Συχνὰ βέβαια εἴδομεν ἐκ λευκῶν γονέων νὰ γεννᾶται παιδὶ μαῦρο.

—Τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὴν λύσιν ποὺ δίνετε, κύριε συνάδελφε, καθ' ὅτι πρόκειται περὶ σπερμάτων ὁμοιογενῶν, πράγμα ποὺ ἔχει κάποιαν λογικὴν καὶ φυσικὴν ὁπωσδήποτε ἐξήγησιν.

— Ἐν τούτοις εἰς τὸ Νοσοκομεῖον παίδων τῆς Βιέννης εἶδον ἐν τῷ μουσείῳ τέρας μὲ κεφαλὴν φέρουσαν κέρατα τράγου ...

Καὶ ὁ καθένας θὰ μποροῦσε νὰ φανταστῆ πῶς δίκαια τὸ ἐκτεθειμένο τέρας ἔφερε τὰ κέρατα στὸ μέτωπο ἀντὶ τοῦ γεννήτορα, ἀλλὰ ὁ φωτισμένος μύστης τοῦ Ἱπποκράτους θεώρησε καλὸ νὰ παρακάμψη τὸ σκόπελο καὶ νὰ κινήση ἐπιδοκιμαστικὰ τὸ κεφάλι λέγοντας:

— Τὸ παραδέχομαι βέβαια ἀφοῦ τὸ εἴδατε, ὑπάρχει ἀναμφισβητήτως κάποιο μυστήριον ἐν τῇ φύσετῆς γεννήσεως,

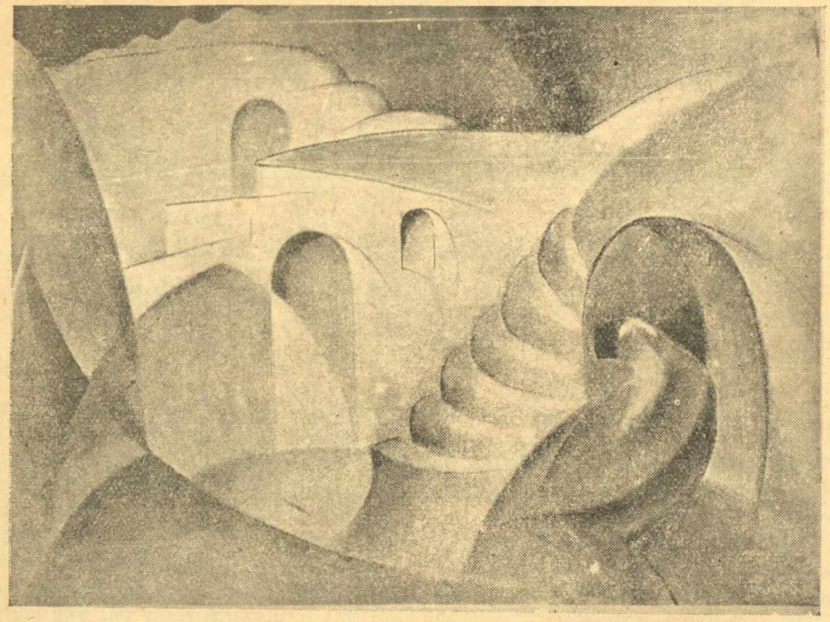

ΚΑΛΜΟΥΧΟΥ

ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

καὶ ἐπί τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιδεκτικότητος καὶ ἂν παραδεχθῶμεν τὴν Δαρβινικὴν θεωρίαν ἡ ἀπορία μας βρίσκει σημεῖον πρὸς ἔρευναν. Ἀλλὰ ἐπὶ τῶν ζώων δὲν εἴχαμε ποτὲ τὴν περιέργειαν νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐξαιρετικὰ μὲ ὁμοίας φύσεως ζητήματα, διότι συνηθίσαμεν νὰ μὴ βλέπομεν δυνατώτερον ὂν καὶ ἀξιολογότερον ἐν τῷ σύμπαντι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Ἐγωϊστικὰ φερόμενοι ... δυστυχῶς.

Ἔτσι οἱ γνῶμες δίνανε καὶ πέρνανε, γύρω ἀπὸ τὸ νεογέννητο ἐνῶ ἡ μάννα του ἀφελέστατα καὶ χωρὶς καμμιὰν ἔγνοια ἔγλυφε τὸ παιδί της καὶ τὸ καθάριζε ὁλοένα ἀπὸ τὶς βρῶμες ποὺ τ' ἄφησε πάνω του ἡ κοπιαστικὴ ἐκβολή του.

— Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ζητήσωμεν συμβουλὴν ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῆς πρωτευούσης καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀρτιγεννήτου.

Ἐξακολουθοῦσαν οἱ γιατροί.

— Καὶ δὲν ἔδωκε κανένα σημεῖο, κερά μου, ἡ κατσίκα σου ποὺ νὰ μαρτυρῇ πὼς κάτι τὸ παράδοξο συμβαίνει ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ ἐμβρύου ;

— Δὲν ξαίρω κύριέ μου, τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἔμβρυο ποὺ λέτε, μὰ ἡ κατσικοῦλα μου μόλις ἦρθε ὁ καιρός της τὴν ἔστειλα ὅπου ἔπρεπε· κι' ὅταν βεβαιώθηκα πὼς ἔπιασε, τὴν ἔφερα πάλι ἐδῶ, γιατὶ σὰν πρωτόγεννη, ποὺ εἶταν, δὲν τὴν μπιστευόμουνα σὲ ξένα χέρια.

— Περίεργο ; πολὺ περίεργο !... Ὁπωσδήποτε προσέξετε τὸ νεογέννητο νὰ μὴν πάθη καὶ θὰ ἐπιστρέψωμε.

Τὰ χρυσᾶ γυαλιά, τὰ αὐστηρὰ κολλάρα τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης κουνοῦσαν τὸ κεφάλι μ' ἀπορία κι' ἀδυναμία φυσικά, ἐνῶ ὁ παππᾶς μὲ τὸ πετραχεῖλι καὶ τὸ κλωνὶ τὸ βασιλικὸ βουτηγμένο στὸν ἁγιασμὸ μουρμούριζε :

« Καὶ ἀπότρεψον αὐτῷ πᾶν πονηρὸν καὶ δλέθριον ... »

Οἱ γυναῖκες σταυροκοπούμενες παραμέριζαν στὰ γνοιαστικὰ μυαλὰ ποὺ περνοῦσαν ἀνάμεσά τους, κι' ἕνα παιδὶ στριμωγμένο σὲ μιὰ γωνιά, μὲ τὴν προσοχὴ τῆς πρόοιμης πονηρῆς περιέργειας στὰ μάτια, χασκογελοῦσε μὲ τὸνα χέρι στὴν τσέπη καὶ τ' ἄλλο ξύνοντας τὸ κεφάλι

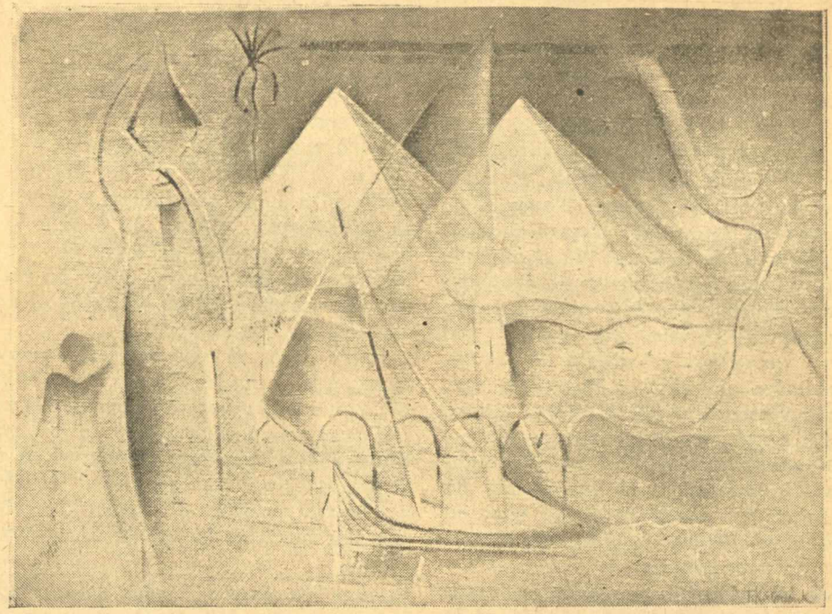

ΚΑΛΜΟΥΧΟΥ

ΟΧΘΗ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

του λέγοντας :

— Κερὰ Καλὴ ρώτησε τὸ γυιό σου, κεῖνος σὰν καλόγερος ποῦναι θὰ ξαίρει πότε πάει κι' ἔρχεται ὁ Σατανᾶς στὰ ζωντανά.

— Καὶ ποιὸς μιλάει παιδάκι μου, σ' αὐτόνε τὸν ἅγιο καὶ δύστυχο ἄνθρωπο ποὺ λὲς καὶ οἱ νηστεῖες μὲ τὴν κατάρα τοῦ θεοῦ τοῦ πῆραν τὰ συλλοϊκά του.

— Κεῖνος θὰ ξαίρει κυρὰ Καλή. Ἄκου ποὺ σοῦ λέω: Ἐγὼ τὸν εἶδα πολλὲς φορὲς νὰ κρυφομιλάη μὲ τὴν κατσίκα σου.

Τ' ἀγόρι ἔξυνε ἀκόμα τὴν κορφή του ἐνῶ τὸ στόμα του ἔμενε ἀνοιχτὸ σὰ νὰ κάγχαζε στὸ πρόσωπο τῆς συμφοριασμένης γρηᾶς ποὺ κύτταζε ψηλὰ στὸ ντα-βάνι ἀπ' ὅπου ἀκουγόντανε ἡ παρουσία τοῦ μονάκριβου γυιοῦ της. Ἡ ἔρμη, κι' ἂν τὸν ρωτοῦσε μήπως θὰ καταλάβαινε τάχα τί τὸν ἤθελε ; Ἕνα καὶ μονάκριβο τῆς ἔδωσεν ὁ θεὸς ὕστερα ἀπὸ τόσες προσευχές, κι' αὐτὸς ἔτυχε νὰ γενῇ μισερὸς καὶ κακόμοιρος ἔτσι, ποὺ ὄχι στὸν κόσμο σὰν ἄνθρωπος νὰ ζήση εἶταν ἱκανός, μὰ οὔτε καὶ καλόγερος μποροῦσε νὰ πάη στὸ μοναστῆρι, νὰ γίνη καὶ τὸ τάξιμό της. Κλεισμένος μονάχα ἔμενε χρόνια τώρα λὲς καὶ φοβόταν ν' ἀντικρύση τ' ἄλλα ἀνθρώπινα μάτια.

Καθμὸ καὶ μαράζι τὄχε μέσα της, κι' ὅσες φορὲς στὰ μπράτσα της κυλοῦσε τὰ παγωμένα κορμιὰ τῶν πεθαμένων σὰν μιὰ ἀνομολόγητη εὐχὴ νὰ γινόταν στὴν ψυχή της γιὰ τὸ ζωντανὸ πεθαμένο της. Νὰ τῆς τὸν πάρη ὁ Ὕψιστος νὰ ἡσυχάση ἀπὸ τὴν τυραννία του καὶ νὰ μὴν τὸν βλέπη ἡ δύστυχη μάννα νὰ καίγεται. Ὅσο κι' ἂν τὰ σπλάχνα της πονοῦσαν καταλάβαινε ὅμως βουβά, βουβὰ τὴν εὐχή της ν' ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό.

Προσπαθεῖ νὰκούση τὰ βήματα τοῦ τριαντάρη πιὰ γυιοῦ της, ποὺ ἴσως ἡ φλόγα της ἡ κρυφὴ νὰ τοῦ δώσανε τὴν ἀνάγκη νὰ κινηθῇ, κι' ἀναπολεῖ ὅλες τὶς στιγμές, ποὺ πέρασε ἀπὸ τότε, ποὺ γονατισμένη μπρὸς στὸ εἰκόνισμα τῆς Βαγγελίστρας ἔλεγε : Δῶσε μου ἕνα ἀγόρι Παναγία μου καὶ νὰ τὸν κάνω δοῦλο σου καὶ προσκυνητή σου.

Κακιὰ στάθηκεν ὅμως ἡ ὥρα ποὺ ἔκα-

νε τὸν ὅρκο νὰ γεννήση ἀρσενικὸ παιδὶ καὶ νὰ τ' ἀφιερώση στὴ χάρι της. Θυμᾶται σὰν ἔγινε τὸ θέλημά της, μὲ πόση λαχτάρα φιλοῦσε τὸ μικρό του κορμάκι ποὺ τῆς φαινόταν ἀπίστευτο, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς τὸ παιδὶ της εἶταν ὅπως τὸ ζήτησε. Τὸ μεγάλωσε μὲ χίλιες φροντίδες, μὲ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ποὺ λέει ὁ λόγος γιὰ νὰ τὸ δοῦνε τὰ γέρικα μάτια της τώρα, ἔτσι ποὺ καὶ τοῦ ἐχθροῦ της δὲν τὸ εὐχόντανε. Τί χαρὲς καὶ γλέντια, στὴ γέννησή του καὶ πῶς μεγάλωνε κι' αὔξανε μὲ τοῦ θεοῦ τὸ δρόμο σὰν τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Καὶ χαιρόταν βέβαια ἡ δόλια μάννα καὶ τὸ μακάριζε ποὺ θὰ γινόταν ἅγιος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅσιος. Μονάχα ποὺ ὅσο μποροῦσε ἀργοποροῦσε τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ τὸν ἔκλινε στὸ μοναστῆρι ἀφοῦ αὐτὸ θὰ σήμαινε γι' αὐτὴν τὸ τέλος τῆς μητρικῆς της περηφάνειας.

Ὡς τὰ δεκαπέντε του χρόνια δούλευε σύμφωνα μὲ τὶς δυνάμεις του καὶ τ' ἀφεντικά του ὅλο κι' ἐπαινετικὰ λόγια τῆς λέγανε. Κάθε βράδυ πήγαινε στὸ μοναστῆρι πέρα γιὰ τ' ἀπόδειπνο καὶ τὸν ὄρθρο ὅπως ἔπρεπε σ' ἕναν μέλλοντα καλόγερο. Κι' ἔπειτα ξαφνικά, τοῦρθε μιὰ παραξενιὰ καὶ κλείστηκε στὸ σπίτι καὶ δὲν ἔβγαινε οὔτε καὶ στὸ παράθυρο, μόνο ζαρωμένος καὶ συλλογισμένος ἀπ' τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ ἔπλεκε καὶ ξέπλεκε τὰ χέρια του δεκαπέντε τώρα ὁλόκληρα χρόνια.

Μάταια ἡ γρηὰ τὸν παρακάλεσε κι' ἔκλαψε νὰ τ' ἀλλάξη γνώμη. Αὐτὸς ἔφτασε στὸ σημεῖο καὶ τὶς ἀδελφές του νὰ μὴ θέλη ν' ἀντικρύση. Στὸ γάμο τους μάλιστα εἶχε μιὰ τέτοια κρίση ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ τὸν κλείσουν στὴ σοφίτα τόσο τὸν ἀγρίευαν τὰ βιολιὰ καὶ τὸ γλέντι. Δουλειὰ οὔτε λόγο. Ὄχι ποὺ αὐτὸς δὲν πήγαινε μὰ καὶ ποιὸς τὸν ἔπαιρνε ἔτσι μισερό. Ἡ γρηὰ ἀναγκάστηκε χώρια ἀπὸ τὰ σαβανώματα νὰ ξενοπλένη καὶ νὰ ὑπερετᾶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο γιὰ νὰ ζήση τὸν ἄρρωστο καὶ τὸν ἑαυτό της ἀπὸ τότε ποὺ πέθανε ξαφνικὰ ὁ ἄντρας της.

Ἀνακατεμένες, σκοτεινά, στῆς μάννας τὸ μυαλὸ κινιόντανε αὐτὲς οἱ ἀνάμνησες κάθε φορὰ ποὺ σὰν μαχαῖρι τὴν τρυποῦσε ἡ σκέψη τῆς ὕπαρξης τοῦ γυιοῦ της.

—Τὸ κακόμοιρο τὸ παιδάκι μου, σκεφτότανε, κι' ἂν μίλαγε κι' ἂν χάϊδευε τὴ κατσικοῦλα μου, ποῦ βρίσκει τὴν αἰτία νὰ χασκογελάη τοῦτος δῶ ὁ δαίμονας, σάμπως νὰ τοῦμεινε κι' ἄλλη χαρὰ τοῦ παιδιοῦ μου ἀπὸ αὐτήνε; Αὐτὸ δὰ ἔλειπε νὰ στερηθῆ καὶ τὴ διασκέδαση ποὺ βρίσκει στὰ ζῶα.

Πάνω ἀπὸ τὸ μονοπάτωμα ἐπίμονη πάντα ἡ ἴδια σιγή. Μάταια στὸ κεφάλι τῆς γρηᾶς ὁ ἴλιγγος τῶν περασμένων καὶ τῶν παρόντων συνέπαιρνε τὸ λογικό της. Καταλάβαινε πὼς κάτι συνέβαινε, μὰ τί, δὲ μποροῦσε νὰ βρῆ τὴ λύση. Ὡς πότε πιὰ θὰ τὴν παίδευεν ὁ Κύριος, λίγες δοκιμασίες δὲν εἶχε δὰ κι' ὡς τώρα δοκιμάσει.

Λίγο δὲν εἶταν ἡ βραδυὰ κείνη ἡ μοιραῖα ποὺ τῆς ἦρθε ὁ Θανάσης της μὲ τὰ χείλη σὰν μπαμπάκι καὶ ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιά της κλαίγοντας. Ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν πῶς νὰ τὸ ξεχάση. Τρομαγμένη τὸν ρωτοῦσε τί τοῦ συνέβηκε χωρὶς ὅμως αὐτὸς νὰ μπορεῖ νὰ τῆς βγάλη μιλιά. Καὶ μόνο τὴ νύχτα στὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ κατόρθωσε νὰ τοῦ ἀποσπάση τὴν ἀλήθεια.

— Μιὰ παρέα, τῆς εἶπε, ἀπὸ ἀγόρια πιὸ μεγάλα ἀπὸ αὐτὸν, σκολνώντας τὸν πήρανε μὲ τὸ ζόρι χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσουν ποὺ θὰ πήγαιναν. Κι' ἐνῶ ἐσήμαινε ὁ ἑσπερινὸς στὶς ἐκκλησιές, μὲ τὸ ζόρι πάλι τὸν ἔσπρωξαν σ' ἕνα μισογκρεμισμένο σπίτι γεμᾶτο γυναῖκες ὅλες γυμνὲς κι' ἀδιάντροπες. Αὐτὸς τἄχασε καὶ ζήταγε τὴν πόρτα νὰ φύγη μὰ οἱ ἄλλοι γελώντας κάνανε ἁλυσσίδα γύρω του καὶ τὸν μποδίζανε.

Μὲ μισόλογα καὶ λυγμοὺς διηγόντανε ἐνῶ ἡ μάννα του βουβὴ τὸν ἄκουγε καὶ ξεχασμένη.

— Σπάραζε, μάννα, σπάραζε σοῦ λέω καὶ τὸ κορμί της τιναζόντανε σὰν νἄχε δαιμονικό. Κι' ἔπειτα τὴν βάλανε καὶ μ' ἔσφιξε, κι' ἐγὼ ἔννοιωθα τὴν ἀναπνοή μου νὰ κόβεται καὶ νὰ σβύνω. Σὰν

ἄνοιξα τὰ μάτια μου εἶδα ὅλους ἐκείνους ποὺ μ' ἔφεραν ἐκεῖ νὰ γελοῦνε σὰν Σατανάδες, κι' αὐτήνε μάννα πεσμένη κατὰ γῆς καὶ τοὺς μούντζωνε μ' ὁλάνοιχτες παλάμες βλαστημώντας Χριστοὶ καὶ Παναγιές.

Ἄλλος τῆς ἔδινε νὰ ρουφᾶ κρασὶ ἀπ' τὸ μπουκάλι κι' ἄλλος τὴν κλωτσοῦσε νὰ χωρέψη ἔτσι γυμνὴ μὲ τὸ κεφάλι κάτω. Κι' ἄλλα ἀκόμα, μάννα, κι' ἄλλα ποὺ δὲ μπορῶ νὰ σοῦ τὰ πῶ, κι' οὔτε νὰ στὰ ξηγήσω. Βγῆκα σὰν τρελλὸς κι' ἔτρεχα, ἔτρεχα στὴν ἀγκαλιά σου νὰ κρυφτῶ μαννοῦλα μου γιατὶ φοβᾶμαι τὴ κατάρα τοῦ θεοῦ.

Ἔτσι εἶν' ὅλες οἱ γυναῖκες μάννα; Καὶ σένα ποὺ σ' ἀγγίζω μοῦ φαίνεται πὼς εἶσαι βρώμικια σὰν καὶ κείνηνε ἐκεῖ. Καὶ σὺ σὰν νἄχης τ' ἀλοιθωριασμένα μάτια της κι' οἱ ἀδερφές μου, κι' ὅλες σας γραμμή. Νὰ μάννα, σὰν νὰ βλέπω τὸ Χριστὸ νὰ μὲ φοβερίζη καὶ τότε θέλω νὰ χτυπιέμαι καὶ νὰ φωνάζω ἔλεος καὶ νὰ πονῶ.

Ἀπὸ τότε δὲν ξαναβγῆκε πιὰ ἔξω, μονάχα ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, κρίσεις τὸν ἔπιαναν καὶ δὲν ἤθελε οὔτε τροφὴ νὰ πάρη οὔτε καὶ φῶς νὰ δῆ.

Ξέσκιζε, ἔσπαζε καὶ φώναζε πὼς ἀγγέλοι μὲ βέργες τὸν χτυπούσανε καὶ τοῦ ραγίζανε τὰ κόκκαλα γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία.

Καὶ νὰ λειτουργίες κρυφὲς ἀπὸ δῶ ἡ μάννα του, προσκυνήματα γονατιστὴ ἀπ' τὸ λιμάνι ὡς τὴν εἰκόνα τῆς «Βαγγελίστρας», ἀπ' τὴν ἄλλη. Ὡς καὶ χῶμα ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Ἁγίου Γεράσιμου τῆς φέρανε σὰν δὲν εἶδε θεραπεία οὔτε καὶ στοὺς γιατρούς, ποὺ τῆς εἶπανε νὰ τὸν ταξιδέψη στὴν Ἀθήνα καὶ ὅτι τῆς ποῦνε κεῖ πέρα νὰ κάνη. Μὰ ἡ θυσία ποὺ ἔκανε καὶ πούλησε τὸ μαλαματένιο της βραχιόλι μάταιη στάθηκε, γιατὶ δὲν φτάνανε οἱ δυνάμεις της νὰ τόνε πάη σὲ μιὰ κλινικὴ ποὺ ἴσως θὰ γιατρευόταν. Ἔτσι τὸν κράτησε σὲ μιὰ κάμαρα τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ τὸν περιποιεῖται ὡς ποὺ θάθελε ὁ θεὸς νὰ τῆς τὸν κρατήση πλάϊ της.

Μιά, μιὰ κυλοῦσαν οἱ μέρες καὶ μοναδικὴ συλλογιά της εἶταν, τὸ τὶ θὰ γινότανε ὁ γυιός της ἂν τύχαινε καὶ χανόταν κείνη πρὶν ἀπ' αὐτόν.

Κλειστὸς πάντα μέσα στὰ τέσσερα ντουβάρια καθισμένος σ' ἕνα σκαμνὶ μὲ τὰ χέρια σφιχτοδεμένα καὶ τὸ κεφάλι κατεβασμένο, δὲν κουνοῦσε ἂν κάποιος δὲν τοῦδινε ἀφορμή.

Κάποτε, στὰ καλά του, ἔβγαινε στὸ γκρεμισμένο σπίτι ποὺ εἶταν πλάϊ στὴ μικρὴ πόρτα τῆς αὐλῆς τους καὶ ποὺ φύτρωνε παχύ, παχὺ τὸ χορτάρι. Ἐκεῖ ἔπαιζε ὧρες ἀτέλειωτες μὲ τὴ μικρὴ κατσικοῦλα ποὺ χοροπηδοῦσε γύρω του.

— Καὶ τώρα χασκογελοῦσε αὐτὸς ὁ μόρτης κι' ἔλεγε πὼς χάϊδευε τὴν κατσικοῦλα. Κακὸ δηλαδὴ εἶτανε κι' αὐτό; Μιὰ χαρὰ τοῦ δόθηκε μέσα σὲ τόσα κακά, κι' ἔπρεπε νὰ τὸν κοροϊδέψουνε;

Πάνω ἀπὸ τὸ πάτωμα τίποτε δὲν ἀκουγόταν. Αὐτὸν βέβαια καὶ δὲν τὸν ἔνοιαζε γιὰ τὴ φύτρα τοῦ Σατανᾶ ποὺ ξεφύτρωσε ἔτσι ξαφνικὰ γιὰ νὰ κολαστῆ τὸ σπιτικό της.

Ὅλοι τώρα εἶχαν φύγει, μονάχα τὰ σκολιαρόπουλα στὴν πόρτα ἀκουμπισμένα γιατὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ προχωρήσουν, κυττάζανε τόνα πάνω ἀπ' τ' ἄλλο ἀνοιχτομάτικα κι' ἕτοιμα νὰ βεβαιώσουν πῶς ὁ σατανᾶς δὲν κατεβαίνει στὶς κατσίκες μὰ πὼς στὴν ἱστορία τους διαβάσανε πὼς ὁ Μινώταυρος εἶχε κι' αὐτὸς κεφάλι ἀνθρωπινό.

Τὸ σούρουπο κατέβαινε ἀργὰ καὶ ἡ γειτονιὰ ἄρχιζε νὰ βυθίζεται στὸ νότισμα τῆς χειμωνιάτικης νύχτας. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ στὶς πόρτες σωριάζονται ὅλα τὰ κουρασμένα κορμιὰ γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ κάθε ἐπεισόδιο τῆς μέρας, νὰ ξεκολλήση ἡ γλώσσα τους, καὶ νὰ φορτώσουν τὶς πλάτες τῶν διπλανῶν τους.

Ἕνας λόγος φυσικὰ παραπάνω σήμερα, νἄχουνε πιὸ πολλὰ νὰ ποῦνε, γιατὶ βέβαια, ἂν οἱ γιατροὶ δώσανε τὴν ἐξήγησή τους γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς γειτονιᾶς, αὐτὲς ὅμως δὲν εἶχανε ἐξετάσει τὸ πράγμα ἀπ' ὅλες τὶς μεριές.

— Καὶ βέβαια εἶταν τοῦ Σατανᾶ γέννα, μὰ πάλι εἶδες, καλὲ μάτια ἴδια κι'

ἀπαράλλαχτα τοῦ «τρελλοῦ»; Θέ μου συχώρεσέ με, μὰ δὲ θέλει τὸ στόμα μου νὰ πῆ μεγάλο λόγο.

— Κι' ἐγὼ σᾶς λέω, ἔλεγε μιά, ποὺ εἶχε ἀλλάξει ὡς τώρα τρεῖς ἄντρες καὶ πήγαινε γιὰ τέταρτο, πὼς κάτι λάκκο ἔχει ἡ φάβα. Δὲν ἀκούσατε τὸ γυιὸ τῆς Κερὰ Μαρώς, ποὺ εἶπε πὼς τὸν εἶδε τὸν τρελλὸ νὰ παίζη μὲ τὴν κατσίκα. Δὲ λέω δηλαδὴ πὼς καταλαβαίνω καὶ τίποτα μά ... ξαίρω κι' ἐγὼ ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια.

— Δηλαδὴ θὲς νὰ πῆς πὼς μπορεῖ νὰ φταίη ὁ τρελλὸς γιὰ τὸ τέρας ποὺ γεννήθηκε.

— Δὲ λέω αὐτό, μὰ πάλι ποὺ ξανακούστηκε ἀπὸ κατσίκα νὰ γεννηθῆ κατσίκι μ' ἀνθρωπινὴ μούρη. Κι' ἐνῶ ὅλες σωπαίνανε, στὰ μάτια τους διαβαζόταν ἡ πεποίθηση ποὺ κρυσταλλωνόταν μὲ εἰκόνες καὶ λεπτομέρειες ἔτσι ποὺ νὰ βεβαιόνονται πολλὰ πράγματα.

— Καὶ βέβαια αὐτὸ εἶναι. Τὸ παληόκορμο τὴν ἔχει κάνει τὴ δουλειά, αὐτὸς θέλει κρέμασμα, λυντσάρισμα, γδάρσιμο ποὺ ἔβαλε τέτοια φωτιὰ τοῦ θεοῦ στὴ γειτονιά μας νὰ μᾶς κάψη.

Κι' ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πάρθηκεν ἡ ἀπόφαση νὰ πᾶνε στὴν Κερὰ Καλή, κι' ὅλες μαζὶ νὰ ζητήσουνε τὴ καταδίκη τοῦ παιδιοῦ της, ποὺ ἂν δὲν ἔστεργε μὲ τὸ καλὸ θὰ τῆς ἐπιβάλλανε αὐτὲς μὲ τὸ κακό.

Ζαρωμένος στὴ γωνιὰ τῆς ἄδειας κάμαρας, μὲ τὰ γόνατα σφιγμένα στὰ χέρια, ὅπως συνήθιζε πάντα, ὁ ἄρρωστος κουνοῦσε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του χωρὶς νὰ φαντάζεται κὰν πὼς γύρω του πλεκόντανε ὁλόκληρο δύχτι νὰ τὸν τυλίξη ἐπικίνδυνα. Τὸ μυαλό του σταματημένο σὲ μιὰν ὁρισμένη στιγμὴ δὲ μποροῦσε νὰ κρίνη καὶ νὰ ἐνεργήση μέσ' τὰ μυστήρια ποὺ ἡ λογικὴ δὲν ἔφτανε νὰ δώση ἐξήγηση.

Μπρὸς στὰ μάτια του, τ' ἀλονισμένα γυρνοῦσαν γυμνὰ κορμιὰ γυναικεῖα μὲ τὶς πιὸ ἀλλόκοτες γραμμὲς καὶ κυλοῦσαν σ' ἕνα συνεχῆ στρόβιλο, ποὺ τοῦ ἔδινε ὅλες τὶς ἐντυπώσεις μιᾶς κτηνώδους διάθεσης.

Ἡ νύχτα ποὺ ἔφτανε ἀργὰ περνοῦσε μέσα ἀπὸ τὰ κάγκελλα τοῦ παραθυριοῦ κι' ἀκουμποῦσε ἀμέριμνα πρῶτα στοὺς τοίχους ἔπειτα στὸ πάτωμα ὥσπου προχωροῦσε ὕπουλο νὰ τὸν τυλίξη, νὰ τὸν σφίξη σὰν νὰ μὴν ἤξαιρε πὼς μέσα ἐκεῖ παντοῦ ἕνα γύρω βασίλευε χρόνια τώρα μιὰ νύχτα ποὺ καμμιὰ δύναμη δὲν εἶταν ἱκανὴ νὰ τὴν ξημερώση.

Σὰν κάτι νὰ τὸν κούνησε, σὰν ἕνα λπὸ τὰ πλάσματα ποὺ στριφογύριζαν διαρκῶς στὴ φαντασία του, νὰ τὸν ἄγγιξε καὶ τὸν ἔσπρωξε νὰ σηκωθῆ, τὸν ἔσυρε στὴν πόρτα. Καμμιὰ ἀνησυχία ὅμως, καμμιὰ φροντίδα γιὰ τὸ πιὸ πέρα, ἡ ματιά του μονάχα φαίνεται κάπου νὰ διάζεται νὰ φτάση. Καὶ κατέβηκε σιγὰ τὴ σκάλα φτάνοντας στὴ γωνιὰ ποὺ ἀναπαυόταν ἡ νεόγεννη κατσικοῦλα πλάϊ στὸ ἑτοιμοθάνατο παιδί της, ποὺ δὲ μποροῦσε βέβαια νὰ ζήση μὲ τὴ διπλὴ ὑπόστασή του ἐνῶ ἀπ' ἔξω ἀνέβαινε καὶ κόχλαζε ἡ ἀγανάκτηση τῆς γειτονιᾶς.

Ξώφρενη ἡ μάννα του ξεπετάχτηκε νὰ ἐμποδίση τὸ θόρυβο ποὺ σκληρὰ θὰ τὴν ἄγγιζε. Κι' ἐνῶ ἡ πόρτα ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ πρῶτα χτυπήματα τῶν πιὸ βιαστικῶν, ἐκείνη ὄρθια καὶ ἀκίνητη μ' ὅλο τὸν πόνο τῆς γεροντικῆς καρδιᾶς της ξέχειλο, κύτταζε τὸ γυιό της, ποὺ γονατισμένος εἶχε ἀγκαλιάσει τὴν κατσικοῦλα καὶ τὴν ἐχάϊδευε στοργικά. Τὰ μάτια του εἶταν μερωμένα καὶ στὸ νεκρομένο πρόσωπό του ἕνα χαμόγελο πλανιόταν σ' ὅλες τὶς γραμμές, σὰν κάποιο φεγγάρι νάριχνε τὶς ἀχτίδες του στὴ νύχτα τῆς τυραννισμένης του ψυχῆς.

ΚΑΤΙΝΑ Δ. ΜΠΑΪΛΑ

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΟ ΝΕΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Ἂν ὡς τὰ χτὲς κι' ὁ κόσμος τῆς Τέχνης ἀκόμα δὲν ἀναγνώριζε τὸ βυζαντινὸ πολιτισμό, ἤτανε γιατὶ δὲν εἶχε χυθεῖ πάνω στὶς ἄφθονες πηγές του ὅσο φῶς ἔπρεπε καὶ γιατὶ δὲ μελετήθηκε [1]) ὅσο χρειαζότανε βαθειά, πλατειὰ κι' ἀντικειμενικὰ ἡ ἐποχή του.

Ἦταν ἀνάγκη νὰ περάσουν τόσα χρόνια, ν' ἀποκαταστηθεῖ ἡ θέση τοῦ Θεοτοκόπουλου, τοῦ Κορένσιου κ. ἄ. ποὺ στάθηκαν ἡ κυριώτερη ἀφορμὴ ἔρευνας τῆς βυζαντινῆς τέχνης, γιὰ νὰ προσεχτεῖ ὁ βυζαντινὸς πολιτισμός.

Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῆς «ἀργοπορίας» αὐτῆς. Ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους εἶναι κι' αὐτὸς ὁ ἰδιότυπος χαραχτῆρας τῆς τέχνης αὐτῆς ποὺ ξαφνιάζει καὶ ποὺ γιὰ νὰ κατανοηθεῖ προϋποθέτει μία πλατειὰ αἰσθητικὴ μόρφωση.

Ἂν ἀγνοοῦνται: ἡ ἔχταση, ἡ μακρόχρονη ἐξέλιξη. ἡ ἐπίδραση κ' οἱ τάσεις τῆς βυζαντινῆς τέχνης, εἶναι γιατὶ ἡ ἀστικὴ διανόηση θόλωσε τὰ νερὰ καὶ πλαστογράφησε τὴν ἱστορία, σερβίροντας τοῦ κόσμου τὰ ἠλίθια συμπεράσματα ποὺ πήγαυαν μέσ' ἀπ' τὴν ταξικὴ ἀντιεπιστημονικὴ της μέθοδο ποὺ γιὰ σκοπό της θέτει τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῆς τάξης της.

Μὰ καὶ μέσα ἀπ' τὸ λαβύρινθο αὐτὸν ποὺ δημιούργησεν ἡ σύγχιση τῶν ἀστῶν βυζαντιονολόγων, ἡ προλετariακὴ ἐπιστήμη καταφέρνει καὶ χύνει ἀρκετὸ φῶς πάνω στὴν ἐποχὴ αὐτή, γνωρίζοντας ἔτσι τὴ νοοτροπία τοῦ καιροῦ καὶ τὶς συνθῆκες κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες γεννήθηκε, ἀναπτύχθηκε καὶ ἔσβυσε ὁ πολιτισμὸς αὐτός.

Καὶ δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ γνωρίσει σχετικὰ γλήγορα τὴν παρακμὴ ἡ τέχνη αὐτή, γιατὶ δὲν ἔφερνε μέσα της τὰ σημάδια τῶν πόθων καὶ τῶν ἀνησυχιῶν τῆς μάζας ποὺ καταπιεζότανε κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ τοῦ φεουδαρχικοῦ βυζαντίου «μὲ τὴ διοικητικὴ ἀποκέντρωση, τὸν ἀθλιέστατο οἰκονομικὸ μηχανισμό, τὸ βαρὺ φορολογικὸ σύστημα καὶ μὲ τὸν ἀπαίσιο ρόλο τοῦ κλήρου ποὺ ρουφοῦσε τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ, ἔχοντας γιὰ ὅπλο τὴ θρησκεία».[1])

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἤτανε δημιούργημα «κληρικοαυλικό». Καὶ σὰν τέτοια δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ἀντικαθρεφτίζει τὰ συμφέροντα καὶ τὶς λαχτάρες τῆς τάξης ποὺ τὴ γέννησε.«Ὁ βυζαντινὸς ζωγράφος γνωρίζει νὰ μεταχειρίζεται τὴν τέχνη του διὰ νὰ ἐκφράση νὰ αἰσθήματα τὰ πληροῦντα τὴν μυστικοπαθῆ καὶ θεοσεβῆ ψυχὴν του, νὰ παραστήση τὸ ἐπίσημον μεγαλεῖον τῆς αὐλῆς καὶ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ ἔθνους του, νὰ ἐξιστορήση μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν θεολογικῆς σοβαρότητος τὰς θρησκευτικὰς ἑορτάς του, νὰ ἐξυμνήση τὰ ἰδεώδη του: τὴν ἄσκησιν, τὴν ἐγκράτειαν, τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὅστις κτλ.» [2])

Γιὰ τοῦτο ἡ ἀρχιτεκτονική της, ἀξιοπρόσεχτη βέβαια, περιορίζεται σ' ἐκκλησιὲς μονάχα καὶ σὲ παλάτια, γιὰ τοῦτο ἀκόμα οἱ ζωγράφοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀντλοῦνε τὸ θέμα τους (στὸ ὁποῖο δίνου-

[1]). «... τὰ μνημεῖα τῆς Τέχνης αὐτῆς, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐλλειπέστατα μέχρι σήμερον ἐμελετήθησαν καὶ ἐξετιμήθησαν». Γ. Σωτηρίου, τὸ Ἅγ. Ὄρος, σελ. 109.

(1).— Γιάννη Κορδάτου: Ἡ κοινων. σημασ. τῆς Ἑλ. Ἐπανάστασης, τοῦ 21, σ. 24-25.

(2)— Γ. Σωτηρίου, τὸ Ἅγ. Ὄρος, σελ, 108.

νε πολὺ σημασία καὶ προσοχὴ) μέσ' ἀπ' τὶς γραφές.

Βέβαια, φανερωθήκανε καλλιτέχνες μὲ προσωπικότητα δυνατὴ ποὺ καταφέρανε νὰ ξεφύγουνε τὴν ἐπίδραση τῆς παπαδιστικῆς τέχνης ποὺ καλλιεργήθηκεν ἀργότερα μέσα στὰ μοναστήρια. Μὰ κι' αὐτοί, ποιὸς λίγο-ποιὸς πολύ, ξακολουθήσανε νἆναι δεμένοι στὸ ἅρμα τῆς παράδοσης.

Ἡ Ἑλλάδα -ὅπως ἡ Συρία, ἡ Τουρκία, ἡ Ἰταλία κ' ἡ Ρουσία-κρύβει μέσα της ὁλάκερο θησαυρὸ ἀπὸ ἀντικείμενα βυζαντινῆς τέχνης ὅλων τῶν τάσεων. Οἱ ναοὶ τῆς Ἑφτάνησος, τῆς Κέρκυρας, καὶ τῆς Ζάκυνθος κατέχουν σωρὸ φορητὲς εἰκόνες μεταβυζαντινῆς τέχνης. (1) Κι' ὁ Ἄθως, ἀκόμα ξεπερνᾶ. Διασώζει πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ κ' ἔτσι μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σὰν «ἕνα μεγάλο βυζαντινὸ μουσεῖο, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ σπουδάση τὰ διάφορα στάδια τῆς Ἑλληνικῆς μεσαιωνικῆς τέχνης». (2)

Ἀκόμα καὶ ἰδιωτικὲς συλλογὲς ὑπάρχουν στὸν τόπο μας πολὺ ἀξιοπρόσεχτες. Καὶ τέλος, τὸ Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσεῖο ποὺ στάθηκε ἀφορμὴ νὰ σημειωθοῦνε τὰ παραπάνω σὰν εἰσαγωγὴ καὶ σὰν ἀπόδειξη τῆς φτώχειας του.

Ὡς τὰ προχτὲς ἀκόμα τὸ βαζαν. μουσεῖο στεγαζότανε στὰ ὑπόγεια τῆς Ἀκαδημίας—μέσα δηλ. στὴν καρδιὰ τῆς πρωτεύουσας, ὅμως . . . μακρυὰ ἀπ' τ' ἀνθρώπινα βλέμματα. (3). Διευθύγεται σήμερα ἀπ' τὸν καθηγητῆ κ. Σωτηρίου ποὺ φρόντισε τὴ μετσφορά του. Καὶ περιέχει: αἴθουσες σὲ ρυθμὸ παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐκκλησίας. Δείγματα βυζαντ. γλυπτικῆς, εἰκόνες βυζαντ. τοῦ 14 16 αἰῶνα καὶ μεταβυζαντ. τοῦ 16 18 αἰῶνα ὅπου ἀντιπροσωπεύεται ἡ Κρητικὴ σχολὴ μ' ἀρκετὰ ἔργα τῶν: Τζάνε, (1) Μόσχου Ἠλ., Σκούφου, κι' ἄλλων. Ἀντικείμενα βυζαντ. κεραμουργικῆς, βυζαντ. καὶ μεταβυζαντ. μεταλλουργίας, βυζαντ. καὶ μεταβυζαντ. χρυσοκέντητα ἄμφια καὶ μικροτεχνήματα, τὸ μοναδικὸ στὸ εἶδος χρυσοκέντητο καταπέτασμα (ἐπιτάφιος Σαλονίκης, 14ου αἰῶνα), ἀντίγραφα μωσαϊκῶν κ. τ. λ., γλυπτὰ παλαιοχριστ. τοῦ 4-7 αἰῶνα, καὶ βυζαν. τοῦ 7-14 αἰῶνα, κ. ἄ.

Μὰ εἶναι ἀρκετὰ ὅλ' αὐτὰ γιὰ ἕνα κρατικὸ μουσεῖο; Χωρὶς ἄλλο, ὄχι. Ἀφοῦ λείπουν: δείγματα τῆς μακεδονικῆς σχολῆς ποὺ ἀντιπροσωπεύει αὐτὴν ὁ Πανσέληνος κι' αὐτὸν τὸ μουσεῖο μ' ἕνα κακοφτιαγμένο ἀντίγραφο τοῦ «ἀναπεσόντος Ἰησοῦ». Κι' ἀκόμα, ἀφοῦ λείπουν: ἔργα τῶν Δαμασκηνοῦ, Κονταρίνη, Παραμυθιώτη, Χρυσολωρᾶ κ. ἄ. Τὸ μουσεῖο δὲν ἔχει ἀκόμα πολλὰ καὶ καλὰ δείγματα κεραμουργικῆς, ξυλογλυπτικῆς, χρυσοχοᾶς κτλ.

Τὸ Χριστιανικὸ καὶ Βυζαντινὸ λοιπὸν μουσεῖο—γιὰ νὰ τελειώνουμε—δὲν ἔχει τόσο πλοῦτο, ὅσο θἄπρεπε νἄχει ἕνα παρόμοιο ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἕνα πολιτισμὸ δεκαπέντε ὁλάκερων αἰώνων.

Καὶ τώρα:

Τὸ μουσεῖο αὐτὸ — ὅπως κάθε μουσεῖο—εἶνσι τόπος προσκυνήματος; καθὼς τὸ χαραχτηρίσανε στὰ ἐγκαίνια.

Ὁ ἴδιος ὁ ἐκπρόσωπος τῆς κυβέρνησης τόνισε «εἶναι πρὸ παντὸς μέσον σπουδῆς, μελέτης καὶ ἔμπνευσης».

Αὐτοὶ ὅμως ποὺ τὸ βαφτίσανε καὶ «δεύτερο ἐθνικὸ μουσεῖο», στάθηκαν συνεπέστατοι μὲ τὸν ἑαυτό τους. Ἀλλοιῶς δὲν μποροῦσε νὰ γίνει. Καὶ μάλιστα γιὰ ἕνα τέτοιο μουσεῖο. Ποὺ συνδέεται τόσο στε-

(1).— Ν. Δ. Καλογεροπούλου, Μεταβυζαντινὴ καὶ Νεοελληνικὴ Τέχνη, τόμ. 1, σ. 29.

(2).— Ἐγκυκλ. Λεξ. Ἐλευθερ., Γ. Σωτηρίου. ὁ Ἄθως, σ. 434.

(3).— Σήμερα στεγάζεται στὸ μέγαρο τῆς δούκισας Πλακεντίας. Τὰ ἐγκαίνιά του γίνανε ἀπ' τὸ κράτος μὲ κάθε ἐπισημότητα γιατὶ κι' ἐδῶ ὑπάρχει ἔδαφος γιὰ εὐνοουχισμὸ τῆς σημασίας ἑνὸς μουσείου—καὶ θὰ μιλήσουμε παρακάτω γι' αὐτὸ—στὶς 23 τοῦ περασμένου Μάη. Ἡ μεταφορά του αὐτὴ ὀφείλεται στὸ 4ο διεθνὲς συνέδριο τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν τοῦ περασμένου φθινόπωρου.

(1).— Γιὰ τοὺς ἐκπρόσωπους τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς ἴσως μιλήσουμε σ' ἄλλο φύλλο.

νὰ μὲ τὰ ὀνείρατα, τὴ θρησκεία καὶ τοὺς μαρμαρωμένους βασιληάδες τῆς μπουρζουαζίας τοῦ τόπου μας.

Δὲν ἔκανε λοιπὸν παρὰ ἔτσι νὰ ὀνομαστεῖ.

Τὸ γιατὶ ὁ καθένας τὸ νοιώθει.

Ἡ ἄρχουσα τάξη τῆς χώρας μας—ὅπως κάθε ἀστικὴ τάξη—καταβάλλει κάθε προσπάθεια ὄχι νὰ σταματήσει τὸν κατήφορό της, μὰ νὰ τὸν βραδύνει, νὰ τὸν τραινάρει. Κι' ἐκμεταλλεύεται τὴν κάθε περίσταση μὲ τὴ μαστοριὰ ποὺ αὐτὴ μονάχα ξέρει.

Μὰ τί εἶναι ἕνα μουσεῖο ποὺ κλείνει μέσα του ἕνα μέρος τῆς ἱστορίας ζωντανεμένης; τὸ καλλίτερο μέσο γιὰ νὰ γνωρίσει κανεὶς τὸ παρελθόν.

Ἔτσι τὸ βυζαντινὸ μουσεῖο ποὺ εἶναι τόσο ἐκμεταλλεύσιμο γιὰ τὴν ἀστικὴ τάξη (προσπάθεια παρερμήνευσης τῆς ἔννοιας τοῦ προορισμοῦ του κιόλας), θὰ μᾶς παρέχει ἐλλειπῶς βέβαια, τὰ μέσα γιὰ νὰ σπουδάσουμε ὄχι μονάχα τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ κλείνει τὶς ἐκδηλώσεις, μὰ μέσ' ἀπ' αὐτὲς τὴ νοοτροπία καὶ τὶς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς του.

ΗΛΙΑΣ ΖΙΩΓΑΣ

ΠΑΡΙΣΙ

Τοῦ μπὰρ τὰ φῶτα ἔσβυσαν. Σφαλνᾶ τὸ μαγαζὶ
ἡ λεωφόρος ἔσβυσε μέσ' τὴν παχειὰ τὴν πάχνη,
τοῦ ὕστερνοῦ μετρὸ ἡ στριγγή, ἀκούεται ἡ φωνὴ
καὶ τοῦ γκαζιοῦ τὸ φῶς θαμπὸ τὸ βουλεβάρτο ψάχνει.

Λίπλα στὸ δέντρο μιὰ σκιά, ἀκόμα καρτερᾶ,
σὲ μιὰ μανσάρντα μοναχὰ τὸ φῶς δὲν ἔχει σβύσει
καὶ κεῖ στὸ βάθος τ' οὐρανοῦ μιὰ ρόδινη φωτιὰ
ρίχνει μι' ἀμφίβολη χαρὰ στὸ σκυθρωπὸ Παρίσι.

ΛΕΩΝ ΜΑΓΝΑΥΡΑΣ

ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΚΕΙΝΗ Η ΨΥΧΗ...

Ἐγὼ εἶμαι κείνη ἡ ψυχὴ ποὺ μέσα κλαίει κι' ὄξω γελάει
ποὺ ὅσο πικρὴ εἶν' ἡ ζωὴ πάντα μὲ γέλοιο τὴν περνάει.
Μονάχη ἡ ἔρμη περπατῶ στὸ ρημαγμένο μονοπάτι
κι' ἀντὶ παράπονο πικρὸ ἔχω καρδιὰ χαρὰ γεμάτη

Ἐγὼ δὲν κλαίω σὰν βαθειὰ μοῦ σχίζει ἡ λύπη τὴν ψυχή μου,
σφίγγω τὸν πόνο στὴν καρδιὰ κι' ὅλο γελάω στὴ ζωή μου.
Κι' ἂν τύχη ὁ πόνος ὁ πικρὸς βαθειὰ τὰ στήθεια νὰ ξεσχίση
ἐλπίδας εἶναι ἀδερφὸς καὶ δὲν ἀργεῖ νὰ ξεψυχήση.

Κι' ἂν κλάψω, τὶ θὰ ὠφεληθῶ, τὶ τάχα τότε θὰ κερδίσω
μόν' τῆς στιγμὲς θὰ στερηθῶ ποὺ μετρημένες θὰ τὶς ζήσω.
Δὲν μοιάζω κεῖνες τὶς ψυχὲς ποὺ γεννημένες νὰ πονᾶνε
ἔχουν τὴ λύπη γι' ἀδερφὴ καὶ ζοῦν γιὰ νὰ μοιρολογᾶνε

Εἶμαι ἡ τεχνίτρα γὼ ψυχὴ ποὺ καὶ τὸν πιὸ μεγάλο πόνο
προτοῦ μοῦ φάει τὴν ζωὴ ξέρω τὸν τρόπο νὰ σκοτώνω.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΙΑΣΙΩΣ

ΩΣ ΠΟΤΕ...

Γέρνει ὁ ἐργάτης στῆς γραμμῆς τὴ ράγια
δουλεύοντας τὴ νύχτα ὡς τὴν αὐγὴ
κι' ὁ ναυτικὸς πλανιέται στὰ μουράγια
δουλιὰ ζητῶντας, τὸ ψωμὶ νὰ βγῆ,
μιὰ κόλασι θαρρεῖς πὼς εἶνε ἡ γῆ,
κάθε στιγμὴ κορμιά, γιγαντομάχα
σωριάζονται, μοιάζ' ἡ ζωὴ πληγή,
ὥς πότε θὰ παλεύη ὁ κόσμος τάχα ;

Μιᾶς ἄγνωστης Συβίλλας κρύφια μάγια
κατάρα γύρω σκόρπισαν κι' ὀργή,
ρίχνει ὁ ἀφέντης σκόρπια τ' ἀποφάγια,
δείχνοντας ἔτσι ἀνθρώπινη στοργή,
κι' ὁλόγυρά του νηστικοὶ κι' ἀργοὶ
προσμένουν τόσοι τὸ ψωμὶ μονάχα
μὲ μιὰ βαρειὰ στὸ νοῦ τους συλλογή :
ὥς πότε θὰ παλεύη ὁ κόσμος τάχα ;

Σκορπάει τὰ μοιρολόγια ἡ κουκουβάγια,
ἁπλώθηκε στὸν κόσμο ἡ προσταγή,
κι' οἱ κάμποι, κι' οἱ βουνοκορφές, τὰ πλάγια,
ξυπνήσανε στοῦ χάρου τὴ κλαγγή,
καὶ τ' ἀνθρωποκοπάδια στὴ σφαγὴ
κυλιοῦνται. Ὤ! τὴ δύναμή τους νάχα,
θἄχε ἡ ψυχή μου αὐτὸ ποὺ νοσταλγεῖ !
Ὡς πότε θὰ παλεύη ὁ κόσμος τάχα;

Κι' οἱ σκλάβες ἀργατιὲς ποὺ στὴν πηγὴ
τῆς λησμονιᾶς δροσίζονται μονάχα,
μὲ λόγια πόνου σκίζουν τὴ σιγή :
ὥς πότε θὰ παλεύη ὁ κόσμος τάχα ;

ΑΝΔΡ. ΚΑΠΑΤΩΣ

ΟΝΕΙΡΟ ΘΕΡΙΝΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ γρύλλου τώρα ζοῦμε
μὲσ' στὴν πλατειὰ θαλάσσινη γαλήνη—
κι' ὅπως ἡ φαντασία μας μεγαλύνει
ὄνειρα, ποὺ καιρὸ πολὺ ποθοῦμε ...

Μὲ τ' ἄστρα ἐπάνω καὶ μὲ τὴ Σελήνη,
τὰ νύχτια δράματα ἐλαφρὰ περνοῦμε
στὴν ὕπαρξή μας μέσα· ἐνῶ ἀκοῦμε
τῆς καρδιᾶς μας ὁ ἦχος νὰ λεπτύνη.

Εἶναι ὄνειρο καὶ ξύπνιο. Κάτι ὡσὰν
ἀκαθόριστο ποὺ ἔτσι μᾶς τυλίγει,
ὄνειρα σφαιρικά, πολύχρωμα ποὺ πᾶν ...

(Κι' ἔρχεται μὲ λεπτότητα καὶ τὰ σμίγει
μιὰ θεὰ ποὺ ἐγκατέλειψε παλάτια
μὲ παράξενα πρασινωπὰ μάτια ...)

ΑΡΙΣΤΟΣ ΝΑΣΗΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ...

Ὁ «συγχρονισμένος» φίλος μου—ποιητὴς μαζὶ καὶ «σέντερχάφ» ποδοσφαιρικῆς ὁμάδας —μ' ἐκοίταξε μὲ βλέμμα κοροϊδευτικό :

—Βάζω στοίχημα, εἶπε, πὼς στοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς, ποὺ τόσο πονοκεφάλησαν γιὰ ν' ἀποκρυσταλλώσουν τοὺς χαρακτηριστικώτερους ἀνθρώπινους τύπους, τὸν ψεύτη, τὸ ραδιοῦργο, τὸ μεγαλομανῆ, τὸν ἁπλοϊκό, τὸ φιλάργυρο, ἐξέφυγε σίγουρα ἕνας τὸ ἴδιο μ' ἐκείνους ἰδιότυπος : ὁ νοσταλγός. Δὲν θὰ μὲ πείσεις, μὲ ὅσα κι' ἂν μοῦ πεῖς, πὼς δὲν ὑπάρχει ἕνας τέτιος ξεχωριστὸς τύπος ἀνθρώπου ποὺ συστηματικὰ καὶ στερεότυπα νοσταλγεῖ κάποιο ὁποιοδήποτε χθές !...

Στὸ κοροϊδευτικό του χαμόγελο, ἐγώ, ἀπάντησα μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ μελαγχολικὸ χαμόγελο τοῦ νοσταλγοῦ ἀνθρώπου.

— Τὸ χθὲς αὐτὸ γιὰ μένα, ἀπολογήθηκα, μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ ἔφτανε τὰ δέκα χρόνια φιλολογικῆς ζωῆς. Δὲν ἔζησα, βέβαια, τὴν ἐμφάνιση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν Παλαμάδων καὶ τῶν Χατζόπουλων, μὰ συνοδοιπόρησα μὲ μιὰ γεννιὰ ποὺ, ἀφοῦ ὡς χθὲς ἀκόμη ἦταν «ἐπὶ θύραις», σήμερα ...

— Σήμερα εἶνε μέσα ἀπὸ τὶς θύρες.

— Ἀκριβῶς. Λοιπόν, θὰ ἤμουν κάμποσο ἀνόητος ἂν ἤθελα νὰ παραστήσω τὸ νοσταλγὸ μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς. Ἀλλά, τί νὰ σοῦ πῶ φίλε μου ;.. θαρρῶ πὼς ἡ διαδοχὴ αὐτὴ τῶν ἐποχῶν δὲν γίνεται πιὰ κανονικὰ ὅπως πρὶν ἀλλὰ ἄρχισε ν' ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα τῶν μαθηματικῶν προόδων. Πρὶν ἀπὸ ἕναν αἰώνα, γιὰ νὰ μιλήσεις γιὰ «περασμένα» θὰ ἔπρεπε ν' ἀναφερθεῖς σὲ μιὰ πεντηκονταετία τοὐλάχιστον. Ἔ, σήμερα ... σήμερα τὰ περασμένα μας ἀνάγονται σὲ μόλις μιὰ πενταετία, δηλαδὴ τὸ ἕνα δέκατον. Ὁ ρυθμὸς τῆς ἐποχῆς, θὰ μοῦ πεῖς ... Δὲν ξέρω. Τὸ γεγονὸς εἶνε πως τὰ σημερινὰ αὐτὰ πρόωρα περασμένα μας διατηροῦν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μακρόσυρτων παληῶν. Καὶ κυρίως ἕνα, τὸ σπουδαιότερο : Τὴν μεταβολὴ ἀντιλήψεων καὶ συνηθειῶν. Ὅ,τι, χθὲς ἀκόμη τὸ πιστεύαμε, σήμερα τὸ ἔχουμε ἀπορρίψει. Ὅ-τι ἐχτίζαμε, τὸ γκρεμίζουμε. Καὶ τέλος ὅ,τι φορούσαμε σήμερα τὸ κοροϊδεύουμε σὰν κάτι τρομερὰ γελοῖο.

Ἐπιμένω σ' αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ σημεῖο τῆς περιβολῆς. Κί' ὁ νοῦς μου τρέχει σὲ κάποιο περιβάλλον τόσο κοντινὸ καὶ θρυλικὸ μαζί : Στὸ Μπάγκειον !— Ποιός τὸ θυμᾶται, κύριοι ; —Ἐμπαίνατε τὸ βράδυ κατὰ τὶς ἑπτὰ ἡ ὥρα. Λοιπόν, τὸ τετράγωνο τοῦ βάθους ἔπλεε σὲ μιὰ θολὴ ἀποθέωση καπνῶν καὶ τσίκνας. Ὁ Βαϊάνος, αἰνιγματικὴ καὶ ξυλιασμένη ἰνδικὴ θεότητα χαμογελοῦσε σιωπηλὰ στὸ κέντρον. Δεξιά, ἀρισερά, πλῆθος, πλῆθη ποιητῶν. Καὶ τὶ θόρυβος, θεοί, τὶ ὁρυμαγδός ! Ὁ Ὀρέστης Λάσκος, ἐκεῖ σὲ μιὰ γωνιά, ἀπήγγειλε, αἰωνίως ἐνθουσιώδης, ἠχηροὺς στίχους, ὁ Μίνως Ζῶτος χαμογελοῦσε, μόνον χαμογελοῦσε, ὁ Παῦλος Κριναῖος ἔσβυνε μὲ μιὰ χειρονομία ὅλη τὴν πρὶν ἀπ' αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τήν ... ὕστερ' ἀπ' αὐτὸν ποίηση, ὁ Δινάλης μιλοῦσε γιὰ κοινωνιολογία, φιλοσοφία, θέατρο, ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα καὶ γυναῖκες, καὶ ἦταν ἀκόμη ὁ Μαγγανάρης, ὁ Κούλης Ἀλέπης, ὁ Βάσος Χανιώτης, ὁ Μπέζος, ὁ Τσουκαλᾶς, ὁ Ζαρκιᾶς, ὁ Νίκος Σαράβας ποὺ τώρα ζεῖ στὴ Χώρα τῆς Σκιᾶς, ὁ Στέφανος Μπολέτσης, ὁ Ἄγγελος Τερζάκης ποὺ μὲ ἄλλους δυὸ-τρεῖς συζητοῦσε αἰωνίως τὴν ἵδρυση φιλολογικοῦ περιοδικοῦ, ὁ Βάσος Μεσολογγίτης, ἀνφὰν-γκατὲ τῆς συντροφιᾶς καὶ τόσοι, τόσοι ἄλλοι ...

Μετὰ τὸ φαΐ, περὶ τὰς 10, ἐπισημότης : Κατέβαινε ὁ Ναπολέων Λαπαθιώτης. Κάποτε κ' ἡ πολιτική : ὁ Παπαναστασίου.

. . . Ἀλλὰ τὶ θέαμα, φίλε μου ! Ὁλοζώντανο τὸ Καρτιὲ-Λατέν ! Ἔβλεπες καπέλλα πλατύγυρα, γραβάτες φλοτάν, μακρυὰ μαλλιά. Ναί, γι' αὐτό, κυρίως, θέλω νὰ σοῦ μιλήσω. Γιὰ τὶ διάβολο, νὰ καταργηθεῖ αὐτὴ ἡ παράδοση ; Δὲν βρίσκω νὰ ἔβλαπτε σὲ τίποτα ! Μπαίνοντας βρισκόσουν μὲ-μιᾶς σ' ἕναν ἄλλο, ἰδιότυπο, γραφικὸ κόσμο. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ τῆς ποίησης. Ἕνας καθυστερημένος ἀντίλαλος ἴσως τοῦ ρωμαντισμοῦ, δὲν ξέρω .. Μὰ τόσο ὡραῖος ! Ἦτανε τέλος τὸ κέντρο μιᾶς ἐποχῆς. Τὸ κέντρο ποὺ ἀποθανάτισε ὁ Στέφανος Μπολέτσης σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους ποὺ πολὺ φοβᾶμαι πὼς θὰ μείνουν ἱστορικοί :

Ἀπὸ κρότους σερβίτσων βουΐζει
ἡ ἀτμόσφαιρα κι' ἔχει καπνιὰ
λουκουμάδων γλυκειὰ εὐωδιὰ ·
καὶ τσικνίλα μυρίζει

Μὲ φωνὲς δυνατὲς συζητοῦνε
γιὰ τὴν τέχνη δυὸ-τρεῖς νεογνοί,
Μὰ τὴν πίστη μου εἶνε ἀγνοὶ
καὶ τὴν τέχνη ποιοῦνε.

Βλέποντάς τους μονάχα φοβοῦμαι
μὲ τοῦ λόγου τὴν ἔξαψη, ἐκεῖ,
καθὼς εἶνε κι' οἱ τρεῖς νηστικοὶ
μὴ τυχὸν φαγωθοῦνε.

Ναί ... ναί. Γιατὶ νὰ χαθεῖ αὐτὴ ἡ γραμι-

κότητα ; Τί σᾶς ἐπείραζε, βρὲ παιδί μου, ἐσᾶς τοὺς «συγχρονισμένους» ἀνθρώπους, ἡ ἀθῶα φλοτὰν γραβάτα μας, τὸ πλατύγυρο καπέλλο μας, ἡ μαύρη φορεσιά μας. Τί σᾶς ἐπείραζαν τὰ κακόμοιρα τὰ μαλλιά μας ποὺ τὰ κηρύξατε σὲ διωγμὸ καὶ τὰ κόψατε, μᾶς ἐκουρέψατε σὰν . . . γυναῖκες ; Τί σᾶς ἐπείραζαν τὰ διακριτικά μας, τέλος πάντων ;

Ὁ φίλος μου ἐπῆρε ὕφος αὐστηρό :

— Στὸ ἑξῆς, εἶπε, δὲν θὰ σᾶς ἐπιτρέψουμε παρὰ διακριτικὰ ἀπολύτως συγχρονισμένα ...

— Δηλαδή ; ἐτραύλισα.

— Δηλαδή : φανέλλες μὲ ὁριζόντιες πολύχρωμες γραμμές, ὅπως στοὺς ποδοσφαιρικοὺς συλλόγους. Ἐπὶ τ' ὑποθέσει : μαῦρο καὶ κόκκινο οἱ ποιηταί. Μπλὲ καὶ κίτρινο οἱ πεζογράφοι, πράσινο καί ...

Ἀλλὰ δὲν τὸν ἄκουγα πιά. Εἶχα κάνει μιὰ παλαϊκὴ κίνηση : Εἶχα βουλώσει τ' αὐτιά μου!..

ΑΣΤΑΡΘ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

ΚΑΤΗΓΟΡΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΙ

Ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία τὶς μέρες αὐτὲς βρίσκεται στὸ ἐδώλιο τοῦ Κατηγορουμένου. Κατηγορεῖται γιὰ ζήτημα ποὺ αὐτὴ δὲν φταίει καὶ δικάζεται δίχως ν' ἀπολογηθῆ. Κατήγοροί της, οἱ παληοί μας Λογοτέχνες.

Κατηγορεῖται ὅτι ἔπαψε πιὰ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν πρόοδο τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ὅτι ἔπαψε πιὰ νὰ ὑπάρχει στὰ στήθεια της ἡ δημιουργικὴ φλόγα, ἡ φλόγα ἐκείνη ποὺ πάντοτε γίνεται «πρωτοπόρα» ὑψηλῶν Ἰδανικῶν. Τὸ θέμα ποὺ μεταχειρίζονται οἱ κατήγοροί της εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον καὶ θᾶταν εγκλημα ἂν ἀπὸ τὴ σελίδα τούτη δὲν ἐδιδόταν ἡ κατάλληλη ἀπάντηση στοὺς συκοφάντες τῆς νέας ἑλληνικῆς γενεᾶς.

Ὁ κ. Συναδινὸς—εἰσηγητὴς τοῦ Καλοκαιρινείου διαγωνισμοῦ—κάνοντας τὴ σχετικὴ εἰσήγηση ἐπὶ τῶν ὑποβληθέντων θεατρικῶν ἔργων στὸν Παρνασσό, εἶπε μεταξὺ ἄλλων «ὅτι οἱ νέοι μας, ἔπαψαν πιὰ νὰ ἐν ιαφέρονται γιὰ τὴ Λογοτεχνία καὶ ὅτι ὁλοκληρωτικὰ ἔχουν ἀφοσιωθῆ στὸ ποδόσφαιρο. Τὴν κατηγορία ποὺ ἔκανε αὐτὲς τὶς μέρες ὁ κ. Συναδινὸς τὴν ἔχουν κάνει καὶ ἄλλοτε καὶ ἄλλοι παληοὶ μας Λογοτέχνες.

Δὲν μᾶς λὲν ὅμως γιατὶ ἔπαψε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Νέων γιὰ τὴ Λογοτεχνία ! Ποιά ἡ αἰτία καὶ ποιός ὁ φταίχτης ;

Πάνου σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα θᾶπρεπε ν' ἀπαντήση ὁ κ. Συναδινὸς καὶ οἱ ἄλλοι μας Λόγιοι. Καὶ σὰ λογοτέχνες που εἶναι θὰ ἔπρεπε νὰ ρωτήσουν καὶ νὰ ἐξακριβώσουν Ἰδιαιτέρως ὁ κ. Συναδινὸς ἔπρεπε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ἀφοῦ τόσο δημοσία ἐκατηγόρησε τοὺς νέους—γιὰ νὰ βροῦν ἀπὸ ποῦ πηγάζει τὸ κακὸ αὐτὸ τῆς ἀδιαφορίας καὶ νὰ μᾶς ποῦν πῶς πρέπει νὰ θεραπευθεῖ ἀφοῦ τόσο κακὰ ἀποτελέσματα μπορεῖ νὰ μᾶς φέρει.

Ἀλλὰ ἂς ἐξετάσουμε ἐμεῖς καλλίτερα, γιὰ νὰ δοῦμε τὰ αἴτια αὐτά, ἀφοῦ αὐτοὶ κάνουν πὼς δὲν τὰ ξέρουν.

Τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια σβύστηκε ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν περισσοτέρων Λογίων μας κάθε ἴχνος στοργῆς, κάθε ἴχνος ἀγάπης καὶ ὑποστηρίξης πρὸς τοὺς νέους μας Λογοτέχνες. Ἔπαψαν ἀπὸ καιρὸ νὰ προσέχουν τὴ φιλολογικὴ ἐργασία τους κι' ἄρχισαν νὰ μεταχειρίζονται χίλια δυὸ πράμματα γιὰ νὰ τοὺς ἐξοντώσουν, γιὰ νὰ γεμίσουν ὅσο μποροῦν περισσότερο πίκρα κι' ἀπαγοήτεψη τὴ γιομάτη ὄνειρα ψυχή τους.

Στὸν τόπο μας ὑπάρχουν τόσα περιοδικὰ ποὺ ποτὲ δὲν ἀνοιξαν τὶς στῆλες τους στοὺς Νέους. Μόνο στὴν ἀρχὴ τῆς κυκλοφορίας των διατυμπανίζουν ὅτι θὰ ὑποστηρίξουν τοὺς νέους καὶ θὰνοίξουν διάπλατα γι' αὐτοὺς τὶς στῆλες τους.

Τί τραγικὴ ὅμως εἰρωνία !!! Μόλις τὸ περιοδικὸ βγεῖ, μόλις καταλάβει ὅτι στέκεται καλὰ στὰ πόδια του, ὄχι μόνο παύει νὰ λέει ὅτι θὰ ὑποστηρίξει τοὺς νέους, ἀλλὰ κι' ἀρχίζει νὰ τοὺς κοροϊδεύει κάνοντας πνεύμα εἰς βάρος των—βλέπετε οἱ ρωμηοὶ ὅλοι εἶναι πνευματώδεις ἄνθρωποι ! ! — καὶ νὰ τοὺς ἀραδιάζει χίλια δυὸ ἄλλα πράμματα γιὰ νὰ γελάει τὸ ἀναγνωστικό τους κοινὸ καὶ νὰ ἀγανακτεῖ κατὰ τῶν νέων, μὴ ξέροντας ὅτι πέφτει θῦμα κάποιας αἰσχρῆς κι' ἀστήρισκτης συκοφαντίας.

Μόνον ἐδῶ καὶ κεῖ κανένὰ μεγαλόσχημο περιοδικὸ γιὰ πομπώδη ὀνόματα καὶ χτυπητοὺς τίτλους μᾶς παρουσιάζουν δυὸ τρεῖς κι' αὐτοὺς σὲ μιὰ μικρὴ κι' ἀνεπίσημη σελίδα μὲ ψιλούλια, ψιλούλια γράμματα καὶ ποιὰ τίποτα. Οἱ ἀναγνῶσται του κατόπι παραπονοῦνται—παρακολουθῆσιε γι' αὐτὸ τὴν ἀλληλογραφία τῶν περιοδικῶν γιὰ νὰ πεισθῆτε—ποὺ δὲν δημοσιεύονται τὰ ἀπὸ χρόνια ἐγκειριμένα φιλολογικὰ κομμάτια τους. Ἄδικα ὅμως γράφουν, ἄδικα βασανίζονται. Τὰ κομμάτια των εἶναι πεταμένα, παραμερισμένα.

Τὰ ἑβδομαδιαῖα μας περιοδικά, πλὴν τῆς «Ἑβδομάδος» ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τὴ ρουτίνα, γεμίζουν τὶς σελίδες των ἀπὸ μεταφράσεις ξένων διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων προφασιζόμενα ὅτι δὲν βρίσκουν κατάλληλα ἑλληνικά.

Κατόπι, παίρνοντας μὲ χίλιες πεντακόσιες δραχμὲς τὸ Μῆνα ἕνα ὁποιοδήποτε μεταφραστή, τοὺς γεμίζουν τὸ περιοδικό τους μὲ ἔργα ξένα κακομεταφρασμένα ποὺ ἂν οἱ κατακρεουργημένοι ἀπὸ τοὺς μεταφραστὲς συγγραφεῖς ἤξεραν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, σίγουρα θὰ τοὺς ἔριχναν ἀπὸ τὸ βράχο τῆς Ἀκρόπολης.

Κι' ἐδῶ ἔχω τὴ γνώμη πὼς πρέπει νὰ ἐπέμβει τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας. Εἶναι ντροπὴ νὰ βλέπουν οἱ ξένοι τὰ ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ νὰ μὴ βρίσκουν οὔτε ἕνα ἔργο ἑλληνικό. Θὰ νομίζουν—καὶ μὲ τὸ δίκηο τους—ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἔσβυσε γιὰ πάντα ἡ φιλολογία.

Τὶς ἄλλες τοῦχα ἀνοίξει συζήτηση γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα μὲ μερικοὺς παληοὺς Λογίους—ἀλλὰ αὐτοὶ ἦσαν τίμιοι κι' εὐσυνείδητοι—δὲν παρέλειψαν νὰ μοῦ τονίσουν ὅτι τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν νέοι δὲν ἔγραφαν τόσο καλά, ὅσο γράφουν οἱ σημερινοὶ νέοι. Θὰ μοῦ πῆτε: Πῶς ἀνεδείχθησαν αὐτοί ; Ἀνεδείχθησαν κι' εἶναι σήμερα μεγάλοι μόνο καὶ μόνο γιατὶ ηὗραν τὴν κατάλληλη καὶ πρέπουσα ὑποστήριξη καὶ κατόρθωσαν νὰ φτάσουν μέχρις ἐδῶ.

Οἱ σημερινοὶ ὅμως πῶς νὰ ἐπιπλεύσουν, πῶς νὰ αναδειχθοῦν, ἀφοῦ παντοῦ ὅπου χτυποῦν δὲν δοκιμάζουν παρὰ ἀπαγοήτευση γιατὶ μπροστά τους συναντοῦν τὴν ἀδιαφορία τῶν ἄλλων ;

Καὶ τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ κάνω μιὰ σύσταση. Νὰ παύσουν οἱ κατήγοροι τὴν κατηγορία γιατὶ σὰν γνωσθεῖ ἡ ἀλήθεια, στὰ ἐδώλια τῶν κατηγορουμένων θὰ κάτσουν οἱ Κατήγοροι καὶ δικαστὲς θὰ γίνουν οἱ Κατηγορούμενοι .....

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΑΡΙΣΤ. Ν. ΜΑΥΡΙΔΗ

ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ :

ΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΤΕΡΖΑΚΗ

ΔΕΣΜΩΤΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ἕνας τόμος ἀπὸ 600 σελίδες

Θὰ κυκλοφορήσει τὸ φθινόπωρο

ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΟΙ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΓΕΝΕΑΣ

Ὅσοι θελήσανε νὰ ἐξετάσουν τὴ συνείδησή τῆς μεταπολεμικῆς Εὐρώπης, τὶς τάσεις τῆς νέας γενεᾶς, ἔκαναν τὴ διάγνωση ὅτι βρισκόμαστε πάλι μπροστὰ σὲ μιὰ νέα ἀρρώστεια ποὺ τὴν ὠνόμασαν «ἡ νέα ἀρρώστεια τοῦ αἰώνα». Οἱ ἴδιοι μᾶς βεβαιώσανε ὅτι ἡ ἀρρώστεια αὐτὴ δὲν πέρασε ἀκόμα ὁλωσδιόλου, ἂν καὶ ἕνα μεγάλο μέρος ποὺ τὴ δοκίμασε μπόρεσε ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπ' αὐτὴ καὶ νὰ βρεῖ τὸν πραγματικὸ ἑαυτό του, τὴν ἰσορροπία του. Ἡ ἄρνηση τῆς ζωῆς, ὁ πόθος τῆς δραπέτευσης, ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ἀμφιβολία, τὸ πνεῦμα τῆς ἀνησυχίας καὶ τῆς ἀνικανοποίησης, ἡ ἐρωτηματικὴ στάση μπροστὰ σὲ ὅτι ὑπάρχει, ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ κάθε ὅριο εἶναι σχεδὸν τὰ γενικὰ συμπτώματα τῆς νέας ἀρρώστειας ὅπως τὰ διαπίστωσαν ὅσοι θελήσανε νὰ ἐξετάσουν τὴν ψυχικότητα τῆς ἐποχῆς μας. Τὸ συμπέρασμα ἦταν, ὅτι μιὰ πνευματικὴ ἀναρχία, μιὰ ἀταξία ὑπῆρχε πραγματικὰ στὶς ἐκδηλώσεις τῆς μεταπολεμικῆς Εὐρώπης καὶ ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεῖ τὴν ἁρμονικὴ καὶ ἰσορροπημένη ἔκφρασή της.

«Ἡ μεταπολεμικὴ νεότης, ὅπως γράφει ὁ Marcel Arland, ἐγκαταλειμμένη στὸν ἑαυτό της ἦταν ἀπ' αὐτὸν ποὺ περίμενε τοὺς νόμους της. Μὲ ἀγωνία τὸν ἐρεύνησε, ἔβαλε ἐρωτηματικὸ σ' ὅλα τὰ προβλήματα, ζήτησε ἕνα σκοπό, μιὰ δικαιολογία τῆς ὕπαρξής της. Περιφρόνησε τοὺς ὁδηγοὺς τῆς χθές. Μιὰ ἀνάγκη καταστροφῆς τὴν ἐκυρίεψε. Πέταξε μακρυὰ τὴν τρέχουσα ἠθική. Καταδίκασε τὶς λέξεις καὶ τὶς μορφὲς τῆς λογοτεχνίας. Ὑποπτεύθηκε τὰ μέσα τῆς γνώσης .....»

Κι' ὅμως στὸ βάθος αὐτῆς τῆς νέας ἀρρώστειας τοῦ αἰώνα δὲν βλέπω παρὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν αἰώνια ἱστορία τῆς ψυχῆς του, τοῦ πνεύματός του. Διακρίνω τὸ δράμα τῆς ψυχῆς κάθε νεότητος ποὺ ἀγωνίζεται νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτό της καὶ νὰ τὸν ὁλοκληρώσει, νὰ ξεπεράσει αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει, νὰ φθάσει σὲ μιὰ νέα τάξη ὕστερα ἀπὸ τὴν τρικυμία ποὺ θὰ τὴν δείρει στὸ μεγάλο ὠκεανὸ ποὺ χάθηκε ἀναζητῶντας τὴ μαγικὴ ἀκτή. Μιὰ γόνιμη ἀνικανοποίηση περνᾶ μ' σα της, μιὰ ἔμφυτη ἀνησυχία τὴν ὑποχρεώνει νὰ μὴ σταματᾶ καὶ παίρνει μοιραῖα τὸ δρόμο γιὰ νὰ βρεῖ αὐτὸ τὸ ἄλλο ποὺ νειρεύεται. Κάποτε φθάνει νὰ πραγματοποιήσει τὸν πόθο της, ἄλλοτε δὲν μᾶς ἀφίνει παρὰ τὴν ἀγωνία τῆς προσπάθειάς της, τὴν τραγικὰ ἀνθρώπινη, ὅταν δὲν κατορθώνει νὰ δώσει μιὰ ἰσορροπημένη καὶ ἁρμονικὴ ἔκφραση στὴν ἀνησυχία της.

Φυσικὰ ἡ τάση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ παρουσιάζει τὴ μορφὴ μιᾶς στείρας ἀνικανοποίησης, μιᾶς ἀδιάκοπης ψεύτικης ἀγωνίας, νὰ

καταντᾶ μονότονη, ἐγωϊστική, νὰ μὴν ἔχει τίποτα τὸ ἀνθρώπινο. Τότε δὲν εἶναι εἰλικρινὴς καὶ κεῖνο ποὺ τὴν περιμένει εἶναι ὁ θάνατος μέσα στὴν ἴδια της ἀποσύνθεση καὶ κατάπτωση. Ἡ ροὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ποὺ δὲν σταματᾶ κάπου, ἡ τραγικὴ κραυγὴ τῆς ἐξομολόγησης τῆς ἀνικανοποιησίας μας, ἡ ἔκφραση τῶν σκοτεινῶν κόσμων τῆς ψυχῆς ὅταν περιπλανιόμαστε στὶς ἀπαγορευμένες ζῶνες, αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ κρίση ποὺ μᾶς βασανίζει ἀδιάκοπα καὶ μᾶς γεμίζει ἀγωνία, χρειάζεται νὰ μὴ χάσουν τὸν ἀνθρώπινο τόνο τους, νὰ μὴ περιπέσουν σὲ μιὰ κατάσταση χαώδη γιὰ νὰ μὴ καταντήσουν ψεύτικες δίχως κανένα περιεχόμενο. Γιατὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία, ποὺ χωρὶς αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὴ καμμιὰ πραγματικὴ δημιουργία, δὲν μᾶς ὠθεῖ στὸ χάος καὶ τὴν ἀταξία, ἀντίθετα μᾶς δίχνει πόσες τεράστιες δυσκολίες καὶ τὶ μεγάλα ἐμπόδια χρειάζεται νὰ νικήσουμε γιὰ νὰ πραγματοποιήσουμε ἐκεῖνο τὸ ὀμόρφότερο ἔργο ποὺ νειρευτήκαμε. «Ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὀργανώνει ἐσωτερικὰ ὅλη τὴν πολλαπλότητα τῆς φύσης του σ' ἕνα ἁρμονικὸ σύνολο καὶ τὸ κυβερνᾶ ὅπως ἕνας μουσικὸς μιὰν ὀρχήστρα».

Μὰ ἂν ἡ ἀγωνία μας εἶνε ἀγιάτρευτη καὶ ἡ ἀνησυχία μας δίχως τέλος — καὶ μπορεῖ πολλὲς φορὲς νὰ εἶναι ἔτσι — ἀρκεῖ νὰ κλείνει μέσα της ἕνα τόνο εἰλικρινῆ ποὺ θὰ τῆς δίνει μιὰ μορφὴ γεμάτη τραγικότητα, ἀρκεῖ νὰ ἐκφράζει τὸν πραγματικὸ ἑαυτό μας στὶς ἐπικίνδυνες καὶ δύσκολες ἀναζητήσεις του στὸ ἄγνωστο. Ἂν δὲν σταματήσει κάπου, ἂν δὲν καταλήξει κάπου, θὰ δείξει ὅμως τὸ δρόμο ποὺ κάποιοι ἄλλοι θὰ τὸν συνεχίσουν, ὅπως γίνεται πολλὲς φορές, γιὰ νὰ φθάσουν ἐκεῖ ποὺ οἱ ἴδιοι δὲν μπορέσαμε.

Σήμερα πιὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πνιγόμαστε σὲ μιὰ σχηματοποιημένη ἀντίληψη τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων. «Ἐκεῖ ποὺ ὑπῆρχε κάποτε σταθερότης καὶ ἐξέλιξη παίρνει θέση ἡ λέξη δημιουργία».

Ὅταν κατορθώσουμε νὰ φθάσουμε στὴν πραγματικὴ δημιουργία, νὰ ξεπεράσουμε αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει καὶ νὰ δώσουμε κάτι τὸ ἄλλο, τὸ διαφορετικό, καὶ ἡ ἀγωνία ποὺ μᾶς βασανίζει καὶ ἡ ἀρρώστεια τοῦ αἰώνα ποὺ φέρνουμε τὰ συμπτώματά της θὰ ἔχουν βρεῖ τὴν ἰσορροπημένη καὶ ἁρμονική τους ἔκφραση καὶ θὰ δείξουν ἀκόμα μιὰ φορὰ πόσο εἶναι γόνιμες γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ προσπαθεῖ νὰ ὁλοκληρωθεῖ καὶ νὰ δώσει μιὰν εἰκόνα στὸ ἀνθρώπινο τοῦ ἑαυτοῦ του, μιὰ νέα μορφὴ τοῦ κόσμου, νὰ προχωρήσει στὸ μοιραῖο, ἀτέλειωτο δρόμο του.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ: *Ἐρημίτες* — Φαναριώτικο μυθιστόρημα. Ἐκδότης Ἀρ. Ν. Μαυρίδης, Ἀθήνα 1931.

Ὁ Γιαλούρης εἶνε ἀπὸ τοὺς λίγους, τοὺς πολὺ λίγους — ἀλλοίμονο — ἐκείνους λογοτέχνες ποὺ διατηροῦν μέσα στὴν ψυχή τους τὴν ἁγνὴ καὶ ἱερὴ παράδοση τῆς τέχνης σὰ θρησκείας. Τὴ μυστικόπαθη προσήλωση, θέλω νὰ πῶ, στὸ ἀποκαλυπτικό της ὅραμα. Καὶ ἀπόδειξη τρανὴ αὐτῆς του τῆς ὡραίας εἰλικρίνειας, εἶνε ἡ σιωπή του, ἡ σεμνὴ αὐτὴ καὶ ἀξιόπρεπη σιωπὴ ποὺ τὸν κάνει, ἂν καὶ παληότερο καὶ ἀξιώτερο ἀπὸ πολλοὺς γνωστοὺς λογοτέχνες μας, νὰ στέκεται μακρυὰ ἀπὸ τὸ θόρυβο, πιστὸς στὴ θρησκεία του, μὲ τὴν μυστικόπαθη καὶ ὑποβλητικὴ ἀφοσίωση τοῦ ἀσκητή. Ἕνας «ἐρημίτης» δηλαδὴ ποὺ ὡστόσο ζῆ ἀνάμεσά μας. Ἕνας ἐγκόσμιος ἀναχωρητής ...

Τὸ ρομάντζο του, ποὺ κυκλοφορεῖ τώρα, εἶνε μιὰ παθητικὴ ἱστορία ποὺ ξετυλίγεται στὸ μαγευτικὸ μέσα πλαίσιο τῆς Πόλης μὲ ὅλη τὴν ποίηση μιᾶς παληότερης, γραφικῆς ἐποχῆς καὶ ποὺ φαίνεται νὰ μεθάει τὸ συγγραφέα μὲ τὴν ὑποβλητική της νοσταλγία. Ὁ Βόσπορος, ὁ χιλιοτραγουδημένος Βόσπορος, βρίσκεται ἐκεῖ καὶ φωτίζει ὅλη τὴ διήγηση μὲ τὸ γοητευτικὸ ἀντικαθρέφτισμά του. Κ' οἱ ἥρωες φαίνονται τόσο νὰ νιώθουν τὴν ἐπίδραση τῆς ἀτμόσφαιράς τους ποὺ ξεχειλίζουν ἀπὸ λυρισμὸ στὴν κάθε μιά, καὶ τὴν παραμικρότερη, στιγμή τους.

Ὁ Στέφανος Δημάδης, ἕνας νεαρός ἁγιογράφος, ἀγάπησε μιὰν ἀρχοντοπούλα, τὴ Λευκὴ τοῦ σύμβουλου Καλλιμάχη. Καὶ πάνω στὴ νεανική της πρώτη αἰσθηματικότητα, τὸν ἐσυμπάθησε κι' ἐκείνη καὶ παρθήκαν. Ἡ μοῖρα ὅμως εἶνε πάντα πικρὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ κοινωνίσουν ψυχικὰ στὴν ἀποκάλυψη τῆς Τέχνης καὶ ποὺ πληρώνουνε πάντα στὴ ζωὴ τὸ φόρο τοῦ αἵματος. Μετὰ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης εὐτυχίας, ὁ μοιραῖος ἄνθρωπος παρουσιάζεται στὸν ὁρίζοντα. Εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους κι' ἀσήμαντους ἐκείνους κοσμικοὺς τύπους ποὺ διαθέτουν ὡς μόνο προσὸν τὴν κομψότητα καὶ παρασύρουν τὶς γυναῖκες. Ἡ Λευκὴ τὸν ἀγαπάει καὶ φεύγει μαζί του παίρνοντας καὶ τὸ παιδί της. Βαρειὰ πληγὴ γιὰ τὸν καλλιτέχνη ποὺ δὲν εἶνε ποτὲ πλασμένος γιὰ νὰ παλεύει μὲ τὴν πραγματικότητα. Εἶνε ὁ «ἐρημίτης», ὁ αἰώνιος ἐρημίτης ποὺ προορισμό του ἔχει νὰ τραβιέται σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά, μακρυὰ ἀπὸ τὸ θόρυβο τῆς ζωῆς, γιὰ ν' ἀφοσιώνεται ὁλόψυχα στὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας. Καὶ τώρα, ποὺ ἡ δύναμη τὸν ἐγκατάλειψε, ἀποτραβιέται πάλι, ἀλλὰ γιὰ νὰ δεχτεῖ τὴν ἀπολύτρωση τοῦ θανάτου.

ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΜΑΣ

Γιὰ τὸ βιβλίο πεζογραφημάτων	Γιὰ τὸ βιβλίο στίχων
ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ	ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ
ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ	ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ	ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

Ὅλο τὸ μυθιστόρημα τὸ διαπνέει ἡ ἴδια παθητική, λυρικὴ διάθεση, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἴχαμε σημειώσει. Ὁ τύπος τοῦ Δάσκαλου ζωγράφου, τοῦ Κυπριανοῦ, ἔχει μιὰ παράδοξη καὶ συμβολικὴ γιὰ τὸ ἔργο ἐπιβλητικότητα. Ἀριστουργηματικὲς εἶνε οἱ συχνὲς περιγραφὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Μὰ ὁμολογοῦμε, ὡστόσο, πὼς θὰ τὶς προτιμούσαμε λιγότερες, καθὼς καὶ τὸ ἐν γένει λυρικὸ στοιχεῖο, ποὺ ἔχει τόσο ἀσυγκράτητα σκορπιστεῖ μέσα στὸ ἔργο. Ὁ συγγραφέας φαίνεται συνεπαρμένος ἀπὸ τὴν ποίηση τῆς ἀτμόσφαιράς του. Καὶ δὲν ἔχει ἄδικο, βέβαια. Ἀκόμη, ἡ ψυχή του φλογίζεται ἀπὸ τὴ μελαγχολικὴ ὠμορφιὰ τοῦ θέματός του. Καὶ εἶνε, ἀλήθεια μιὰ ἐξαιρετικὴ ὠμορφιά.

. . Τὸ ξέρει καλά, αὐτό, ὁ «ἐρημίτης» τῆς Τέχνης ποὺ εἶνε ὁ Γιαλούρης.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΚΩΣΤΑ ΚΟΝΤΟΥ: *Τὰ τραγούδια τοῦ χωριάτη* (Βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἑστίας») Ἀθῆναι 1931.

Νά κι' ἕνας ἀκόμη δυνατὸς κλασσικός. Ἴσως ὁ τελευταῖος κι' ὁ πιὸ καθυστερημένος. Μὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους πιὸ μεγαλόστομους πιὸ ἀναγλυφικούς.

Ὁ Κόντος, ποιητὴς ἀρρενωπὸς τῆς σχολῆς τοῦ Ρουμελιωτισμοῦ ἢ Παλαμισμοῦ — ἂν θέλετε ἀκολουθεῖ τὴ γνωστὴ μανιέρα ὅλων ὅσοι ἔγραψαν μέσα στὴν τελευταία εἰκοσαετία τοῦ περασμένου αἰῶνος ἢ τὴν πρώτη τοῦ δικοῦ μας. Ἀκόμα κι' ἐκεῖ ποὺ ζητάει νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν παλιὰ σκλαβιὰ καὶ νὰ παρουσιαστεῖ συγχρονισμένος — στὰ πρῶτα, τὰ τραγούδια τοῦ χωριάτη — πότε πότε ξεχνάει κι' ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὸ παρελθόν.

Φυσιολατρεία, πατριδολατρεία, ἐλεγειακὴ διάθεση κι' ἐπιγραμματισμός: Ὅλος ὁ Κόντος. Γιατὶ ὅλος ὁ Κόντος εἶνε καὶ τὸ παραπάνω βιβλίο του, ὅπως ὅλος ἕνας Γρυπάρης — σχετικὰ — ἦταν καὶ παραμένουν οἱ Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες του.

Ἂν καὶ ἀντίθετες εἶναι οἱ ἀντιλήψεις μου πάνω στὴν ποιητικὴ τέχνη, δὲν μπορῶ νὰ παραβλέψω τὴν ἀρτιότητα σὲ ἀρχιτεκτονική, οἰκονομία, συμπύκνωση, ἀναγλυφικὴ ἀπόδοση τῶν τραγουδιῶν τοῦ Κόντου. Αἰσθάνεσαι τὸν ἐπιτήδειο, τὸ σθεναρὸ δημιουργὸ καὶ τὸν κλαῖς γιατὶ νὰ μὴν τὸν ἔχεις δικό σου.

Σπέρνω· ὁ Θεὸς βοηθός μου ἐδῶ,
στὸ σπίτι, σ' ὅτι θὰ μᾶς φτάσει.
Μέσα στὴ χοῦφτα μου κρατῶ
τὴ ζήση σου, ἔρμη γῆ καὶ πλάση...

Εἶν' ἕνα τετράστιχο στὴν τύχη ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Κόντου. Ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος: Νιαγάρας, οἱ εἰκόνες: Ἐλβετία, τὰ νοήματα: Ὄλυμπος. Ζαχαρένια τραγουδάκια ὅλα τὰ «Μοιραῖα» ποὺ ἔρχονται σὲ πρώτη σειρὰ μαζὶ μὲ τὰ 10—11 «τραγούδια τοῦ χωριάτη».

Ὁ ἔρωτας, στὸ βιβλίο τοῦ Κόντου, παίζει κι' αὐτὸς μεγάλο ρόλο, ἀλλὰ ξεπερνᾶ τὰ ὅρια τοῦ ρομαντισμοῦ. Εἶναι, βλέπετε, κι' αὐτὸ δεῖγμα τοῦ ὅτι ὁ ποιητὴς ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ καλοῦ καιροῦ, τὸν προπολεμικὸ ἔρωτα.

Εἶναι μιὰ λίμνη μέσ' στὰ μάτια σου
μὲ τοὺς μελένιους ἴσκιους γύρου.
Κάποιος διαβάτης ἤρθε δίπλα της
τὴ γλύκα νὰ γευτῆ τοῦ ὀνείρου.

Ἀπὸ μερικὲς μπαλάντες σκορπισμένες μέσα στὰ «Τραγούδια τοῦ Χωριάτη» βλέπομε καθαρὰ πόσο φραστικὸ πλοῦτο, πόση εὐχέρεια πόση μεγάλη ἀνάταση ἔχει ὁ ποιητής. Βέβαια ἐκεῖ τὸ νόημα ἀτλώνεται, ἡ οἰκονομία ὑποχωρεῖ, μὰ ἕνα ἄλλο ἀτράνταχτο προτέρημα βγαίνει στὴ μέση: ἡ πλούσια φράση.

Ἡ ἔκφραση τοῦ Κόντου εἶναι ἰδιωματικὴ — μυτιληνέϊκη, ἀλλὰ εἶνε καὶ πανελλήνια: ἐκεῖ ὅπου ὁ ποιητὴς γίνεται γλωσσοπλάστης. Καὶ τὸ τελευταῖο αὐτὸ συμβαίνει μὲ τὸν Κόντο, ὅσο οὔτε τόσο μὲ τὸν Γρυπάρη, ποὺ ἔχει πάρει τόνομα τοῦ δημιουργοῦ τῶν πλούσιων κι' ἀκριβῶν ἐπιθέτων.

Καὶ στοὺς σκοποὺς τῶν ἀϊδονιῶν καὶ τῶν νερῶ
ποὺ τὰ πευκοήσκιωτα φαράγγια
καὶ τὰ μυσκόδροσα περβόλια σου σκορπίζου

στὰ παχυβέλουδα λειβάδια καὶ στ' ἀπάγγια
χειροπιαστὰ οἱ γεράϊδες σου κι' οἱ γύφες ἀριθ-
[μίζουν
τῶν λευκαστράγαλων ποδιῶν τὴ σβελτοσύνη.

Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο προσὸν τῶν «Τραγουδιῶν τοῦ χωριάτη».

ΑΠΓ. Ν. ΜΑΓΓ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ὁ θίασος τῶν Νέων Καλλιτεχνῶν ποὺ ἄρχισε μὲ τόσους καλοὺς οἰωνοὺς τὶς παραστάσεις του στὸ θεατράκι τῆς «Ἀτλαντίδος» ἀναγκάστηκε νὰ διαλυθεῖ κι' αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του.

Τὸ γεγονὸς βέβαια εἶναι θλιβερό, ὅταν συλλογιστεῖ κανένας πὼς τὸ φετεινὸ καλοκαῖρι ἄρχισε μὲ πέντε θέατρα πρόβας καὶ σήμερα δὲν ὑπάρχει σχεδὸν κανένα. Ἔφταξε δηλαδὴ ἕνα διάστημα δύο μηνῶν γιὰ νὰ κλείσει τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο καὶ νὰ βρεθοῦν τόσοι οἱ θιασάρχαι ὅσο καὶ οἱ ἠθοποιοὶ στὰ κατσάβραχα.

Ἀλλὰ ἂς εἶναι, αὐτὸ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει μιὰν ἄλλη φορὰ καὶ τότε ἐλπίζω νὰ μοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ διατυπώσω μερικὲς σκέψεις ποὺ μοῦ προξένησε ἡ διαπίστωση τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ γεγονότος γιὰ τὸ ἑλληνικὸ θέατρο, καὶ νὰ ἐξετάσω τὰ αἴτιά του.

Τώρα ἂς δοῦμε τί ἦταν τὰ τρία αὐτὰ μονόπρακτα, ποὺ σφράγισαν τὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ὀλιγόχρονης ζωῆς τῶν Νέων Καλλιτεχνῶν.

* * *

Τὸ πρῶτο ὁ «Μονομάχος» τοῦ κ. Θ. Συναδινοῦ.

Ἕνας τύπος ποὺ ἔχει μανία νὰ μονομαχεῖ—ἔτσι τουλάχιστο λέει — καλεῖ ἕναν ποὺ πείραξε τὴ γυναῖκα του σὲ μονομαχία. Στὸ σπίτι κλαῖνε καὶ ὀδύρονται, περνοῦν στιγμὲς ἀγωνίας ἐν ἀναμονῇ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μονομαχίας, ὁπότε ἐμφανίζεται αὐτὸς τρικλίζων.

Καλεῖται πάραυτα ἰατρὸς ὁ ὁποῖος καὶ διαπιστώνει ὅτι χρειάζεται στὸν ἀσθενῆ 24 ὧρῶν ἀνάπαυση, τελεία γιὰ νὰ .. ξεμεθύσῃ.

Αὐτὸ τὸ μεγαλοφυές(!) σόρημα ἀποτελεῖ τὸ ἅπαντον τοῦ μονοπράκτου, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα ἀνιαρὸ καὶ ρηχὸ κατασκεύασμα ἀνάξιο προσοχῆς.

Μὰ τὴν ἀλήθεια εἶναι ἀνεξήγητο πῶς ὁ κ. Συναδινὸς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία ποὺ σημείωσε μὲ τὸ «Ἐμεῖς τὰ Ζῶα» ἐπέμενε νὰ προσθέσῃ ἄλλην μιὰν—χειροτέραν ἀτόμα—στὴν καμπούρα του.

* * *

Τὸ δεύτερο ἡ «Φωνὴ τοῦ Γκιώνη» τῆς κ. Μανουέλλας, εἶναι ἕνας λεπτὸς διάλογος—θυμίζει διαλόγους αἰσιηματικοὺς τοῦ Ζεγπ—χωρὶς βέβαια ἀξιώσεις βάθους καὶ στοχασμοῦ, μὰ ποὺ ἀκούεται εὐχάριστα καὶ ἀκούραστα.

Ἀσφαλῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ πὼς τὸ καινούργιο αὐτὸ μονόπρακτο τῆς κ. Μανουέλλας. εἶναι λιγότερο συμβατικὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο ποὺ μᾶς εἶχε δώσει στὸ Παγκράτι, πιὸ ἁπλό, πιὸ πηγαῖο καὶ δείχνει ὡριμώτερο γράψιμο.

* * *

Τελευταῖο ὁ «Κύριος Πρόξενος» τοῦ κ. Παντελῆ Χόρν.

Μιὰ σάτυρα τοῦ ἀποτυχημένου προξένου ποὺ δὲν διστάζει σὲ μιὰ στιγμὴ νὰ θυσιάσῃ τὴ θέση του καὶ νὰ τρέχει πίσω ἀπὸ μιὰ γυναῖκα.

Εἶναι τὸ θεατρικώτερο ἀπ' τὰ τρία καὶ ἀσφαλῶς μὲ λίγες διορθώσεις, ποὺ μειώνουν σὲ πολλὰ σημεῖα, τὸν σχετικὰ ἔξυπνο διάλογό του, θὰ γινόντανε ἕνα καλὸ μονόπρακτο.

Ἔτσι ποὺ εἶναι ἔχει πολλὰ χαλαρὰ σημεῖα ποὺ χαλνοῦνε τὴν γενικὴ εὐχάριστη γραμμὴ τοῦ ἔργου.

* * *

Τέτοια στάθηκε ἡ τύχη τοῦ θεάτρου τῆς «Ἀτλαντίδος» Ἂς ἐλπίσουμε πὼς μιὰν ἄλλη φορά, σὲ μιὰ νέα προσπάθειά της, τόσοι οἱ νέοι καλλιτέχνες, ὅσο κι' ὁ διευθύνων σύμβουλος των, θὰ σταθεῖ τυχερότερος καὶ θ' ἀποφύγουν ὁρισμένα λάθη ποὺ ἂν δὲν συνετέλεσαν, στὴν ἀποτυχία της τὴν ἐπέσπευσαν κατὰ πολύ.

ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

***ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕ** ὅτι μᾶς συγκινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ **Ἀθηναϊκοῦ** κι' ἐπαρχιακοῦ τύπου, ποὺ πάντα σχολιάζει τὰ περιεχόμενα τοῦ περιοδικοῦ μας καὶ ποὺ τόσο πρόθυμα ἀναγγέλει τὴν ἔκδοσή του. Πείστηκαν ὅλοι πιὰ—κι' αὐτὸ μᾶς εὐχαριστεῖ καὶ μᾶς ἐνθουσιάζει περισσότερο—ὅτι ὁ «Λόγος» εἶναι τὸ μόνο περιοδικὸ ποὺ ἀντιπροσωπεύει στὸ διανοούμενο κόσμο τόσο καλὰ τοὺς Νέους : Τὸ περιοδικό μας τραβάει πιστὰ καὶ πάντα τὸ δρόμο ἐκεῖνο ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τοῦ ἐχαράξαμε καὶ ποὺ γρήγορα θὰ φτάσει στὸ σκοπό του.*

Γιὰ τὴν τόσο θερμὴ αὐτὴ ὑποστήριξη τοῦ περιοδικοῦ μας εὐχαριστοῦμε πολὺ τοὺς φίλους μας καὶ ἂς μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ τοὺς σφίξουμε μὲ συγκίνηση τὸ χέρι.

***ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ** ὑποχρεωμένοι νὰ δώσουμε ἕνα μικρὸ μάθημα περὶ ἠθικῆς στὴ «Νέα Ἑστία», ἡ ὁποία, στὴν ἀλληλογραφία τοῦ τελευταίου φύλλου της, μᾶς κατακρίνει γιατὶ δὲν ἀρνηθήκαμε νὰ δημοσιέψουμε μερικὲς κακόηχες λέξεις ἀπὸ τὸ προηγούμενο γλωσσολογικὸ σημείωμα τοῦ Φιλήντα.*

***Ἔχουμε λοιπὸν νὰ ποῦμε αὐτό, στὴ σεμνότυφο συνάδελφο : Πὼς ὅπως ἡ γλωσσολογία εἶνε ἐπιστήμη καὶ τὸ αὐστηρὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ ἀντιπροσωπεύει στὴ φιλολογία τὴν ἐπιστημονικὴ ἄποψη τῆς Τέχνης. Καὶ ὅπως στὴν ἐπιστήμη εἶνε ἀνύπαρκτη ἡ ἔννοια τοῦ ἠθικοῦ καὶ μόνον τοῦ ἀληθινοῦ ὑπάρχει, τὸ ἴδιο καὶ σ' ἕνα λογοτεχνικὸ περιοδικὸ ἐπιβάλλεται νὰ μὴ θεωρεῖ τοὺς ἀναγνώστας του μωρὰ παιδιὰ ἢ μαθήτριες παρθεναγωγείου ὥστε νὰ αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση νὰ τοὺς περιφρουρήσει τὰ χρηστά τους ἤθη. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα πρέπει νὰ μάθει ἡ «Νέα Ἑστία» πὼς ἀνήθικο ἀποτελεῖ ὄχι τὸ ψυχρὰ κι' ἐπιστημονικὰ ἀναφερόμενο θέμα ἀλλὰ ἡ ὑποβολὴ κ' ἡ πρόκληση τῶν κινηνωδῶν ὁρμῶν τοῦ κοινοῦ ποὺ γίνεται μὲ τὴν ἔντεχνη κι' ἔμμεση περιγραφή του. Καὶ πάνω σ' αὐτό, κάτι πιστεύουμε νὰ ξέρει τὸ περιοδικὸ ποὺ δημοσίεψε τὴν εἰκονογραφημένη «Ὡραιότητα τοῦ γυναικείου σώματος» ἐνῶ θ' ἀρνιόταν τὴ φιλοξενεία τῶν στηλῶν του στὴ γλωσσολογικὴ μελέτη τοῦ Μένου Φιλήντα . . .*

***ΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙ ΜΑΣ** θὰ πρόσεξαν πὼς ἐδώσαμε ὥς τὰ τώρα μιὰ σειρὰ διηγημάτων τῶν καλυτέρων ἀπὸ τοὺς νέους Ρώσσους συγγραφεῖς ποὺ πρὶν ἦσαν ἄγνωστοι στὴν Ἑλλάδα. Τὶς ὡραῖες αὐτὲς μεταφράσεις ποὺ ὀφείλουμε στὴ συνεργάτριά μας διδ. Σοφία Μαυροειδῆ, θὰ ἐκδόσει προσεχῶς σὲ ἰδιαίτερο τόμο ὁ Ἐκδότης Ἀρ. Ν. Μαυρίδης, μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «ἡ Νέα Ρωσσία».*

Ἡ προσπάθειά αὐτὴ νὰ κάνουμε γνωστοὺς στοὺς ἀναγνῶστες μας τοὺς σύγχρονους συγγραφεῖς τῆς χώρας ποὺ μᾶς ἔδωσε τὶς καλύτερες φιλολογικὲς ἀξίες, ἰδίως στὸ διήγημα καὶ τὸ μυθιστόρημα, ἀποτελεῖ μιὰν ἀρχή, ἐφαρμογῆς τοῦ πλατυτέρου προγράμματός μας τῆς μεταφορᾶς στὴ γλώσσα μας τῶν κυριωτέρων ἀπὸ τοὺς νέους συγγραφεῖς ὅλων τῶν χωρῶν ἐκείνων πού, ἐξαιτίας τῆς περιορισμένα γνωστῆς γλώσσας τους, μένουν σχεδὸν ἄγνωστοι στὸ ἑλληνικὸ κοινόν.

***ΣΤΙΣ 17** Ἰουλίου ἡ «Ἕνωση Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» συνῆλθε κι' ἐξέλεξε τὸ νέο της Διοικητικὸ Συμβούλιο ποὺ καταρτίσθηκε ἔτσι: Πρόεδρος Μ. Μαλακάσης, Ἀντιπρόεδρος Ἀθ. Κυριαζῆς, Γεν. Γραμματέας Ἀπόστολος Μελαχροινὸς, Ταμίας Γεράσιμος Σπαταλᾶς καὶ Σύμβουλοι οἱ κ. κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος, Ἀ. Τραυλαντώνης, Κ. Καρθαῖος. Ἀθ. Μίχας καὶ Ἄγγελος Τερζάκης.*

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Σρ. Σιτσ. Βόλον.— Προτιμοῦμε τὸ «Σὲ καλῶ» ποὺ φανερώνει μιὰν ἔμπνευση εἰλικρινὰ συγκινημένη. Τὸ κρατοῦμε γιὰ νὰ πάρει σειρά. Timothée Gluckmann.— *Σᾶς ἐταχυδρομήσαμε τὰ φύλλα ὑπ' ἀριθ. 7 καὶ 8 τοῦ «Λόγου», σᾶς στέλνουμε τώρα καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 9. Γ. Σκαρ. Χαλκίδα.— Θερμὰ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ συνεργασία σας. Θ. Ἀμεθ.— Τὸ χειρόγραφο δὲν ἐχάθηκε. Ἡ πληροφορία ὅμως ποὺ σᾶς εἶχε δοθεῖ, γιὰ τὴ δημοσίευση, στὰ γραφεῖα μας, προερχότον ἀπὸ πρόσωπο ἀνεύθυνο στὰ ζητήματα τῆς ὕλης καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀντιπαρρικρινόταν μὲ τὴν ἀκρίβεια. Θὰ δημοσιευτεῖ σὲ ἀμέσως κατοπινὸ φύλλο, ἴσως στοῦ Αὐγούστου. Στὴν παρατήρηση ὅτι «εἴμαστε προσωπικὰ ἄγνωστοι», ποὺ ἐπαναλαμβάνετε στὸ γράμμα σας μὲ τρόπο γεμάτον ὑπονοούμενα, θὰ σᾶς ἀπαντοῦσαμε ἂν δὲν σᾶς εἴχαμε κιόλας ἀπαντήσει. Σπ. Μεντ. Ἐνταῦθα.— Δὲν θυμόμαστε τί ἀκριβῶς σᾶς εἴχαμε ἀπαντήσει τότε. Πάντως μ' εὐχαρίστησή μας ἀληθινὴ σᾶς ξαναβρίσκουμε, σὰν παλιὸ φίλο. Θὰ σᾶς παρακαλούσαμε μόνο, ἂν δὲν εἴχατε ἀντίρρηση, νὰ μᾶς ἐστέλνατε κι' ἄλλα μερικὰ τραγούδια σας, ἀδημοσίευτα φυσικά, γιὰ νὰ διαλέξουμε. Αὐτὸ εἶνε πάντα τὸ καλύτερο, γιατί, βλέπετε, ὑπάρχουν γνῶμες καὶ γνῶμες .. Β.Ν.— Ἐνταῦθα. Ἔχει μερικὰ λάθη, μερικὰ καὶ ἄλλα, προδίνει ὅμως μιὰ διάθεση εἰλικρινὰ ποιητική. Θὰ τὸ κρατήσουμε κι' ἂν μᾶς ἐπιτρέπετε νὰ τὸ ρετουτάσουμε ἐδῶ κι' ἐκεῖ, θὰ τὸ δημοσιεύσουμε μόλις ἔρθει ἡ σειρά του. Δ. Καρακ. Ἐνταῦθα.— Νὰ τὰ ξεχάσουμε ;! Τὸ πιστεύετε αὐτό ; Ἂν σᾶς ἐπληροφορούσαμε πὼς εἶνε στοιχειοθετημένα ἀπὸ τρία φύλλα καὶ πὼς τὴν τελευταία στιγμή, τεχνικὲς ἀνάγκες τῆς σελιδοποίησης, ἀδιάκριτες ὅσο κι' ἐπιταχτικές, μᾶς ἀνάγκαζαν ν' ἀλλάζουμε τὴ σειρὰ ἀπὸ τὴν ἀρχήτης, τί θὰ λέγατε ; Ἄλλωστε, τὸ πρῶτο ποίημα δημοσιεύεται στὸ ἀμέσως ἐρχόμενο... Πέτρον Κισσόν. Ἐνταῦθα. — Ἡ ἐπιθυμία σας νὰ σᾶς κρίνουμε αὐστηρά, σᾶς τιμάει καὶ φανερώνει πὼς ἔχετε τὴν ἀπαραίτητη ὅσο καὶ σπάνια—ἀλλοίμονο—εὐσυνειδησία ποὺ εἶνε ὁ καλύτερος σύμβουλος τοῦ καλλιτέχνη. Οἱ στίχοι σας ἔχουν ἀληθινὰ προσόντα καὶ μερικὰ ἐλαττώματα, ἀπὸ κεῖνα ποὺ διορθώνονται ὅμως μὲ τὴ μελέτη καὶ τὴ δουλειά. Ἂν θὰ εἴχατε τὴν περιέργεια νὰ μάθετε τὴν προτίμησή μας θὰ σᾶς ἐλέγαμε πὼς ἀνήκει στὸ «Κοχύλι» καὶ τὸ «Μνῆμα». Ἂν μπορούσατε νὰ τὰ διορθώνατε λίγο στὸ μέτρο καὶ νὰ μᾶς τὰ ξαναστέλνατε ..... Στ. Ν. Στ..— Μὲ κατάπληξή μας εἴδαμε τὸ μπιλλιέτο σας. Γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἔχουμε ἀπαντήσει σημαίνει πὼς δὲν ἐλάβαμε τίποτα. Δὲν μᾶς φωτίζετε; Τύχωνα Μοιραῖον. Ἐνταῦθα.— Καλύτερο τὸ «Θέλω» καὶ τὸ κρατοῦμε. Προσέχετε κυρίως τὸ μέτρο σας ποὺ ὕστερεῖ στὰ δυὸ ἄλλα τραγούδια. Δ. Ι. Πανουργιᾶν. Λεβάδειν.— Θερμὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Ἀπαντοῦμε καὶ ἰδιαιτέρως.*

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ "ΛΟΓΟΥ„

ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ

[Φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Ἀπόστολου Νικ. Βασιλειάδη. Γεννήθηκε στὴ Σμύρνη στὰ 1904. Ἐξέδωκε τὰ βιβλία: «Γαζίες» (διηγήματα 1922) «Παληὲς Ἀγάπες» (διηγήματα 1928) «Ντολορίτα» (νουβέλλα 1929) «Ἀνθρώπινες Μαριοννέττες» (νουβέλλα 1929) «Ἡ Κούνια» (μονόπρακτο 1930) «Κι' ἡ ἱστορίες αὐτὲς τέλειωσαν ἔτσι...» (διηγήματα 1930). Ἔχει γράψει καὶ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα. Διευθύνει τὸ περιοδικὸ «Ἑβδομάς».]

Ἀναμφισβήτητα ὁ Νίκβας μπορεῖ νὰ λογαριαστεῖ ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφότερους καὶ τοὺς πιὸ κυκλοφοριακοὺς συγγραφεῖς τῆς γενιᾶς μας. Τὸ πρῶτο χαρακτηρίζει τὴν ἰδιοσυγκρασία του, τὸ δεύτερο μιὰν ἀρετή του Γιατί, χωρὶς νάναι ρηχός, ὁ Νίκβας εἶναι εὐκολοδιάβαστος.

Γράφει ἀνεπιτήδευτα, μὲ τὴν ἀφέλεια ἑνὸς ποὺ θέλει νὰ μεταδόσει τὴ σκέψη του σ' ὅλους, νὰ γίνει καταληπτός.

Ἀντίθετα πρὸς πολλοὺς ρωμιούς, ποὺ κυνηγᾶνε οὐτοπιστικὰ τὸ «τοπικὸ χρῶμα», ὁ Νίκβας ζωγραφίζει τοὺς ζωντανοὺς τύπους τοῦ ἀληθινοῦ περιβάλλοντος, τοῦ περιβάλλοντος ἀκριβῶς ἐκείνου ποὺ ζεῖ κι' ὁ ἴδιος κι' ὅλοι μας. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι δὲν εἶναι ζωγράφος· εἶναι ποιητής. Ὁ λόγος του εἶναι καλλιλογία, εἶναι ὕψος, εἶναι λυρισμός Στὴ διαμόρφωση τῶν τύπων του δίνει κάτι τὸ ὑπέρτερο, τὸ πιὸ ἐξιδανικευμένο, τὸ ὑπερούσιο.

Μὲ τὶς «Ἀνθρώπινες Μαριοννέττες του», ἔδωσε ἕνα μέτρο τῆς αἰσθαντικότητάς του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς συνθετικῆς του ἱκανότητας. Εἶναι, κατὰ τὴν ἀντίληψή μου, τὸ ἀρτιώτερο ἔργο του κι' ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα ἰσορροπημένα βιβλία τοῦ τελευταίου καιροῦ. Εἶναι, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, καὶ τὸ σταθερὸ βῆμα τοῦ συγγραφέα πρὸς τὴν ἀναμφισβήτητη ἀξία

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

Μ. ΒΙΣΑΝΘΗΣ

[Γεννήθηκε στὴ Ραιδεστό, τὴν παλιὰ Βισάνθη στὰ 1902. Τὰ πρῶτα του ἔργα δημοσιεύτηκαν στὶς ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ τῆς Πόλης. Ἔβγαλε στὰ 1927 τὰ «Θανατικὰ Νευρόσπαστα» σειρὰ διηγημάτων καὶ στὰ 1930 τὸ «Μερικοὶ Μετανάστες» σειρὰ πάλι διηγημάτων. Πολλὰ του ἔργα εἶνε δημοσιευμένα σὲ περιοδικά, Ἐξέδωσε τὸ περιοδικὸ «Σύγχρονη Σκέψη» ποὺ ἄφησε ἐποχὴ στὸν ἑλληνικὸ περιοδικὸ τύπο].

Ἡ ἐντύπωση ποὺ μοῦμεινε κατόπι ἀπ' τὸ διάβασμα τῶν πρώτων ἔργων τοῦ κ. Βισάνθη εἶταν πὼς εἶχα ἀντίκρυ μου ἕνα ἐπαναστάτη καὶ ρεαλιστὴ προωρισμένο νὰ ἐξελιχτεῖ σὲ δυνατὸ συγγραφέα.

Χαίρουμαι πὼς εἶμουν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ τὸ διακήρυξα γράφοντας γιὰ τὰ «Θανατερὰ Νευρόσπαστα» στὶς ἐφημερίδες τῆς Πόλης, κι' ὡς σήμερα βλέπω ὅτι τὰ λόγια μου ἐπαλήθευαν. Ὁ κ. Βισάνθης καταπιάστηκε μὲ τὴ μελέτη μιᾶς ζωῆς ἄγνωστης γιὰ τὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Τῆς ζωῆς τοῦ ρωμηοῦ μετανάστη ποὺ φεύγει στὴν Ἀμερικὴ γιὰ τυχοδιοξία παθαίνοντας ἐκεῖ πολλὰ καὶ ὑποφέροντας τὰ πάνδεινα.

Ὁ κ. Βισάνθης εἶναι προσεχτικὸς ψυχολόγος βλέποντας βαθειὰ τὴν ψυχὴ τῶν ἡρώων του.

Ἡ τέχνη του εἶναι ἰδιότροπη κι' ἀτομικὴ κάνοντας δύσκολη τὴν κατάληψη τῶν ἔργων του. Χρειάζεται κόπος γιὰ νὰ τὸν παρακολουθήσεις.

Στὰ διαλεχτὰ προσόντα τοῦ ἐπαναστάτη καὶ πρωτοτύπου διηγηματογράφου πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ξέχωρη, γλωσσοπλαστική του δύναμη ποὺ τὸν κάνει νὰ σχηματίζει δικές του ἰδιόρρυθμες λέξεις καὶ νὰ μεταχειρίζεται συχνὰ τὶς ὑπάρχουσες μὲ χωριστὸ χαραχτῆρα.

ΑΝΤ. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ